

**SỐNG TRONG MỘT XÃ HỘI DI TÍNH:
CÂU CHUYỆN TỪ 40 NGƯỜI NỮ YÊU NỮ**

QUAN HỆ VỚI CHA MẸ

**Nguyễn Quỳnh Trang, Nguyễn Thị Thu Nam,
Lê Nguyễn Thu Thủy, Lê Quang Bình**

Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế và môi trường (iSEE)

tháng 7 năm 2010

LỜI CẢM ƠN

Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế và môi trường (iSEE) và nhóm nghiên cứu nữ yêu nữ xin chân thành cảm ơn 40 người nữ yêu nữ tham gia nghiên cứu này đã dành thời gian cho chúng tôi phỏng vấn, đã tin cậy chúng tôi sẽ không làm lộ thông tin (mặc dù đa số tiếp xúc với nghiên cứu viên lần đầu), đã kể cho chúng tôi nghe những câu chuyện riêng tư, đã kiên nhẫn trả lời những câu hỏi (có lúc tưởng chừng ngưng ngắt) của chúng tôi để giúp chúng tôi hiểu rõ hơn những điều các bạn chia sẻ. Xin cảm ơn các bạn đã mở cửa cho phép chúng tôi bước vào cuộc sống của các bạn.

Chúng tôi xin cảm ơn tất cả những người đã nhiệt tình hỗ trợ, giới thiệu, thuyết phục người khác cho chúng tôi phỏng vấn. Đặc biệt cảm ơn người dẫn đường ban đầu đã đưa chúng tôi đến với cộng đồng nữ yêu nữ ở Hà Nội. Xin cảm ơn tất cả những lời động viên, khích lệ, những câu hỏi: “Báo cáo viết đến đâu rồi?” Cũng xin cảm ơn những câu hỏi (một số khá hóc búa), khiến chúng tôi xác định rõ ràng hơn với bản thân vì sao mình muốn thực hiện nghiên cứu này và mục đích của nghiên cứu là gì.

Xin cảm ơn những người từ chối trả lời phỏng vấn. Những lần tiếp xúc bị từ chối giúp chúng tôi suy nghĩ về những lý do khiến những người nữ yêu nữ (trong đó có thể có những người đồng ý cho chúng tôi phỏng vấn) dè dặt không muốn tham gia. Những lời từ chối cũng khiến chúng tôi thêm trân trọng những câu chuyện mình được nghe, những thông tin mình được cung cấp.

Xin cảm ơn những người thân (là mẹ, là bạn của người nữ yêu nữ) mà chúng tôi đã được phỏng vấn hoặc tiếp xúc. Thông tin thu được từ họ dù ít (bởi số người tham gia rất nhỏ) nhưng rất quý, bởi nó giúp chúng tôi nhìn sự việc từ nhiều chiều.

Xin cảm ơn các đồng nghiệp ở Trung tâm Tư vấn đầu tư y tế (CIHP) và Trung tâm Nghiên cứu và ứng dụng khoa học về giới, gia đình, phụ nữ và vị thành niên (CSAGA) đã góp ý cho đề cương nghiên cứu này khi đang xây dựng. Trong thời gian iSEE thực hiện nghiên cứu này, CSAGA bắt đầu hoạt động đánh giá ban đầu cho một dự án chống kỳ thị đồng tính nữ thông qua tư vấn và truyền thông, CIHP tiến hành nghiên cứu về đồng tính luyến ái trong văn hóa và lịch sử. Việc trao đổi kinh nghiệm và động viên lẫn nhau giữa ba tổ chức đã giúp ích rất nhiều cho nhóm nghiên cứu của iSEE.

MỤC LỤC

GIỚI THIỆU	5
GIỚI THIỆU VỀ NGHIÊN CỨU	6
GIỚI THIỆU SƠ LƯỢC VỀ 40 NGƯỜI NỮ YÊU NỮ THAM GIA NGHIÊN CỨU	10
QUAN HỆ VỚI CHA MẸ	15
1. GIẤU CHA MẸ	16
2. COME OUT... VÀ BỊ LỘ	24
3. CHA MẸ PHẢN ĐỐI	30
4. CỐ LÀM NGƯỜI DI TÍNH	42
5. CHA MẸ CHẤP NHẬN CON	46
6. KHÔNG DANH CHÍNH NGÔN THUẬN NHƯNG HÒA NHẬP GIA ĐÌNH	51
BÀN LUẬN	54
THAY LỜI KẾT	64

GIẢI NGHĨA TỪ NGỮ

đồng tính luyện ái:	yêu cùng giới
đồng tính:	nói tắt của đồng tính luyện ái
đồng tính nữ:	người nữ đồng tính luyện ái
les:	đồng tính nữ (gốc là từ “lesbian” ở tiếng Anh)
lưỡng tính luyện ái:	có thể yêu cả nam và nữ
bisex:	lưỡng tính luyện ái (gốc là từ “bisexual” tiếng Anh)
dị tính luyện ái:	yêu khác giới
dị tính:	nói tắt của dị tính luyện ái
B, SB, fem:	những từ dùng trong cộng đồng nữ yêu nữ để chỉ độ cứng - mềm về ngoại hình và tính cách, tương tự như độ nam tính - nữ tính trong ngôn ngữ phổ thông; B (đọc là <i>bi</i>) là rất cứng, fem (đọc là <i>phem</i>) là mềm, SB (đọc là “ <i>ét-bi</i> ” hoặc “ <i>súp-bi</i> ”) ở giữa B và fem
come out:	bộc lộ (cho người khác biết) về xu hướng tính dục của mình, về tình cảm với người cùng giới của mình

GIỚI THIỆU

Quan hệ với cha mẹ là một cuốn trong bộ báo cáo Sống trong một xã hội di tính: Câu chuyện từ 40 người nữ yêu nữ, là kết quả một đề tài nghiên cứu do Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế, môi trường (iSEE) thực hiện, và là cuốn đầu tiên được công bố trong bộ báo cáo này.

Dự tính bộ báo cáo sẽ gồm năm cuốn, được lần lượt công bố trong năm 2010 và 2011. Mỗi cuốn bắt đầu bằng phần giới thiệu về nghiên cứu và những người tham gia nghiên cứu (như nhau ở tất cả các cuốn). Sau đó là phần chính về cuộc sống của những người nữ yêu nữ, trình bày kết quả nghiên cứu và bàn luận. Ở phần này, mỗi cuốn sẽ xoáy sâu vào một chủ đề, bao gồm quá trình nhận biết về tính dục của bản thân, quan hệ với cha mẹ (là chủ đề của cuốn này), tình yêu và quan hệ nữ với nữ, cuộc sống xã hội, và chuyện của người có gia đình với nam giới.

Xin bắt đầu với phần giới thiệu, gồm hai nội dung:

Thứ nhất là giới thiệu mục đích, phương pháp nghiên cứu. *Những bạn đọc không làm trong ngành nghiên cứu và chỉ quan tâm tìm hiểu về cuộc sống của những người nữ yêu nữ có thể bỏ qua nội dung này.*

Thứ hai là giới thiệu sơ lược về những người nữ yêu nữ tham gia nghiên cứu. *Tất cả bạn đọc nên xem phần này trước khi đọc phần chính của báo cáo.*

GIỚI THIỆU VỀ NGHIÊN CỨU

Nghiên cứu về những người nữ yêu nữ do Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế và môi trường (iSEE) thực hiện tại Hà Nội, bắt đầu từ tháng 3 năm 2009.

Tôn chỉ mục đích của iSEE là nghiên cứu và vận động xã hội, vận động chính sách về các vấn đề liên quan đến cuộc sống và quyền của những nhóm người thiểu số trong xã hội. Những nhóm thiểu số tính dục, trong đó có những người nữ yêu nữ, hiện đã bắt đầu được sự chú ý của xã hội. Tuy nhiên, trong khi những dự án và đề tài nghiên cứu về nam đồng tính đã xuất hiện khá nhiều, thì việc nghiên cứu về những người nữ yêu nữ còn khá ít ỏi. Vì vậy, iSEE coi mình có trách nhiệm tìm hiểu về họ và góp phần giúp xã hội hiểu rõ hơn về cuộc sống và những nhu cầu của họ với tư cách một nhóm thành viên trong một xã hội ngày càng phát triển và quan tâm đến con người.

Mục đích nghiên cứu

iSEE xây dựng đề tài và bắt đầu tiến hành nghiên cứu này khi còn chưa có kết quả nghiên cứu nào về những người nữ yêu nữ ở Việt Nam được công bố. Khi đó, chính iSEE cũng còn chưa quen thuộc với nhóm này. Do đó, vấn đề nghiên cứu được xác định khá mở:

Tìm hiểu về cuộc sống của những người nữ yêu nữ, những khó khăn của họ và cách họ đối phó với những khó khăn, thu xếp cho cuộc sống của mình.

Độc giả mà nghiên cứu này hướng tới không chỉ là những nhà nghiên cứu và những người làm trong các lĩnh vực chính sách và dịch vụ xã hội liên quan, mà còn là đồng đảo những người là cha mẹ, anh chị em, bạn bè, người quen của những người nữ yêu nữ và tất cả những người khác có quan tâm trong xã hội.

Với chủ đề mở và tương đối rộng, bạn đọc hãy coi đây là nghiên cứu khám phá ban đầu. Hy vọng nó là tiền đề để trên cơ sở đó sẽ xác định những chủ đề nghiên cứu sâu sau này.

Đối tượng nghiên cứu

Khi nói đến những người yêu người cùng giới, xã hội thường dùng từ “đồng tính luyến ái” hoặc “đồng tính”. Cộng đồng của những người nữ yêu nữ ở các thành phố lớn tại Việt Nam hiện nay thường dùng từ “les” (có nghĩa là nữ đồng tính, nguồn gốc là từ “lesbian” của tiếng Anh). Tuy vậy, chúng tôi không xác định đối tượng nghiên cứu là nữ đồng tính hay les, mà xác định là những người *nữ yêu nữ*. Như vậy có nghĩa là cứ là người nữ mà có yêu người nữ khác thì là đối tượng nghiên cứu, bất kể người đó coi mình là người đồng tính luyến ái, lưỡng tính luyến ái (tức yêu cả hai giới), hay hoàn toàn không gọi mình bằng những khái niệm đó.

Địa bàn nghiên cứu

Nghiên cứu được thực hiện tại Hà Nội.

Thời gian nghiên cứu

Nghiên cứu thực địa tiến hành từ tháng 3 đến hết năm 2009. Sau đó, việc phân tích và viết báo cáo tiếp tục cho đến nay 2010 và dự tính sang đến năm 2011.

Phương pháp nghiên cứu

Vì đây là nghiên cứu khám phá đầu tiên, nên chúng tôi sử dụng nghiên cứu định tính, không nhằm thống kê các con số, mà nhằm tìm hiểu những trải nghiệm, hoàn cảnh, quan hệ, hành động, cảm nhận... từ góc nhìn của người trong cuộc. Chúng tôi dùng cách tiếp cận mở, tức là để cho các vấn đề của thực tế dắt mình đi. Chúng tôi xác định những điều gì quan trọng cần tìm hiểu trong quá trình nghiên cứu thực địa.

Theo thiết kế ban đầu, chúng tôi mong muốn tiếp cận khoảng 20-30 người nữ yêu nữ, trong đó có đa dạng về lứa tuổi, học vấn, ngành nghề, hoàn cảnh sống, có bạn gái hay không, đa dạng về xu hướng tính dục tự xác định (đồng tính luyến ái, lưỡng tính luyến ái, hay khác), đa dạng trong hoàn cảnh cha mẹ đã biết hay chưa biết họ yêu nữ, và đa dạng cả về tình trạng hôn nhân. Khi kết thúc nghiên cứu thực địa năm 2009, chúng tôi có 40 người nữ yêu nữ tham gia nghiên cứu. Về cơ bản, mẫu nghiên cứu này có được tính đa dạng mà chúng tôi mong muốn.

Việc tiếp cận áp dụng phương pháp “vét dầu loang”, có nghĩa là từ một số người mà chúng tôi tìm được ban đầu, họ sẽ giới thiệu thêm những người khác, và những người này lại giới thiệu thêm những người khác nữa.

Phương pháp thu thập dữ liệu chính là phỏng vấn sâu. Ngoài ra, các thành viên nhóm nghiên cứu có tham gia một số cuộc gặp gỡ bạn bè của những người nữ yêu nữ tại một vài quán cà phê, trà đá, nơi họ thường đến. Vào những dịp này, chúng tôi quan sát và sau đó ghi chép lại những cảm nhận của mình.

Về phỏng vấn sâu, chúng tôi phỏng vấn hai đối tượng. Đối tượng chính là những người nữ yêu nữ tham gia nghiên cứu. Đa số là phỏng vấn cá nhân. Một số cuộc phỏng vấn hai hoặc ba người, khi người tham gia mong muốn như vậy. Sau mỗi cuộc phỏng vấn, chúng tôi xem lại các thông tin đã thu được, xác định chủ đề muốn tìm hiểu thêm trong lần phỏng vấn sau. Với đa số, chúng tôi phỏng vấn lần hai, với một số nhỏ phỏng vấn ba lần. Mỗi cuộc phỏng vấn kéo dài từ 1,5 đến 3,5 tiếng.

Đối tượng thứ hai chúng tôi phỏng vấn là người thân quen của người nữ yêu nữ, mà với người ấy họ đã bộc lộ rằng mình yêu nữ. Những người này có thể là bạn bè, người quen biết, họ hàng, cha mẹ, anh chị em của họ. Số người chúng tôi tiếp cận và phỏng vấn được trong nhóm này khá ít ỏi, chỉ có bảy người. Mục đích phỏng vấn là để biết được quan niệm, cách nhìn nhận của họ về quan hệ nữ với nữ, và tìm hiểu điều đó có tác động gì đến cuộc sống của người nữ yêu nữ tham gia nghiên cứu.

Tất cả những người tham gia trả lời phỏng vấn đều được giải thích rõ ràng về mục đích, cách thực hiện nghiên cứu, và các quy tắc bảo vệ người tham gia, trước khi họ quyết định tham gia và ký giấy đồng thuận tham gia nghiên cứu. Trong quá trình phỏng vấn, chúng tôi đặc biệt chú ý để không làm lộ thông tin của người này với người khác, không chỉ trong những người tham gia nghiên cứu, mà cả giữa mọi người trong cộng đồng nữ yêu nữ. Đồng thời, chúng tôi cố gắng không làm lộ thông tin của họ với những người ở ngoài cộng đồng nữ yêu nữ.

Khi bắt đầu thu thập dữ liệu, chúng tôi sử dụng một bản hướng dẫn phỏng vấn tương đối mở, trong đó có liệt kê một số chủ đề. Đây là những chủ đề mà chúng tôi mừng tưng trước có liên quan đến cuộc sống của người nữ yêu nữ, mà họ có thể quan tâm và muốn chia sẻ (ví dụ diễn biến họ nhận ra mình yêu nữ, việc bộc lộ với người khác, thái độ của gia đình, thái độ của xã hội, tình yêu, cảm nhận của họ về việc họ yêu nữ, mong muốn của họ cho tương lai,

v.v.). Sau những cuộc phỏng vấn ban đầu, chúng tôi tóm tắt phỏng vấn, ghi chép những cảm nhận của mình về những gì tìm hiểu được, những điều ngạc nhiên, những câu hỏi mới đặt ra, để cùng chia sẻ và bàn bạc trong nhóm. Sau mỗi tuần hoặc hai tuần, chúng tôi họp nhóm để xác định trọng tâm hơn những gì muốn tìm hiểu và xem xét độ đa dạng của những người đã phỏng vấn được trước khi tìm người để phỏng vấn tiếp.

Nói đến thu thập dữ liệu, không thể không nhắc tới các nghiên cứu viên. Từ khi thiết kế cho đến cuộc phỏng vấn cuối cùng, nhóm nghiên cứu gồm có ba người: Nguyễn Quỳnh Trang và Lê Nguyễn Thu Thủy là chuyên viên nghiên cứu của Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế, môi trường, và Nguyễn Thu Nam là tư vấn độc lập. Cả ba đều là nữ, được đào tạo và có kinh nghiệm nghiên cứu, và đều quan tâm đến các vấn đề nữ quyền và các nhóm thiểu số tính dục.

Quá trình nghiên cứu thực địa là một quá trình vừa thu thập dữ liệu, vừa phân tích. Chúng tôi đã liên tục thảo luận, xác định tập trung hơn các câu hỏi, các vấn đề tìm hiểu, sơ bộ đưa ra những cách hiểu đã thu được về cuộc sống của nhóm người đang nghiên cứu.

Hầu hết các cuộc phỏng vấn được ghi âm và sau đó được đánh máy lại. Các bản đánh máy phỏng vấn cùng các bản ghi chép hợp thành bộ dữ liệu của nghiên cứu này. Bộ dữ liệu được kiểm lại để đảm bảo tính chính xác, đầy đủ, rõ ý, sau đó được “làm sạch”, tức là thay đổi hoặc xóa các thông tin có thể nhận diện người tham gia nghiên cứu là ai. Sau khi đã có bộ dữ liệu hoàn chỉnh, tất cả các file tiếng, file đánh máy, file ghi chép cũ được hủy.

Bộ dữ liệu được đưa vào xử lý và phân tích. Vì dữ liệu đề cập đến rất nhiều mảng cuộc sống của người nữ yêu nữ, nên để dễ phân tích, chúng tôi bắt đầu bằng việc xác định một bộ các mã lớn để phân tách dữ liệu thành các chủ đề lớn để dễ đọc và rà soát hơn, gọi là xử lý thô. Trên cơ sở đọc dữ liệu đã được xử lý thô, nhóm xác định các chủ đề quan tâm để viết báo cáo, rồi tiến hành việc phân tích trong nội bộ mỗi chủ đề. Phương pháp phân tích là mã hóa, sàng lọc thông tin, tìm ra các chi tiết (hoàn cảnh, hành động, mục đích, vấn đề, v.v.) lặp đi lặp lại, liên kết các vấn đề, các ý nghĩa... để tìm ra những dự kiến về phát hiện, rồi rà soát lại dữ liệu để kiểm chứng. Việc xử lý dữ liệu được thực hiện kết hợp bằng các phương tiện phần mềm NVivo, Excel và thực hiện bằng tay trên giấy, tùy theo từng người phân tích và mức độ quen thuộc với kỹ thuật xử lý nói chung và ở mỗi thời điểm trong quá trình phân tích.

Nói một cách đơn giản, quá trình xử lý và phân tích số liệu nêu trên chính là quá trình nghiên cứu viên diễn giải dữ liệu. Để đảm bảo những nhận định được khái quát hóa từ bộ dữ liệu là chính xác và tin cậy, chúng tôi đã tổ chức một buổi hội thảo trình bày kết quả phân tích và lấy ý kiến đóng góp của những người đã tham gia vào nghiên cứu. Kết quả là những nhận định trình bày trong báo cáo này đều được những người tham gia hoàn toàn tán đồng.

Vì lượng dữ liệu không lồ và số chủ đề báo cáo khá lớn, nên sau khi đã xử lý thô, đến giai đoạn phân tích chi tiết và viết báo cáo, nhóm nghiên cứu có thêm sự tham gia của anh Lê Quang Bình, là viện trưởng và cũng là chuyên viên nghiên cứu của iSEE. Các cuốn trong bộ báo cáo do những người khác nhau chấp bút, nhưng tất cả chúng tôi cùng đóng góp chất xám vào việc tìm hiểu, phân tích, từ giai đoạn nghiên cứu thực địa đến giai đoạn xử lý dữ liệu và viết báo cáo sau này. Việc xác định chủ đề báo cáo, bàn nội dung, bàn cách thể hiện, góp ý, sửa chữa và bổ sung bản thảo cũng đều có sự tham gia của tất cả các thành viên nhóm nghiên cứu. Đây là một cách quan trọng để đảm bảo chất lượng của nội dung báo cáo. Như vậy, tất cả chúng tôi là đồng tác giả của bộ báo cáo này.

Trong báo cáo, chúng tôi có dẫn chứng những lời nói và câu chuyện của những người tham gia nghiên cứu. Để bảo vệ danh tính của họ, chúng tôi thay đổi toàn bộ tên, một số trường hợp thay đổi tuổi, và có những câu chuyện chúng tôi đã thay đổi một vài chi tiết mà không ảnh hưởng đến ý nghĩa của câu chuyện.

GIỚI THIỆU SƠ LƯỢC VỀ 40 NGƯỜI NỮ YÊU NỮ THAM GIA NGHIÊN CỨU

Trước khi giới thiệu những thông tin khái quát về những người trong mẫu nghiên cứu theo thông lệ một báo cáo nghiên cứu thường làm, để bạn đọc có thể mừng tượng một chút những con người này là ai, chúng tôi xin trình bày sơ qua về bối cảnh chúng tôi tiếp cận họ.

Như đã đề cập ở phần trước, khi bắt đầu nghiên cứu này, các thành viên nhóm nghiên cứu chưa quen thuộc với thế giới của những người nữ yêu nữ. Thông qua một dự án mới bắt đầu thực hiện của iSEE với người đồng tính, chúng tôi gặp một người là thành viên của cộng đồng les ở Hà Nội. Rất may mắn người ấy đã tin cậy chúng tôi, và đây thiện chí, đã nhiệt tình giới thiệu những người khác để chúng tôi gặp gỡ và xin phỏng vấn. Trên sơ đồ những người tham gia nghiên cứu dưới đây, người dẫn đường đầu tiên của chúng tôi là A1.

Lúc ban đầu chúng tôi không nhờ A1 giới thiệu thật nhiều người, mà chỉ nhờ giới thiệu vài người, với dự định sẽ qua những người ấy mà tiếp cận những người khác, để cho “vết dầu” loang đi xa hơn. Vậy nhưng trong thời gian đầu, chúng tôi gặp khá nhiều khó khăn trong việc tiếp cận và xin phỏng vấn. Một số người sau khi trả lời phỏng vấn không giới thiệu được người khác. Một số nói chúng tôi nên phỏng vấn một người họ biết, nhưng phải nhờ A1 thuyết phục họ. Rất may A1 là người giao thiệp rộng, có uy tín trong cộng đồng, nên đã giới thiệu được cho chúng tôi khá nhiều người, và mặc dù họ có biết nhau, những người này khá đa dạng và chơi trong các nhóm bạn khác nhau.

Sau khi chúng tôi đã phỏng vấn được một số người, cộng đồng trở nên cởi mở hơn. Họ nhận thấy chúng tôi đến với họ hoàn toàn với thiện chí, chứ không có ý đưa họ lên báo (điều mà đa số rất ngại). Nhờ vậy mà vòng phỏng vấn của chúng tôi mở rộng ra, vết dầu loang nhanh và xa hơn.

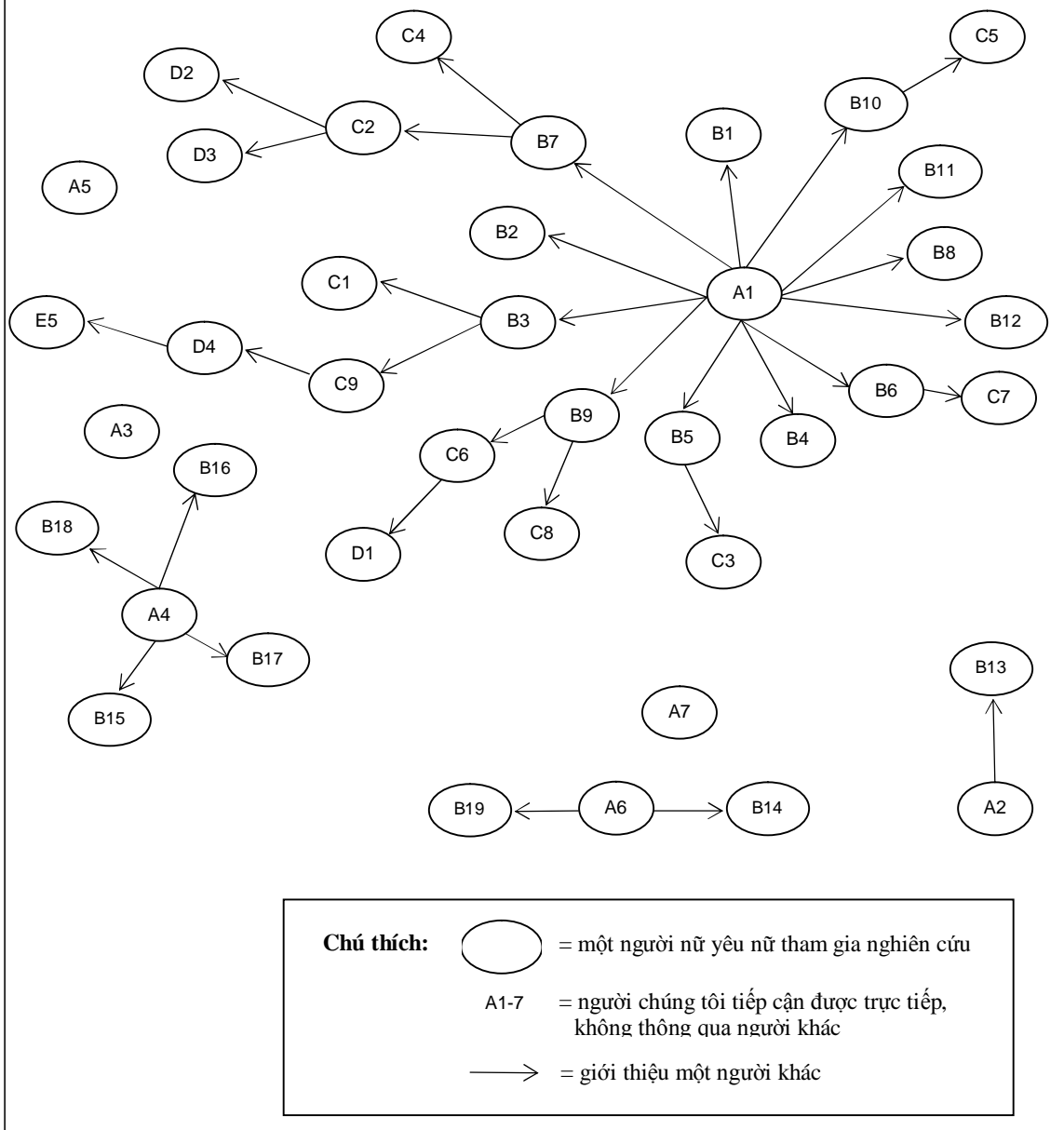
Sau đó, vì mẫu nghiên cứu vẫn thiếu sự đa dạng về một vài đặc điểm (độ tuổi và mức độ lộ diện với cha mẹ), nên chúng tôi đã đăng tin tìm người trên một diễn đàn của cộng đồng nữ yêu nữ, và được một số người trả lời. Đồng thời chúng tôi cũng “có duyên” tiếp cận được một số người qua quan hệ cá nhân, sau khi họ biết chúng tôi làm nghiên cứu này.

Trên sơ đồ những người tham gia nghiên cứu, có những người tập trung một chỗ, có những người ở xa hơn. Với những gì được biết về những mối quan hệ của họ, chúng tôi đã sắp đặt vị trí trên sơ đồ để thể hiện độ gần xa. Có những người biết và giao lưu nhiều trong một mạng lưới những người nữ yêu nữ ở Hà Nội mà đa số khá trẻ, thuộc thế hệ 8x. Có những người chỉ biết một hai người. Có vài người mà đến thời điểm chúng tôi gặp, họ chưa có quan hệ với ai trong mạng lưới 8x nói trên, đa số những người này lớn tuổi hơn, thuộc thế hệ 7x.

Vì giới hạn chỉ phỏng vấn những người từ 18 tuổi trở lên, nên chúng tôi không tiếp xúc với các mạng lưới nữ yêu nữ trẻ của các em tuổi teen. Và có lẽ vì sự kín đáo của những người ở độ tuổi cao, nên trong những người tham gia không có ai thuộc thế hệ 5x trở lên, mặc dù chúng tôi biết có những người đó hiện đang sống ở Hà Nội. Những người 6x chúng tôi tiếp cận được sinh ở những năm cuối thập niên 60.

Như vậy mẫu nghiên cứu của chúng tôi có những giới hạn của nó. Đa số những gì chúng tôi tìm hiểu được là về những người ở độ tuổi từ 19 đến gần 30 tuổi, một số có liên quan đến những người thuộc thế hệ 7x và 6x. Khi trình bày kết quả nghiên cứu, khi cần thiết, chúng tôi sẽ đề cập rõ những thông tin đó phản ánh những người tham gia nghiên cứu ở lứa tuổi nào.

SƠ ĐỒ TIẾP CẬN NHỮNG NGƯỜI NỮ YÊU NỮ TRONG NGHIÊN CỨU

Một hạn chế nữa là chúng tôi chỉ tiếp cận được với những người thừa nhận họ có yêu nữ (ít nhất là một người nữ), và đã lộ diện về việc yêu nữ với người khác (ít nhất là với chúng tôi). Những người chưa thừa nhận hoặc chưa hề lộ diện thì chúng tôi không thể tiếp cận. Có thể họ có những hoàn cảnh khác, gặp những vấn đề khác mà chúng tôi chưa tìm hiểu được.

Ngoài những giới hạn đó, 40 người tham gia nghiên cứu có sự đa dạng trên nhiều đặc điểm.

Địa phương sinh sống: Trong 40 người, 38 người ở tại Hà Nội, và 2 người ở một tỉnh lân cận. Đây là nghiên cứu ở Hà Nội, nhưng trong thời gian đầu tìm người phỏng vấn rất khó, và có vài người chúng tôi đã phỏng vấn đều nói chúng tôi nên nghe câu chuyện của hai người này.

Khi phỏng vấn, chúng tôi nhận thấy phỏng vấn họ rất có ích cho nghiên cứu, giúp chúng tôi hiểu rõ hơn nhiều điều. Mặc dù nhà họ không ở Hà Nội, nhưng họ thường xuyên gặp gỡ, chơi thân với nhiều người nữ yêu nữ ở Hà Nội, thực sự là thành viên của cộng đồng. Những trải nghiệm cuộc sống và những câu chuyện của họ cũng không có gì khác biệt với những người khác chúng tôi gặp.

Độ tuổi: Đa số còn khá trẻ. Phần đông (26 người) ở độ tuổi từ 21 đến 30, trong đó 2/3 từ 21 đến 25 tuổi. 7 người còn trẻ hơn, từ 19 đến 20 tuổi. Từ 30 tuổi trở lên chỉ có 7 người.

Trình độ học vấn: Khá đa dạng. 8 người có trình độ PTTH (hoặc thấp hơn). 27 người có trình độ đại học, cao đẳng hoặc trung cấp (hoặc đang học bậc này). 5 người có trình độ cao học (hoặc đang học bậc này).

Công ăn việc làm và nghề nghiệp: 14 người là sinh viên còn đang đi học; 22 người đang làm việc, thuộc các ngành nghề đa dạng (từ bán hàng tạp hóa ở nhà, đến kinh doanh cà phê, quần áo, máy móc, làm marketing, làm thiết kế, làm cơ quan nhà nước, làm công ty tư nhân, tổ chức xã hội, v.v.); 4 người hiện không học, không làm.

Hoàn cảnh sống chung: Số đông (25 người) sống cùng cha mẹ (hoặc với cha hoặc mẹ), trong đó một người sống cùng người yêu ở nhà cha mẹ. 5 người sống riêng với người yêu. 2 người sống với anh chị em hoặc họ hàng. 6 người sống một mình. 2 người sống với chồng con.

Tình trạng người yêu nữ hiện nay: Đa số có người yêu. Việc một người có người yêu hay không thay đổi qua thời gian. Vào thời điểm phỏng vấn lần đầu, 29 người có người yêu nữ, 11 người không có.

Tình trạng hôn nhân: Có 4 người đã từng kết hôn với nam giới, trong đó 3 người có con. Vào thời điểm phỏng vấn, có 2 người đang có chồng và sống với chồng.

Tự nhận diện xu hướng tính dục: Số đông (32 người) xác định mình là người “đồng tính”, hoặc “les”.

5 người xác định mình là người “lưỡng tính” (tức lưỡng tính luyện ái nói tắt), hoặc “bisex” (có nghĩa là lưỡng tính luyện ái, gốc là từ tiếng Anh bisexual hoặc tiếng Pháp bisexuel), hoặc “có thể yêu cả hai giới”.

Một người xác định mình là “phụ nữ bình thường”. Ý cô muốn nói cô là người dị tính (có xu hướng yêu nam giới), nhưng vì lý do nào đó cô lại yêu, và chỉ yêu một người con gái này thôi, chứ yêu nữ không phải xu hướng của cô.

Một người khác khi chúng tôi hỏi thì nói cô thuộc loại gì không quan trọng.

Trong số những người đồng tính, có một người nói có cảm nhận mình là người xuyên giới (trans),¹ tức không hẳn là nữ giới.

¹ Trường hợp này, người ấy dùng từ trans để nói về mình. Từ trans (tắt của transgender và transsexual) có nhiều cách dịch sang tiếng Việt, trong đó có “xuyên giới”, “chuyển giới” và “chuyển đổi giới tính”. Trong trường hợp này, chúng tôi dùng “xuyên giới” để thể hiện đúng nghĩa người ấy muốn nói mình không hẳn là nữ giới. Chúng tôi không dùng “chuyển giới” vì người ấy cũng không coi mình hẳn là nam giới, không dùng “chuyển đổi giới

Tình trạng cha mẹ biết hay không biết: Trong số 40 người, gần một nửa (19 người) cho biết cha mẹ đã biết họ yêu nữ, 4 người khác cha mẹ đã từng nghi ngờ, 14 người cha mẹ chưa biết, 3 người còn lại thì không rõ cha mẹ đã biết chưa, có nghi ngờ hay không.

Tư nhân diện giới: Những người nữ yêu nữ chúng tôi gặp thể hiện giới một cách đa dạng trong ngoại hình và tính cách. Có những người ăn mặc cử chỉ mềm mại nhẹ nhàng theo kiểu phụ nữ truyền thống. Có những người bớt chút mềm mại, thêm phần mạnh mẽ. Lại có những người trông rất giống đàn ông con trai. Tính cách cũng vậy, có nhiều mức độ khác nhau.

Phản ánh các cấp độ đó, trong cộng đồng les ở Hà Nội (và ở Việt Nam) hiện thông dụng các khái niệm B (đọc là bi), SB (đọc là es-bi, hoặc súp-bi), fem (đọc là phem). Các khái niệm này bắt nguồn từ các khái niệm butch, soft-butch và femme của phương Tây, mà hiện nay với sự phổ dụng của mạng internet đã trở nên thông dụng trong cộng đồng đồng tính nữ ở rất nhiều nước.

Các thành viên cộng đồng đồng tính nữ ở Hà Nội giải thích với chúng tôi rằng mỗi người mỗi vẻ khác nhau, nhưng cách hiểu chung là: *B là những người rất giống đàn ông, rất cứng. Fem là những người rất nữ tính, rất mềm. Còn SB là những người cứng hơn fem mà mềm hơn B.* B, SB và fem nói đến cả ngoại hình và tính cách. Thường SB về ngoại hình sẽ ăn mặc khỏe khoắn, ít ăn mặc kiểu nữ tính, tóc ngắn hoặc tóc dài nhưng không làm điệu. Nhưng cũng có những SB ăn mặc điệu, nữ tính, nhưng tính tình mạnh mẽ, tự chủ, không dựa dẫm, thì họ vẫn là SB. Ở đây chỉ xin giải thích sơ như vậy, câu chuyện về phân định và khuôn mẫu giới B-SB-fem được bàn kỹ hơn ở cuốn 1, khi nói về việc người nữ yêu nữ nhận diện bản thân.

Có lẽ đa số những người trong cộng đồng les tự xác định cho mình là B, SB hay fem. Họ cũng quan sát và nhận xét về nhau: bạn là SB, bạn là fem. Khi chúng tôi hỏi họ tự họ xác định mình thuộc loại nào, 6 người nói B, 15 người nói SB, 6 người nói fem, 4 người không tự dán nhãn cho mình thuộc loại nào.

Số 9 người còn lại chúng tôi đã không hỏi. Một số chúng tôi không hỏi vì họ không phải là les mà là bisex, mà chúng tôi thấy trong cộng đồng chỉ đề cập đến B-SB-fem khi nói về les. Một số khác là les, nhưng chúng tôi đã không hỏi vì họ không thuộc nhóm quen thuộc với các khái niệm này (sẽ trình bày kỹ hơn ở cuốn 1).

Tên và tên nick: Rất nhiều người chúng tôi gặp có một (hoặc hơn một) tên nick. Việc dùng tên nick thay tên thật rất phổ biến. Đối với một số người đó là tên thường dùng từ nhỏ, ví dụ ở nhà một tên, bạn bè gọi một tên, thì tên đó trở thành tên quen thuộc. Một số người khác có một cái tên dùng khi lên mạng, vào chat, và tên nick đó trở nên quen thuộc với bản thân họ và những người họ quen. Một số người chỉ khi tiếp cận với cộng đồng les mới đặt cho mình một cái tên khác, và chỉ dùng tên đó trong cộng đồng les. Đây là một cách giữ bí mật để người ngoài không biết được họ yêu nữ. Tên này cũng có thể gọi là “tên giả” nhưng chúng tôi tránh không dùng từ đó, vì nhiều người dùng tên này đã khá lâu và nó đã trở thành một cái tên rất tự nhiên của họ. Chúng tôi gọi chung là tên nick. Tên nick có tên tiếng Việt, có tên tiếng Anh.

tính” vì người đó chưa hề (và có thể sẽ không) thực hiện chuyển đổi giới tính. iSEE dùng từ “xuyên giới” để chỉ transgender nói chung, tức là những người cảm nhận về giới tính của mình không giống như giới tính sinh học. Có những người cảm thấy mình thuộc về giới kia, nhưng không phải ai cũng vậy, mà có những người đặt mình ở một vị trí giữa hai giới.

Có những trường hợp bạn bè trong cộng đồng les biết tên thật, nhưng không dùng để gọi nên lâu rồi cũng quên mất tên thật. Có những người khi chúng tôi mới gặp thì giới thiệu tên nick, sau một thời gian lại yêu cầu chúng tôi gọi bằng tên thật.

Chúng tôi không có con số bao nhiêu người dùng tên nick, bao nhiêu người dùng tên thật. Khi gặp một cái tên tiếng Việt thông thường, có lẽ bạn đọc cũng hiểu rằng chúng tôi tôn trọng không hỏi: “Đây có phải tên thật của bạn?”

Để bảo vệ danh tính cho những người tham gia phỏng vấn, dù họ dùng tên thật hay tên nick, thì khi nhắc đến họ trong báo cáo, chúng tôi cũng thay bằng tên khác.

Phần giới thiệu cũng đã khá dài. Mời bạn đọc xem vào phần chính.

QUAN HỆ VỚI CHA MẸ

Mỗi người nữ yêu nữ chúng tôi gặp đều là con trong một gia đình. Đa số có một cha và một mẹ. Một số đã mất cha hoặc mất mẹ. Một số có cha mẹ ly hôn, có người cha hoặc mẹ tái hôn. Ngoài cha mẹ, có người có một người dì, người bác vô cùng yêu quý, đã từng nuôi nấng dạy dỗ, coi không khác gì cha mẹ. Gia đình của mỗi người mỗi khác, nhưng tất cả những người chúng tôi gặp, mỗi người đều là một người con. Khi chăm lo cho cuộc sống của cá nhân mình, họ nghĩ nhiều đến gia đình, đặc biệt là nghĩ đến cha mẹ. Gia đình, cha mẹ có ảnh hưởng lớn đến hạnh phúc của họ.

Xoay quanh việc yêu nữ, những vấn đề đặt ra đối với họ trong quan hệ với cha mẹ là: Có để cha mẹ biết mình yêu nữ hay không? Liệu cha mẹ có chấp nhận hay không? Và cuối cùng thì mình có được sống với tình cảm thực của mình hay không? Mỗi nhà mỗi cảnh, nhưng tựu chung lại, chúng tôi muốn trình bày với bạn đọc sáu câu chuyện sau, là những điều chúng tôi tìm hiểu được. Sáu câu chuyện này đan xen nhau. Với sáu câu chuyện này chúng tôi hy vọng trình bày được những nét chính về quan hệ của những người nữ yêu nữ với cha mẹ trong hoàn cảnh xã hội Hà Nội hiện nay, vào cuối thập niên đầu của thế kỷ 21.

- Giấu cha mẹ
- Come out... và bị lộ
- Cha mẹ phản đối
- Cố gắng làm người dị tính
- Cha mẹ chấp nhận con
- Không danh chính ngôn thuận, nhưng hòa nhập gia đình

Trước khi đi vào các câu chuyện, chúng tôi muốn nêu rõ rằng kết quả nghiên cứu này chủ yếu là từ phỏng vấn những người con gái. Vì nhiều lý do, đại đa số không thể giới thiệu để chúng tôi phỏng vấn cha mẹ họ. Trong quá trình phỏng vấn và phân tích, chúng tôi đã rất cố gắng tìm hiểu câu chuyện từ quan điểm của người làm cha mẹ. Tuy nhiên, hiểu biết của chúng tôi về mặt này chưa phải là đầy đủ. Cần có những nghiên cứu khác, thu thập dữ liệu trực tiếp từ những người làm cha mẹ, để bổ sung cho những phát hiện ban đầu của chúng tôi.

1. GIẤU CHA MẸ

Khi một người nữ xác định mình yêu một người nữ, hoặc xác định mình có xu hướng yêu nữ, đại đa số đều đặt ra câu hỏi: *Có để cho cha mẹ biết hay không?* Dù câu trả lời là *Có chứ!* hay *Không bao giờ!* hay chưa trả lời được... thì câu hỏi đó cũng vẫn được đặt ra. Không những thế, nó là một câu hỏi có thể lặp đi lặp lại, đã trả lời rồi lại hỏi lại vào một thời điểm khác, một giai đoạn khác, một hoàn cảnh khác, sau một sự kiện mới trong cuộc sống.

Những người nữ yêu nữ (và cả những người nam đồng tính) trong giới trẻ hiện nay thường dùng từ *come out* (đọc là căm-ao-t), là từ tiếng Anh, nghĩa đen là “bước ra ngoài”, nghĩa bóng là “lộ diện”, “bộc lộ”. Khi một người giấu mọi người về tính dục của mình thì được ví như trốn trong tú; khi không giấu nữa, quyết định lộ diện, người đó mở tú bước ra. *Come out* với cha mẹ là một chủ đề phổ biến trên các diễn đàn của người đồng tính cả ở Việt Nam và các nước khác, nơi người ta chia sẻ các câu chuyện *come out* với cha mẹ của mình, cũng như tâm sự về những khó khăn khiến người ta không thể *come out*.

Đối với câu hỏi này, câu trả lời của phổ biến của những người nữ yêu nữ là: *Không come out. Giấu, không để cho cha mẹ biết.*

Chắc điều đó không khiến bạn đọc ngạc nhiên. Một người con gái yêu một người con gái, thì giấu cha mẹ là dĩ nhiên rồi—có lẽ ta nghĩ vậy. Nhưng khi nghiên cứu cuộc sống của những người nữ yêu nữ, đôi lúc cần phải so sánh với cuộc sống của người nữ yêu nam. Sự so sánh đó giúp chúng tôi nhìn nhận lại những điều tưởng chừng như dĩ nhiên. Chẳng hạn, đa số người ta đến một tuổi nào đó thì yêu. Kể cả những gia đình nghiêm khắc lắm cũng chấp nhận điều đó. Một cô gái chưa chồng yêu một chàng trai chưa vợ không có lẽ gì phải giấu cha mẹ. Còn một người con gái yêu một người con gái thì sao?

Lucy 21 tuổi, là một cô gái xinh xắn, dễ thương. Cô là sinh viên năm thứ ba, học giỏi, tích cực tham gia các hoạt động xã hội của nhà trường, được bạn bè, thầy cô yêu quý. Cô yêu một sinh viên trên một khóa, một người quảng giao, bạn bè quý, và được coi là có triển vọng tốt trong nghề nghiệp. Người yêu Lucy hay qua lại nhà cô, thân thiết với gia đình, giúp gia đình cô việc này việc khác, được bố mẹ cô rất quý. Thông thường, khi thấy con mình gặp một thanh niên như thế, hẳn bố mẹ Lucy phải vui mừng lắm, và gia đình đôi bên sẽ ủng hộ và vun đắp cho hai người thật xứng đôi vừa lứa. Nhưng hóa ra sự vui mừng, ủng hộ đó lại là đặc quyền của riêng những người nữ yêu nam. Vì người Lucy yêu là nữ, nên cô không được yêu người ấy một cách đường đường chính chính, mà chỉ dám giới thiệu là bạn, hai người phải yêu một cách theo cô nói là “lén lút”. Nếu Lucy không yêu nữ, thì trong cuộc sống và tình yêu, có lẽ cô không phải biết đến một sự “lén lút” nào.

1.1. Lý do vì sao giấu?

Biết rằng số đông người nữ yêu nữ giấu cha mẹ, chúng tôi quan tâm đến những lý do vì sao họ giấu, hy vọng hiểu họ hơn, có cái nhìn chân thực hơn về họ. Có hai lý do chính: vì thương cha mẹ, và vì lo lắng cho bản thân.

Giấu vì cha mẹ

Trong những người chúng tôi gặp, không có ai nói rằng nếu cha mẹ biết sẽ vui vẻ chấp nhận. Họ nói cha mẹ biết thì sẽ sốc, sẽ nghĩ, sẽ buồn, sẽ khổ. Là con, họ băn khoăn day dứt về cha mẹ. Họ giấu cha mẹ chính là để bảo vệ cho cha mẹ.

Em nghĩ là không bao giờ cho bố mẹ biết... Nếu mà nói... bố mẹ chắc chắn là buồn là thứ nhất, cái thứ hai là không ai muốn mình sinh con như thế cả, cái thứ ba là khi mà đối diện với họ hàng cô bác thì có thể có cái gì đó tự ti mặc cảm với họ hàng hoặc những người ngoài. Tốt nhất là bố mẹ không biết thì hơn. (Lê Anh 24 tuổi)

Em muốn không để bố mẹ em ấy biết thế và cũng không về come out hẳn với bố mẹ. Theo bọn em không nên tự dung về nói. Bố mẹ sẽ sốc vì tầm tuổi của bố mẹ nghĩ khác, thời đại ngày ấy khác, bây giờ cũng khác. Bố mẹ sẽ nghĩ nó ăn chơi đua đòi... không thể như thế, không thể bố mẹ nào mà đồng ý. Chuyện như vậy mà chỉ làm bố mẹ buồn thêm thôi. (Manchester 29 tuổi)

Ngay cả khi em có đầy đủ vật chất, kinh tế giàu, nhưng nếu gia đình em không chấp nhận thì em cũng không thể vượt qua được gia đình. Gia đình là nhất, đối với em là thế. Thế cho nên tốt nhất là mình nên tránh, là giải pháp tốt nhất. Để gia đình khỏi phải nghĩ. Có thể coi như là muợn chồng, nhưng gia đình mình không phải nghĩ ôi nó thế này thế kia. (Bóng 23 tuổi)

Đối với những người mà cảm nhận mẹ mình hoặc cha mình đã khổ rồi, thì nỗi băn khoăn này còn lớn hơn. Họ không muốn làm cho mẹ hay cha khổ hơn nữa.

Nói chung là nhiều khi thương mẹ lắm! Ngày xưa cứ mỗi lần em ngồi vào bàn học, cái đợt ôn thi đại học, cứ nghĩ là lỡ mình thi trượt đại học thì có lẽ là—cảm giác như làm mẹ đau còn hơn làm mình đau... Nói chung mẹ thì yếu, bệnh tật, đau lưng này nọ, cũng yếu lắm. Đâm ra là bất kỳ một cái gì em làm, em chỉ sợ làm buồn mẹ em thôi. Nên là ngay cả cái việc đấy, nếu như em nói ra em chỉ sợ làm bố mẹ buồn. Đây là điều buồn nhất nếu như phải nói ra. Em thương mẹ em lắm, thương lắm luôn. (Sầu Riêng 21 tuổi)

Mẹ em rất khổ rồi [bố mẹ chia tay, mẹ rất vất vả], em không muốn mẹ em khổ thêm nữa. Ví dụ như em trong một gia đình rất là bình thường, thoải mái, bố mẹ đầy đủ các thứ thì có khi em nói thẳng toẹt luôn ấy. Nhưng em nghĩ rằng mẹ em đã khổ như thế rồi, bây giờ biết mình như thế nữa thì mẹ em khổ tâm hơn thì sao... (Nguyệt 27 tuổi)

Giấu vì bản thân mình

Bên cạnh nỗi lo cho cha mẹ là nỗi lo bản thân mình sẽ bị phản ứng tiêu cực từ cha mẹ và gia đình. Đoạn sau chúng tôi sẽ trình bày những trường hợp cha mẹ biết phản ứng thế nào. Ở đây chỉ xin chia sẻ nỗi lo âu của những người giấu cha mẹ. Họ lo cha mẹ ngăn cản, cảm đoán, tìm mọi cách can thiệp:

Trước kia em cũng đã có ý nghĩ nói. Nhưng mà lại nghĩ là thôi, mình giữ cho tình yêu của mình, bây giờ nói ra thì bố mẹ sẽ lại không cho đến nhà này nọ nữa. (Lucy 21 tuổi)

Nhờ đâu ngày mai bố mẹ cho mình đi vào nhà khác, làm con dâu nhà khác ngay lập tức... Hoặc là cho nó đi bác sĩ. Thế làm sao mình chịu được... [Hoặc là] nhốt mình ở trong phòng, phong tỏa mọi nguồn thông tin liên lạc của mình ra ngoài. (Lê Anh 24 tuổi)

Họ sợ cha mẹ biết thì cả đại gia đình, họ hàng cũng biết, và sẽ phản ứng:

Gia đình em rất phong kiến... Em rất hay bị mắng, bởi vì nhà em bảo đã là con gái phải biết chăm lo gia đình, biết làm việc nhà... Bà em có bảy người con, trong gia đình các anh em rất là thân nhau đùm bọc nhau rất là thân thiết, nhà em chỉ có hai mẹ con nên các cô các bác rất quan tâm, hay nói... Các cô các bác cứ bảo mà học là một việc nhưng cũng phải chăm lo sau này còn lấy chồng... Nếu gia đình em biết mọi người sẽ coi mình như là một thứ gì đấy... vì

nhà em rất phong kiến luôn, họ không thể chấp nhận được cái này... Nghe họ nói chuyện về người đồng tính thì mình cũng cảm nhận được. (Việt 19 tuổi)

Dù biết cha mẹ rất yêu thương con, một số người vẫn nghĩ đến khả năng cha mẹ yêu cầu đánh đổi, dùng tính mạng hay dùng việc từ con để ép con từ bỏ việc yêu nữ.

Bố mẹ mà từ con một phát là ôi coi như không còn gì nữa... Nói chung thì con cái thì cũng rất thương bố mẹ... Mà bây giờ già sử bố mẹ không nhận mình nữa thì mình làm cách nào... Nhiều khi nhìn bố mẹ em rất là thương, và nghĩ sau này tự dưng bố mẹ lại có đứa con như thế này, thì bố mẹ cũng rất là buồn ấy... Nếu mà sau này bố mẹ em mang tính mạng ra để bảo là con không được như thế này nữa ấy thì có khi là mình cũng phải theo. (Lucy 21 tuổi)

Bây giờ mà “Mẹ ơi con không lấy chồng, con chuẩn bị đem vợ con về đây”, thì có khi là “Thôi mày khỏi về nhà, mày đi với vợ mày luôn đi.” (Tenison 21 tuổi)

Một số bạn gái lưỡng tính trước là sau khi cha mẹ biết, có thể tình hình sẽ rất căng thẳng nên không thể tiếp tục ở nhà với cha mẹ (dù cha mẹ có đuổi hay không), mà họ tuổi trẻ chưa đủ khả năng để tự lập cuộc sống của mình, vì thế nên phải giấu.

Nói chung là gặp trở ngại là nếu em come out thì chắc chắn là tự bản thân mình cũng không muốn sống ở hoàn cảnh ở với bố mẹ mình, mình sẽ ra ngoài sống... nên không muốn come out vì mình chưa đủ khả năng để ra ngoài bươn chải. (Giang 25 tuổi)

Em nghĩ rằng là tạm thời bây giờ thì em cứ tiếp tục như thế này đã tại vì em chưa tự chủ được bản thân, chưa tự lực được cuộc sống bản thân của mình, em vẫn còn dựa dẫm rất nhiều vào bố mẹ mà nếu như bây giờ mà nhỡ mà nói ra bỏ mẹ đuổi ra khỏi nhà thì cũng chả biết đi đâu. Lại còn đại học của em thì vẫn đang dang dở, mọi thứ vẫn đang dang dở, chưa đâu vào đâu cả. (Lucy 21 tuổi)

Vì nói ra thì mất mát có thể rất lớn, nên đây không đơn giản là một quyết định có muốn nói hay không, mà còn là cân nhắc nói thì được gì mà không nói thì được gì. Một số người cho biết hiện tại nói ra sẽ không giải quyết vấn đề gì, nên họ không nói.

Mình đã cảm thấy như thế này là ổn rồi thì cứ để như thế đi. Không nhất thiết mình cứ phải nói ra mình là con người như thế này... Có thể khi mình đã nói ra rồi, mọi người hiểu như thế rồi biết đâu mọi người sẽ bị tổn thương. Em nói ra chắc gì đã sung sướng hơn. Thôi cứ để vậy. (Nguyệt 27 tuổi)

Khi mình come out mình muốn có người sống cùng chứ không muốn come out để sống một mình, nên em chưa có quyết định. (Giang 25 tuổi)

Một câu hỏi chúng tôi đặt ra là liệu những người trẻ, lớn lên trong thời đại thông tin và một xã hội cởi mở hơn, liệu họ có come out với cha mẹ nhiều hơn không. Ở thời điểm chúng tôi làm nghiên cứu này, những người trẻ nhất chúng tôi gặp nhìn chung vẫn giấu cha mẹ. Một người trong cộng đồng (lớn tuổi hơn) giải thích vì sao những người trẻ vẫn giấu gia đình:

Cái tầm 88-89 rất là thoáng, bạn bè xung quanh kể cả là dị tính hoàn toàn cũng rất thoáng. Thứ nhất là môi trường xã hội xung quanh thay đổi. Thứ hai là cái con người của cái giới trẻ bây giờ nó được đào luyện và nó được hun đúc cho cái tôi của nó tự do phát triển. Thành ra là cái vấn đề xã hội tự nhiên thành một cái vấn đề nhỏ... Nhưng cái vấn đề gia đình nó vẫn là một vấn đề lớn, tại vì khi người ta đã come out ra với xã hội rồi, bắt đầu quay trở lại gia đình thì thấy khó khăn. Nói gì với gia đình đây? Có nên come out với gia đình không đây? Thì gia

đình thì trăm gia đình như cả trăm, không ai muốn con mình sống một cuộc sống khác người, trăm gia đình như cả trăm... (Liên Anh 29 tuổi)

Nhận xét của Liên Anh trùng hợp với cảm nhận của chúng tôi. Những người nữ yêu nữ có thể gặp khó khăn, kỳ thị ngoài xã hội, nhưng nhìn chung khó khăn lớn nhất vẫn là ở gia đình.

1.2. Giấu như thế nào?

Họ giấu việc mình yêu nữ bằng cách thể hiện mình không khác một người con gái dị tính, ở quan hệ yêu đương, ở ngoại hình và quan hệ xã hội. Việc giấu xảy ra ở mọi thời điểm, từ khi cha mẹ chưa biết, chưa nghi ngờ, thậm chí đến cả khi cha mẹ đã nghi ngờ, đã biết.

Giấu tình yêu

Khi giấu cha mẹ rằng mình yêu nữ thì dĩ nhiên phải giấu tình yêu của mình. Rất nhiều người trả vờ mình với người yêu là hai bạn gái thân. Bạn gái chơi thân là chuyện phổ biến, nên nhiều gia đình không nhận thấy họ là người yêu. Trong trường hợp này, họ cẩn thận trong lời nói cử chỉ với nhau để khỏi bị nghi ngờ. Không phải cặp nào cũng vậy, nhưng một số cặp gọi nhau là anh em hoặc vợ chồng, họ phải đổi cách xưng hô để không bị lộ.

Trước mặt bố mẹ em, em cũng phải gọi [người yêu em] bằng chị đấy chứ. Ngượng mồm chết đi được. Ngượng mồm lắm. Còn bạn ấy thì gọi tên. Bạn ấy hơn em hai tuổi. Gọi chị cho nó ngọt ngào mẹ nghe. Thường em toàn gọi bạn ấy là em xưng anh. Nhưng mà bố mẹ em toàn nói chị em người lớn tuổi thì phải là chị, không xưng tên xách mé... (Hoàng Anh 24 tuổi)

Trước khi bắt đầu các cuộc phỏng vấn, chúng tôi nghĩ một cách đơn giản: giấu có nghĩa là giấu khi cha mẹ chưa biết, còn khi cha mẹ đã biết thì thôi không còn giấu. Nhưng hóa ra không đơn giản như vậy.

Có những trường hợp cha mẹ nghi ngờ và hỏi: “Mày thích con gái hả con?” hoặc mắng: “Tao cấm chúng mày yêu đương nhau đấy nhớ!”, thì đa số chối: “Vớ vẩn!”, “Bạn thôi!”.

Có những trường hợp đã bị phát hiện rồi cảm đoán, thì lại càng phải giấu—giấu để gặp được nhau mà gia đình không phát hiện. Có những câu chuyện chúng tôi nghe mà bật cười, rồi muốn chảy nước mắt.

Khi em đến chơi bạn ấy bắt em bịt từ chân lên đầu đội mũ bảo hiểm, bịt mặt đi vào nhà bạn ấy. Nghĩa là khi không có ai ở nhà chỉ có bà bạn ấy thôi thì bạn ấy cho em đến nhà chơi. Xong rồi lên phòng bạn ấy thì thoải mái. Cho đến khi về cũng lại tiếp tục như thế. Khi em đến đón bạn ấy thì cách nhà bạn ấy phải vài trăm mét, nghĩa là ở một nơi không ai để ý, sau đó bạn ấy đi bộ ra. Nói chung là rất vất vả, khó chịu. (Giang 25 tuổi)

Bác ấy [mẹ người yêu] cho người đi theo dõi nhưng mà bọn em vẫn gặp nhau. Bạn ấy có xe máy bạn ấy không đi, bạn ấy đi xe buýt. Đi xe buýt thì không theo dõi được. Đến điểm nào đấy thì bạn ấy gọi điện cho em thì em đến trước cái điểm xe buýt đấy, em nhờ bạn em đeo đến cái điểm xe buýt đấy. Xong em đi xe buýt cùng bạn ấy. Nhiều khi bọn em chỉ ngồi trên xe buýt, nắm tay nhau đi hết các bên thôi. Cứ ngồi trên xe thế thôi, vì chẳng xuống được mà xuống cũng chẳng biết đi đâu. Chỉ lên được xe buýt là không bị theo dõi thôi. (Bình 29 tuổi).

Có những trường hợp cha mẹ đã biết, nhưng đến mỗi tình sau lại vẫn giấu. Có thể vì cha mẹ vẫn chưa chấp nhận, nên khi có người yêu thì lại giấu.

[Khi đó] gia đình em rất là kinh khủng... cảm đoán xong rồi thì giục già lấy chồng... [Người yêu cũ của em] nhìn dáng vẻ cứng như thế làm sao không biết... [Còn với người yêu bây giờ] mẹ em nghĩ Quyên là một người bạn thân, đơn giản thế thôi vì hai đứa đều rất nữ tính... Yêu Quyên thì yên tâm rồi, tại vì Quyên tóc dài xinh xắn dễ thương trắng trẻo. Mẹ em thì OK như một đứa bạn thân thôi... một người bạn tốt. (Bống 23 tuổi)

Cũng có thể giấu không phải vì mình mà vì người yêu.

Bố mẹ em đã biết chuyện em yêu người kia từ hồi trước rồi... thì [bây giờ] em chỉ muốn nói với bố mẹ em [về người yêu mới]... Em không muốn kiêu cứ phải trốn chui trốn lủi nữa... Nhưng mà cũng phải phụ thuộc vào bạn đấy nữa, bạn đấy có muốn nói hay không... Thật ra đối mặt với cả phụ huynh thì ai cũng sợ... Cái dự định của em với bạn ấy [cho tương lai] còn rất nhiều... (Lily 20 tuổi)

Giấu bằng một chiếc “bình phong”

“Bình phong” là một từ để chỉ một người nam được coi là bạn trai trước mặt mọi người, để người nữ giấu việc mình yêu nữ. Có những người sau khi bị cha mẹ phát hiện hoặc nghi ngờ thì có bạn trai để gia đình yên lòng.

Gia đình người yêu em cũng biết... Vì gia đình bạn ấy rất khắt khe nên bạn ấy phải có mối quan hệ với bạn trai. Có nghĩa là sau khi bị gia đình phát hiện, bạn ấy phải có ngay một cái bình phong, bạn ấy bảo em thế. Sau đó dần dần mọi thứ cũng nguôi ngoai, nhưng vì bạn ấy không thực sự có tình cảm với bạn trai kia nên cũng chia tay rồi. (Hải Anh 25 tuổi)

Có người lại giả có bạn trai. Khi bị ba mẹ nghi về quan hệ với một người bạn gái, Hồ Lô (20 tuổi) đã nhờ một bạn nam đóng giả làm người yêu, chờ khi ba mẹ cô ở nhà thì đến chơi. Người ấy đến vài lần, nhưng đóng giả không thành công. Ba mẹ cô không tin, vì cô không thân mật với người ấy.

Có người đã từng có bạn trai, khi chưa xác định rõ ràng là mình yêu nữ. Hiệp (27 tuổi) kể khi còn đi học thấy các bạn có bạn trai thì mình cũng có một người bạn trai, tình cảm không có gì sâu sắc. Gia đình có biết người bạn trai đó, nên sau này không may nghĩ rằng cô có thể là người đồng tính. Quá khứ có bạn trai chính là một cái bình phong cho cô trong hiện tại.

Giấu bằng ngoại hình nữ tính

Như đã đề cập trong phần giới thiệu, trong cộng đồng đồng tính nữ ở Hà Nội có sự phân định thành các dạng B, SB, fem. Nếu người ta không phải giấu bản thân, thì có lẽ cứ cảm nhận con người mình ra sao thì thể hiện ra làm vậy. Nhưng một số người muốn giấu thì không như thế. Họ có thể cảm nhận mình là SB, nhưng lại thể hiện ra một vẻ ngoài nữ tính kiểu truyền thống. Đó là một cái vỏ bọc mà họ có thể cảm thấy không giống bản thân họ, nhưng lại khiến gia đình, xã hội khỏi nghi ngờ.

Trước kia giấu cha mẹ nên Dung không dám cắt tóc ngắn:

Đợt trước em có để tóc dài và cũng ăn mặc cũng kiêu con gái nhìn nó hơi khoẻ một tý thôi. Nhưng bây giờ em cắt tóc, ăn mặc giống con trai hơn... Thật ra từ trước từ bé em cũng muốn mình được như là chính mình, muốn cắt tóc, mặc như con trai, nhưng vì nhà không cho... Sau bị phát hiện rồi mới dám cắt tóc, còn trước là để tóc dài. (Dung 22 tuổi)

Ticki (23 tuổi) thì khuyên các bạn: “Thôi, để tóc dài đi, nữ tính đi, về nhà không bị nghi ngờ, đỡ bị chuốc những cái đau khổ sau này.”

Có những người thể hiện tính cách mạnh mẽ ở nhà mình, nhưng khi xuất hiện trước cha mẹ của người yêu, thì phải làm sao cho mình mềm mại, nữ tính hơn.

Nói chung là lúc đấy thì bạn ấy nữ tính hơn bởi vì em hay dặn bạn ấy là khi đến nhà em thì phải ăn mặc cho nó nữ tính một tí, không thì ba mẹ em nghi. (Lucy 21 tuổi)

Giấu trong quan hệ xã hội

Giấu cha mẹ đòi hỏi phải giấu cả những người khác, để cha mẹ không qua họ mà biết được. Do vậy đa số người nữ yêu nữ kín đáo chuyện tình cảm của mình. Có những người không để bất kỳ ai biết ngoài người mình yêu. Có người chỉ có bạn bè trong giới biết. Có người có nói với bạn bè thân là người dị tính. Một số come out rộng hơn, nhưng thường có chọn lọc, và thường nghĩ sao cho không đến tai cha mẹ mình, nếu cha mẹ chưa biết.

Cũng đã bao nhiêu năm rồi còn gì, nên bạn bè thì đến giờ cũng nhiều người biết, đồng nghiệp một số người nữa. Tớ sợ nhất là người này nói với người kia rồi biết đâu bố mẹ biết. Thế nên với các anh chị em họ, tớ tuyệt đối không nói. Bạn bè thì biết mà giữ cho mình rồi. Còn đồng nghiệp thì phải là người tin cậy tớ mới nói. (Hạnh 35 tuổi)

Tương tự như việc giấu trong cách thể hiện ngoại hình, một người cho biết cô còn cẩn thận khi chọn bạn chơi trong giới les, để không bị mọi người (trong đó có bác gái) nhìn vào mà nghi ngờ. Cô có một nhóm bạn thân là người trong giới. Các thành viên đều là SB, tính tình mạnh mẽ, nhưng tránh chơi với những người thuộc loại B vì họ rất giống con trai.

SB thì nó không lộ, chỉ là cá tính thôi không có gì đặc biệt lắm... Bọn em thỉnh thoảng vào nhà chơi, bác gái có gặp, nhưng bọn em toàn SB chơi với nhau thôi nên không có lộ và cũng chẳng ảnh hưởng gì... [Không có ai là B hết.] Vì sợ lộ... giả sử giáp mặt với người thân chẳng hạn... mà chưa muốn lộ ra. Hoặc gặp bạn bè cơ quan... Tránh phiền phức. (Ung 27 tuổi)

1.3. Giấu thì sao?

Gánh nặng tâm lý khi phải giấu

Khi nói với chúng tôi về chuyện giấu gia đình, những người nữ này không than khổ. Dường như họ kể cho chúng tôi nghe chỉ để biết câu chuyện là như vậy, đây là một hiện thực cuộc sống mà họ trải qua, một việc mà họ làm, con đường mà họ đi. Họ không than, nhưng qua câu chuyện, chúng tôi cảm nhận rằng việc giấu gia đình về tình yêu của mình và về chính con người mình là một cái gánh không nhẹ nhàng. Việc giấu cha mẹ có lẽ không ghê gớm như những gì phải đương đầu khi cha mẹ biết, nhưng trong hoàn cảnh sống cùng gia đình, nó là một mối bận tâm thường trực, và lúc này lúc khác nó lại nổi lên khuấy động, chứ không phải lúc nào cũng có thể nén đi.

Có lẽ Ngọc Anh đã gọi trúng tên của nỗi day dứt này:

Em có cảm giác là một mình mình một phương trời, cảm giác cô độc. Tức là ngoài em và người yêu của em, thì em chẳng có ai cả. (Ngọc Anh 23 tuổi)

Sự cô độc này có lẽ nặng nề hơn khi gặp chuyện đau khổ vì tình yêu.

Tại vì quan hệ của em không được công khai, hoàn toàn bí mật với tất cả mọi người, chỉ giữa hai đứa với nhau, nên lúc chia tay bố mẹ em chẳng biết gì. Em giảm mấy cân, bố mẹ em không biết gì. Em không ăn được bữa trưa bữa tối, bố mẹ em không biết gì. (Ngọc Anh 23 tuổi)

Phải tươi cười trước mặt bố mẹ mặc dù mình không vui... Trong suốt cái thời gian ấy [chia tay người yêu], trong vòng có 1 tháng, em sụt mất đến 3 kg, xong rồi xanh xao, không ngủ, không ăn không ngủ. Mẹ cũng có hỏi: “Con có chuyện gì lại như thế?” Cái đợt đấy em lại đi làm thêm nữa, mẹ em rất là lo. Em bảo là: “Chả có chuyện gì cả, con vừa đi học, vừa đi làm, đợt này bận quá, thì thế thôi.” Em giấu. Bố cũng bảo là sao dạo này nó gầy thế, hay là gặp chuyện gì về tình cảm. Nhưng em đều không nói, em đều bảo là: “Chả có chuyện gì cả, bình thường.” (Jenny 19 tuổi)

Nhưng không chỉ khi có biến cố nặng nề như khi mất tình yêu, người ta mới cảm thấy nỗi cô độc đó, mới cảm thấy nỗi đau vì không thể chia sẻ với gia đình. Có lẽ khi thường nó ở một thể nhẹ hơn, nhưng vẫn là sống trong một cái vỏ bọc không thực trong chính gia đình của mình.

Nói chung là giấu trong gia đình việc này như là một gánh nặng. Đó là những người thân thiết mà lại không biết về đời sống nội tâm của mình. Khi có chuyện gì đó cảm thấy trạng thái tâm lý không cân bằng thì chia sẻ với mọi người sẽ tốt hơn. (Huệ 24 tuổi)

Áp lực làm người di tính

Một người nữ yêu nữ, nếu không lộ diện, sẽ tiếp tục được coi là một người nữ dị tính. Gia đình, xã hội mong đợi họ làm những việc thông thường của số đông những người nữ dị tính, đó là có bạn trai, rồi lập gia đình. Nhiều bạn gái gặp cảnh này:

Họ nói con tôi lấy chồng thế này thế kia... em nghĩ là ngay đến bản thân mình cũng hơi buồn... mình thì không bao giờ nói được những chuyện như thế... Lúc nào cũng: “Có người yêu chưa? Bao giờ lấy chồng?” Cứ: “Còn lâu còn lâu còn lâu. Thầy bói bảo cháu hơn 30 tuổi mới lấy chồng cơ.” Đành phải nói như vậy... Bên nội tình cảm tốt, hầu như giấu ông giấu cụ lần nào cũng gặp... Cái ngại nhất là như thế. Cứ gặp mặt mình là: “Có người yêu chưa?”, “Bao giờ lấy chồng?”, “Đề chị giới thiệu cho.” Làm mình rất là khó xử, rất là ngại. Nếu mà mình không phải là les thì rất là dễ, trả lời luôn. Em thì em cũng không quen nói dối lắm, thành ra cứ phải ậm ừ, khó chịu. [Mình có người yêu mà không trả lời thể được] khó chịu lắm. (Lê Anh 24 tuổi)

Việc gia đình giục lấy chồng là một nỗi khó chịu đối với nhiều người nữ yêu nữ. Các bạn gái trẻ mười chín đôi mươi chưa gặp phải, nhưng khi hai mấy tuổi đây có thể là một vấn đề gây căng thẳng.

Đến tuổi của em hầu như các bạn em thì đã hai, ba đứa con rồi... Đến tuổi em mà mãi không lấy chồng thì tất nhiên dấu hỏi rất là lớn. Mà bây giờ cái áp lực đấy cũng rất là lớn, vì em là con lớn trong gia đình. Trong họ cũng thế, chưa ai lập gia đình cả, nên bà rất là mong được đi cưới hỏi. Phụ huynh thì cũng thế, cũng muốn có cháu. Thế cũng mệt, vì bây giờ không thể bảo “Mẹ ơi con không lấy chồng được đâu vì con là người đồng tính.” Thế thì thôi đấy, thành tấn sét chứ không phải là... Thực ra nhiều lúc muốn nói lắm đề cho đỡ mệt, giải toả tâm lý cho đỡ mệt. Vì thấy con nhà người ta cưới hỏi con nhà mình không cưới, thế là bao nhiêu bực dọc trút hết lên đầu mình. Mình không làm gì cũng bị cản nhắc, rất là mệt. (Miên 26 tuổi)

Trước khi bắt đầu phỏng vấn, chúng tôi tưởng khi gia đình biết, những người nữ yêu nữ sẽ thôi bị giục lấy chồng. Nhưng hóa ra không phải. Có những người sau khi cha mẹ biết, vì cha mẹ không chấp nhận nên lại thúc ép lấy chồng dữ dội hơn. Quả là tình thế tiến thoái lưỡng nan.

Một diễn đàn của những người nữ yêu nữ có câu châm ngôn “Hạnh phúc là sống thật”, chúng tôi cảm thấy nói đúng tâm tư của những người trong cuộc. Rất nhiều người đã tìm được những khoảng không gian để sống thật là mình, với người yêu, với bạn bè trong giới, với bạn bè dị tính... thế nhưng số sống thật được với cha mẹ còn ít ỏi.

Lý do vì sao như vậy sẽ được làm rõ trong câu chuyện thứ ba, khi chúng tôi phân tích về quan niệm và phản ứng của cha mẹ.

2. COME OUT... VÀ BỊ LỘ

Đa số quyết định giấu cha mẹ, vậy nhưng như phần giới thiệu đã nói, gần một nửa những người chúng tôi gặp, cha mẹ họ (hoặc một trong hai người) đã biết họ yêu nữ. Đó là kết quả của việc một số người come out và nhiều người giấu nhưng bị lộ.

2.1. Có những lý do nào để come out?

Có hai lý do chính. Thứ nhất là mong muốn come out để được sống thật là mình. Thứ hai là thấy phải come out vì không thể giấu mãi.

Mong muốn sống thật với gia đình

Ở trên vừa nhắc đến câu châm ngôn: “Hạnh phúc là sống thật.” Được sống thật với cha mẹ (và với mọi người), không phải giấu giếm tình yêu, giấu giếm con người của mình, đó là một nhu cầu lớn của những người nữ yêu nữ. Một người chúng tôi gặp say sưa kể về một trường hợp cha mẹ biết và ủng hộ.

Mình vô tình đọc mẫu báo vụ. Bài báo có viết một cô dễ thương ở Bến Thành, ra chợ buôn bán, nhà cô ấy có sạp rau ở chợ. Rồi có cưới [một người con gái] và chụp ảnh trên báo. Mình thấy rất là hiếm. Lúc đó mơ ước là được đến thăm họ... Bài báo đó thực ra đặt vấn đề là sao chính quyền không đến can thiệp để đám cưới như vậy xảy ra. Có câu mà mình tâm đắc là câu người bố trả lời phỏng vấn tại sao gia đình lại để cô gái đến sống như vậy. Bố bạn ấy nói: “Con tôi thương đâu tôi gả đó.” Mình mơ ước nhà mình giống nhà bạn ấy. (Uyên 40 tuổi)

Nhu cầu sống thật chính là một động lực để come out. Ở đoạn đầu, chúng tôi kể chuyện Lucy yêu “lén lút”. Cô giấu bố mẹ vì rất nhiều lý do: sợ bố mẹ đau lòng, biết đâu bố mẹ có thể từ thì mình sẽ sống ra sao và làm sao có cơ hội báo hiếu bố mẹ. Nhưng chính cô cũng nói “sau này có thể em cũng muốn công khai cho bố mẹ biết”, vì cô không muốn phải “lén lút” mãi.

Dung giải thích vì sao cô đã thừa nhận với cha mẹ năm 20 tuổi:

Em cũng không muốn giấu nữa, bởi vì cảm thấy giấu rất khó chịu. Kiểu gì trước sau em đã xác định không lấy chồng mà mình chỉ thích người cùng giới thôi... Em thì thuộc tư tưởng cũng gia đình cũng là trên hết, nhưng mình không thể ép cả cái hạnh phúc của mình... không thể ép mình sống với một người không yêu được... Như thế trước sau mình cũng chia tay, lúc đấy còn mệt hơn. (Dung 22 tuổi)

Jenny, sau khi come out với cha mẹ, đã chia sẻ với chúng tôi:

Tại sao người Việt Nam cứ phải giấu giếm để làm vừa lòng cha mẹ xong rồi lại đi lấy một ai đấy để khổ sở cả đời để làm gì. Về sau này khi cha mẹ đã qua đời rồi, mình vẫn không được giải thoát, vẫn phải tiếp tục sống với cái người đấy, như thế sẽ rất là khổ. Như thế là mình làm khổ mình chứ chẳng phải ai làm khổ mình. (Jenny 19 tuổi)

Không ai muốn phải giấu giếm tình cảm, con người của mình. Tuy nhiên, vì khả năng gia đình chấp nhận không nhiều, nên nhiều người không chọn cách nói ra. Họ thấy giấu tốt hơn là không giấu, mặc dù như vậy có nghĩa là tiếp tục yêu giấu giếm và khó nghĩ đến tương lai với người yêu. Mong muốn sống thật với gia đình khó thắng được nỗi lo về những gian nan phải đương đầu khi cha mẹ biết.

Không thể giấu mãi

Khi chúng tôi hỏi liệu họ có nghĩ một ngày nào đó sẽ nói với cha mẹ hay không, một số người trả lời là sẽ phải nói vì chuyện này không thể nào giấu mãi. Với họ, come out không phải là mong muốn mà là điều không tránh khỏi. Đặc biệt là khi người nữ đến “tuổi lấy chồng”, gia đình gây sức ép về việc lập gia đình. Có người quyết nhận danh hiệu “ế chồng” còn hơn để cha mẹ biết, nhưng cũng có những người nghĩ cha mẹ sẽ thắc mắc nên sẽ đành phải nói.

Có thể. Chắc chắn trong tương lai sẽ nói chứ. Mình như thế nào mình không thể giấu mãi được, trước sau gì thì mẹ em vẫn phải biết. Không thể là một người con gái không bao giờ lấy chồng mà mẹ em không có ý kiến gì thì không phải. Đến mức độ nào đó mẹ em hỏi về vấn đề đó thì em sẽ nói với mẹ em vào một thời điểm thích hợp, hy vọng mẹ sẽ thông cảm với em về vấn đề đó. (Nguyệt 27 tuổi)

Có một người tính tình cởi mở, phóng khoáng đã quyết định nói với cha mẹ. Cô giải thích là giấu thì có thể bị phát hiện và bị quy chụp là xấu.

Thì lúc đấy em quyết định là em chủ động. Em nhìn thấy một số tấm gương là bị động, người ta thấy mình như thế người ta sẽ quy kết đấy là một hiện tượng xấu xa, phải ngăn chặn. Eureka! Phát hiện ra nó bị thế nọ thế kia. (Minh 23 tuổi)

Còn những người khác, dù nghĩ sẽ không thể không nói với cha mẹ, nhưng đây vẫn là chuyện ở thì tương lai, họ chưa có dự định hay kế hoạch cụ thể. Quan điểm của nhiều người thuộc thế hệ 8x là không nên để cho cha mẹ biết sớm, mà nên chờ đến khi đầy đủ mọi điều kiện. Thứ nhất là điều kiện về tình cảm: có người yêu lâu dài. Thứ hai là điều kiện kinh tế: tự lập, không phụ thuộc cha mẹ, có tiếng nói trong gia đình, hoặc nếu mình không đủ sức thì người yêu đủ sức lo cho cuộc sống chung. Vì còn khá trẻ, đa số những người chúng tôi gặp chưa hội đủ hai điều kiện đó.

2.2. Số người chủ động nói với cha mẹ là có, nhưng ít.

Trong những người chúng tôi gặp, có 19 người cha mẹ đã biết, thì trong đó chỉ có ba người chủ động nói cho cha mẹ biết. Điều đó cho thấy việc chủ động come out với cha mẹ có quá nhiều khó khăn, rào cản. Ba người là ba tính cách, ba hoàn cảnh khác nhau, và là một số rất ít để có thể đưa ra kết luận gì. Tuy nhiên, chúng tôi có cảm nhận rằng việc chủ động nói ra cho cha mẹ biết là một bước đi táo bạo, mà khi thường rất khó thực hiện, nhưng khi có hoàn cảnh nào đó thúc đẩy, yếu tố nào đó dồn nén, thì người ta dễ bước qua hơn.

Hoàn cảnh đó có thể là biến cố tình cảm. Với Jenny chẳng hạn, ban đầu cô không định nói với cha mẹ. Cá nhân cô mong không phải giấu giếm, đã từng nghĩ đến việc nói ra với cha mẹ, nhưng không làm được vì cô có nhiều thứ để mất—niềm vui của cha mẹ, sự bình yên của gia đình, tương lai của bản thân. Rồi cô trải qua chuyện trục trặc trong tình cảm với người yêu, hai người chia tay. Trong những lúc xáo trộn tâm lý khi đó, cô lại có những lúc nghĩ đến việc nói với cha mẹ. Vừa đau đớn vì mất người yêu, lại còn phải trả vờ với cha mẹ như không có chuyện gì xảy ra, đó chẳng phải chuyện dễ dàng. Trong hoàn cảnh đó, cuối cùng cô đã làm cái việc mà trước đó cô không dám: nói với cha mẹ rằng cô yêu nữ.

Trường hợp của Kim thì khác, nhưng cũng tương tự ở chỗ có hoàn cảnh thúc đẩy chị nói ra. Kim 32 tuổi, yêu nữ mà không dám nói với mẹ, thậm chí đã có những lần cố lấy chồng nhưng không làm được. Cuộc đời Kim đã qua nhiều sóng gió, va chạm với nhiều chuyện không hay

trong xã hội. Khi mẹ Kim gặp người yêu của chị, bà nghĩ đó là bạn bè xấu, chỉ có ý lợi dụng con mình nên bà ngăn cản. Trong hoàn cảnh này, để bảo vệ tình cảm với người mình rất yêu, Kim mới nói với mẹ để mẹ hiểu hai người yêu thương nhau chứ đó không phải là bạn xấu.

Qua một chút giao lưu với cộng đồng les ở thành phố Hồ Chí Minh, chúng tôi có cảm giác dường như ở thành phố Hồ Chí Minh có nhiều người đã chủ động nói với cha mẹ hơn ở Hà Nội. Chúng tôi không làm nghiên cứu ở thành phố Hồ Chí Minh nên không thể so sánh. Khi trao đổi với những người nữ yêu nữ ở Hà Nội, nhiều người cũng nhận xét rằng miền Nam thoáng hơn miền Bắc, cả trong gia đình và ngoài xã hội, miền Bắc thì phong kiến và khắt khe hơn. *Liệu có phải người nữ yêu nữ ở miền Nam come out được nhiều hơn, có điều kiện để sống thật nhiều hơn hay không? Nếu có thì vì sao như vậy?* Đây là câu hỏi đáng để tìm hiểu.

2.3. Một số thừa nhận khi cha mẹ đã nói đến.

Có một số người không chủ động nói với cha mẹ, nhưng đã thừa nhận khi cha mẹ biết hoặc nghi mà nói với con hoặc hỏi con. Có những người nói luôn, như Dung và Huệ:

Hôm đấy mẹ em về mới cho em một trận, bảo là bố mẹ nó đến đây, nói mày yêu nó thế nọ thế kia. Lúc đó em mới nhận hẳn luôn. Lúc đấy cũng chẳng sợ gì nữa, lúc đấy cũng đi làm đi liếc rồi không ngại. Với cả em cũng không muốn giấu nữa... Như thế em cũng nói hẳn với mẹ em. (Dung 22 tuổi)

Trong 29, 30 tết vừa rồi khi chuẩn bị cơm dưới bếp chỉ có hai mẹ con, mẹ đã hỏi em là hình như em có tình cảm với con gái phải không. Như bình thường nghĩ là phải nói với bố mẹ điều này thì có lẽ cần nhiều thời gian và không biết bao giờ mới có đủ can đảm để nói. Nhưng khi mẹ nói như vậy em đã trả lời khẳng định rất thoải mái. (Huệ 24 tuổi)

Khi mẹ mới phát hiện, Lý không thừa nhận, nhưng sau một thời gian thì cô thừa nhận.

Mẹ có hỏi nhưng em không trả lời, nghĩa là em không khẳng định, cũng không phủ định. [Mẹ hỏi] “Những gì mẹ nhìn là thật à? Những gì mẹ nghe được từ các cô các bác trong nhà là như thế à?” Mẹ chỉ hỏi thế thôi, em cũng không trả lời. Mãi một thời gian sau... cũng không hẳn là em nói cho mẹ, nhưng em thể hiện ra cho mẹ biết mình là người như thế, chứ em không nói thẳng với mẹ là con như thế, con đồng tính đấy. Hồi em trốn đi Hải Dương [thăm người yêu], em có để lại một bức thư, em tự nhận hết, bảo con yêu từ lâu rồi. (Lý 22 tuổi)

An không dự định nhưng đã nói ra trong một cơn to tiếng với mẹ, khi mẹ không muốn cô đi chơi khuya với bạn đồng tính mà mẹ đã nghi ngờ.

Khởi phát là vào một hôm em về nhà rất muộn, thật ra em chỉ về lấy đồ xong rồi em lại đi ngay thôi. Mẹ em xuống giữ em lại không cho em đi. Thế là đại khái là cũng to tiếng, lời qua tiếng lại một hồi. Mẹ em bảo là mày phải về nhà sớm ăn cơm nhà, phải chuyên chú tìm một cái thằng nào đấy để lấy chồng đi. Em bảo em không quan tâm đến chuyện lấy chồng. Mẹ em bảo không lấy chồng làm sao được, thế sẽ sống như thế nào, sẽ cô đơn mãi à. Em bảo không lấy chồng nhưng mà cũng có nhiều cách để không sống cô đơn. Sau đấy thì mẹ em hỏi là như thế nào. Em nghĩ chắc lúc ấy mẹ em cũng nghĩ tội tệ nhất là em sinh đứa con xong rồi tự nuôi lấy một mình thôi. Em bảo đại khái là còn có những cái con đường khác. Thì mẹ em bảo dạo này mày cứ hay đi với cả cái đám bạn đồng tính của mày rồi thế nào mày cũng bị lấy. Rồi mẹ em cũng bảo là đấy có cái con mà nó cứ hay gọi điện đến đây. Thế xong em bảo là con thích nó đấy thì có làm sao đâu. (An 28 tuổi)

Những trường hợp này có thể hiểu là đã đến cái thế không giấu được nữa, vì cha mẹ đã nghi hoặc đã biết rồi. Tuy vậy, vẫn phải có sự suy nghĩ rồi quyết định của người con là nói, là thừa nhận. Ở những trường hợp khác, cha mẹ hỏi, thậm chí hỏi nhiều lần, nhưng con vẫn chối, vẫn giấu.

2.4. Đa số các trường hợp cha mẹ biết là do phát hiện ra hoặc cảm nhận được.

Bi lộ

Rất nhiều trường hợp bị lộ, tức là có biểu hiện để cha mẹ phát hiện ra. Mẹ Lý nhìn thấy cô hôn bạn gái:

Chính mắt mẹ em nhìn thấy em hôn một đứa con gái. Bình thường tầm giờ đây em nghĩ rằng mẹ đã đi ngủ rồi. Khi hai đứa về chia tay nhau thì hôn tạm biệt thôi. Ai ngờ lúc đây mẹ lại ra ngoài ban công ngó nhìn xem em đã về chưa, thì mẹ nhìn thấy. (Lý 22 tuổi)

Dim và người yêu của Dim thì vẫn trả vờ là bạn bè. Bình thường thì gia đình không biết. Nhưng rồi có lúc trực trặc, cãi nhau, hai người hơi to tiếng, mẹ cô nghe thấy nên hiểu ra mối quan hệ của con mình với bạn đó là quan hệ yêu đương.

Ba mẹ của Kim Anh thì đã nghi ngờ vì bạn gái của Kim Anh có tướng mạo giống con trai. Sau đó một lần bạn đó giận bố mẹ mà bỏ sang nhà Kim Anh ngủ nhờ. Ba cô nhìn thấy lại càng chắc chắn là con mình yêu cô gái đó.

Một số người bị lộ vì viết nhật ký. Thực ra chúng tôi không chú ý hỏi về nhật ký, nhưng nhiều người tự kể họ viết nhật ký. Một người còn tin cậy gửi riêng cho một thành viên nhóm nghiên cứu mấy cuốn nhật ký để chị ấy đọc mà hiểu rõ hơn câu chuyện của mình. Người ta viết trong nhật ký đủ mọi chuyện trên đời, nhưng nhật ký cũng thường là nơi tin cậy để trút bầu tâm sự, để viết, để phân tích những chuyện khó chia sẻ với người khác. Chúng tôi tự hỏi không biết những người nữ yêu nữ có viết nhật ký nhiều hơn các bạn gái dị tính hay không.

Khá nhiều người bị lộ, hoặc vì nhật ký của chính họ, hoặc vì nhật ký của người yêu.

Gia đình lúc đó em cũng chưa nói. Mà bố mẹ cũng bắt đầu đặt ra chấm hỏi, hỏi chấm lung tung quanh em... Vì em viết nhật ký nhiều quá, thỉnh thoảng bị lọt ra ngoài vài tờ... Bố mẹ đặt dấu chấm hỏi. Hỏi là “Thế con không thích con trai à?” (Minh 23 tuổi)

Đó là mối tình đầu của tớ... Được 3 năm [cấp 3]... Gia đình bạn ấy biết được, xong rồi cảm đoán... Biết hết, còn sang nói chuyện hẳn với gia đình nhà tớ, biết chúng tớ yêu nhau... Tại vì bạn ấy còn thông minh bạn ấy viết nhật ký nữa chứ, vì bạn ấy cũng yêu tớ lần đầu tiên mà. Bị chị gái tóm được. Kinh thiên động địa chứ... (Nguyễn 26 tuổi)

Ngoài nhật ký, thư từ cũng là “bằng chứng” mà cha mẹ có thể phát hiện ra. Có người bị bố tìm thấy một xấp thư ở trong phòng, là thư của người yêu gửi. Lại có người đi học xa, gửi quà cho bạn gái cùng với quà gửi cho gia đình, có viết vài dòng, bố đọc được, rất nghi ngờ. Trong hoàn cảnh yêu xa khá phổ biến trong giới les, mà phương tiện liên lạc hiện nay chủ yếu là chat, webcam, email, chúng tôi thắc mắc có bao giờ các ông bố bà mẹ bắt gặp được các “bằng chứng” đó không, nhưng không có ai nói đó là lý do họ bị lộ. Có lẽ đó là vì cha mẹ họ ở tầm tuổi ít quen thuộc với các công nghệ thông tin mới này.

Lại có người bị lộ tin nhắn điện thoại. Thời nay, điện thoại cầm tay là công cụ giao tiếp thông dụng. Một vài tin nhắn trong ngày khi đang làm việc là cách thể hiện tình cảm với nhau. Và lại đối với người yêu cùng giới, không thể tự do gọi điện bất cứ lúc nào, nơi nào, vì còn tránh người khác nghe thấy. Tin nhắn vì vậy là phương tiện liên lạc quan trọng. Anh họ của Thảo xem được điện thoại của cô, vậy là cả nhà biết.

Anh ấy rất là tinh. Anh ấy bảo tao nhìn ngay từ đầu tao đã nghi. Anh ấy bắt được cái tin nhắn. Chẳng may em để quên điện thoại bên nhà anh ấy, thế là anh ấy đọc được tin nhắn anh ấy biết... Anh ấy nói với bố em... (Thảo 26 tuổi)

Cũng có nhiều trường hợp cha mẹ biết là do có người khác nói. Nhiều nhà biết vì bố mẹ bạn gái của con đến mách. Một số người bị họ hàng nhìn thấy, biết được, thì đến mách cha mẹ.

Cái phở của em thì toàn họ hàng, mà cái chuyện em yêu gái thì mọi người cũng biết hết, nên cũng bàn tán nói nhiều để mẹ nghe nhiều... Người ta cũng có nhìn thấy, mới đầu kiểu đang từ con gái, thay đổi dần dần phong cách. Xong rồi một vài người đi đường có gặp thì có thấy, thỉnh thoảng tôi về qua, người ta có nhìn thấy lúc em thân mật với bạn gái. Xong bắt đầu bàn tán, nói nhiều với mẹ. (Lý 22 tuổi)

Có người tin cậy mà tâm sự với em, sau đó em nói với mẹ.

Em em đã biết từ khá lâu rồi vì em không giấu em... Em đã coi em gái đủ độ thân thiết và sự chín chắn để em thổ lộ việc em là les... Mẹ em biết trong thời gian gần đây, do em gái em nói ra. Em gái em hợp với mẹ nên em đã nói cho mẹ mà em không biết. (Huệ 24 tuổi)

Có vẻ đây là thiếu số, còn đa số em thường giữ bí mật cho chị.

Cha mẹ cảm nhận thấy

Có những gia đình mà người con không có biểu hiện rõ rệt, nhưng cha mẹ cảm nhận ra, và người cảm nhận ra thường là người mẹ. Mẹ của Thu Anh thấy con gái thân với một bạn đồng nghiệp, thích cô ấy một cách cuồng nhiệt, thì hiểu ra rằng con mình thích con gái.

Khi mà em thích bạn đầu tiên là bạn ở chỗ làm ấy, mẹ em biết. Mẹ em cũng hỏi han những người xung quanh, thậm chí kiểm soát tận chỗ em làm, gặp nhiều người em quen biết, thì mẹ em biết rất rõ. Như em nói với chị, cô bạn mà em thích có thân với một người khác thì mẹ em cũng tiếp xúc với người đó, mẹ hỏi dò rất kỹ về các bước đi, hành động của em. Mẹ em có hỏi em một câu là “Mày thích con gái hả con?” (Thu Anh 25 tuổi)

Mẹ của Thổ thì nhận thấy con và bạn gái thân thiết khác thường:

Bạn gái em về nhà em chơi mấy hôm. Cũng bình thường thôi, rất quý. Nhưng mà đến lúc thấy bọn em... Thì khô có làm gì nhau đâu. Các cụ nằm phòng bên kia, mình bên này xem phim và buồn chuyện, cười nói riu rít. Xong hôm sau mặt sưng vù lên, bảo “Chết rồi! Nó là bạn kiều gì? Mày với nó là thế nào? Tao cấm chúng mày yêu nhau đấy nhé.”... Chắc cũng hé hé biết, chắc cũng cảm nhận được... (Thỏ 26 tuổi)

Một số người nhận xét rằng cha mẹ dễ nhận thấy hơn nếu con mình tính tình, phong cách giống con trai, hoặc nếu bạn gái của con tính tình, phong cách giống con trai, còn nếu hai người đều nữ tính thì cha mẹ khó nhận ra hơn. Hoặc nếu con chơi với một nhóm bạn đồng tính mà hay đến nhà thì cha mẹ cũng dễ nhận ra.

Một số người nói với chúng tôi rằng bố mẹ mình hoàn toàn không biết, chỉ coi con và bạn của con là bạn gái thân. Họ lý giải rằng bố mẹ lớn tuổi, không có khái niệm đồng tính trong đầu. Tuy nhiên, chúng tôi tự hỏi liệu cha mẹ chưa từng nói đến có nghĩa là hoàn toàn chưa biết, hay là biết mà không nói. Đáng tiếc là những bậc cha mẹ chúng tôi gặp được quá ít, và những nhà mà cha mẹ và con chưa hề nói với nhau về vấn đề này thì chúng tôi càng không thể gặp.

3. CHA MẸ PHẢN ĐỐI

Những người nữ yêu nữ chúng tôi phỏng vấn đã kể cho chúng tôi nghe về cha mẹ họ và cha mẹ những người khác mà họ biết. Nhìn chung, đối diện với việc con gái mình yêu nữ là khó khăn lớn đối với cha mẹ. Đa số cha mẹ nhìn nhận quan hệ yêu đương cùng giới một cách tiêu cực, muốn con từ bỏ để sống một cuộc sống dị tính, và cố gắng thay đổi con.

3.1. Quan niệm của cha mẹ về đồng tính luyến ái

Hiện nay trong xã hội các quan niệm tiêu cực về đồng tính luyến ái và tình yêu cùng giới còn khá phổ biến. Nghiên cứu của chúng tôi cũng nhận thấy những quan niệm này ở những người làm cha mẹ. Vì những quan niệm đó mà khi biết con gái mình yêu nữ, nhiều người cảm thấy không thể nào chấp nhận, đau đớn, thậm chí coi đây là chuyện đáng xấu hổ.

Quan niệm đồng tính luyến ái là bệnh

Mặc dù khoa học hiện đại đã khẳng định đồng tính luyến ái không phải là bệnh,² nhưng nhiều người trong xã hội vẫn còn cho đó là bệnh. Quan niệm của những người làm cha mẹ cũng thể hiện quan niệm chung của xã hội. Mẹ của Minh có tiếp cận tài liệu khoa học nhưng vẫn khó buông quan niệm này.

Khi mẹ nói vấn đề quá khó nghe như “bệnh” hoặc mày nọ kia, em thường nhe răng ra cười bảo: “Đây không phải là bệnh nhé. Mẹ đọc thêm tài liệu khoa học đi. Con để bao nhiêu thế rồi còn không chịu đọc.” Chuyện này trong nhà rất phổ biến. Đến bây giờ mẹ em không thể dùng chuyện nghĩ đây là bệnh tật. (Minh 23 tuổi)

Mẹ của Tâm (23 tuổi) khi gặp chúng tôi cứ day dứt “không thể nào ngờ nó lại bị bệnh này”. Chúng tôi đã cung cấp những thông tin, tài liệu khoa học mình có, và khẳng định đây không phải là bệnh. Tuy nhiên như vậy chưa thể thay đổi ngay được quan niệm đã lâu của người mẹ. Một lúc sau bà lại khóc và hỏi: “Làm sao để nó khỏi bệnh? Đánh đổi gì tôi cũng chịu.”

Một người kể cho chúng tôi nghe về bạn của mình, khi gia đình biết cô ấy yêu nữ, liền lập tức mời bác sĩ tâm lý về để “chữa”. Một số người khác kể về một người trong cộng đồng đã được gia đình đưa đi cúng cho “khỏi bệnh”.

Quan niệm đồng tính luyến ái là xấu xa

Đây cũng là một quan niệm phổ biến trong cha mẹ. Một số người cho biết đã từng nghe những từ “bệnh hoạn”, “biến thái”, “thác loạn”, thậm chí “bản thiêu” từ chính miệng cha mẹ mình. Châu (22 tuổi) kể khi cô học trung học, “mấy lần suýt nữa bố mẹ em tống em vào trại”—có lẽ trại ở đây là trường giáo dưỡng. Bố mẹ cô nói vào trại để người ta giáo dục cải tạo cho hết đồng tính. Bố mẹ cô cũng đã có lần đến gặp bạn bè trong giới của cô để tìm hiểu, cũng nói chuyện, tỏ ra hiểu và cảm thông, nhưng rồi sau đó vẫn ngăn cấm con.

² Quan niệm đồng tính luyến ái là rối loạn tâm lý là một quan niệm phổ biến ở phương Tây từ thế kỷ 19 và sang đến một phần thế kỷ 20, và có lẽ nó lan truyền cùng với sự phổ biến của y học phương Tây. Đến những thập niên cuối thế kỷ 20, khoa học đã khẳng định đồng tính luyến ái không phải là bệnh. Nhiều nước lần lượt loại bỏ đồng tính luyến ái khỏi danh sách bệnh tâm thần, bắt đầu là Hoa Kỳ vào thập niên 70. Đến năm 1990, Tổ chức Y tế Thế giới, là cơ quan của Liên Hiệp Quốc cố vấn chuyên môn cho các quốc gia về y tế, đã loại bỏ đồng tính luyến ái khỏi danh sách bệnh tâm thần. Trung Quốc năm 2001 cũng đã loại đồng tính luyến ái khỏi danh sách bệnh tâm thần. Đồng tính luyến ái được coi là một phần của đa dạng tính dục con người, chứ không phải là bệnh.

Minh kể mẹ mình không thể chấp nhận, mẹ vẫn nghĩ: “Chúng nó thể được, mà không thể được.” Gặp người yêu cô sang nhà, mẹ đã từng nói với cô: “Con đừng đầu độc em ấy.” Bố Minh thì ít khi có ý kiến, nhưng một lần Minh mang tài liệu liên quan đến một hội thảo về đồng tính về nhà, em cô cầm định đọc thì bố không cho: “Không đọc cái này, hỏng mắt.” (Minh 23 tuổi).

Một vài bạn gái thậm chí nói rằng cha mẹ mình thậm chí coi đồng tính nữ còn “kinh khủng” hơn nghiện ma túy hoặc mại dâm, vốn là hai hiện tượng được xã hội đánh giá xấu.

Quan niệm đồng tính luyện ái là trào lưu hoặc ngộ nhận

Trong mấy năm qua, xã hội chú ý nhiều hơn, báo chí nói đến đồng tính luyện ái nhiều hơn. So với các thế hệ trước, dường như tình yêu, quan hệ cùng giới thể hiện rõ hơn ở lớp trẻ. Một người trong cuộc giải thích với chúng tôi rằng lớp trẻ bây giờ có nhiều thuận lợi so với các thế hệ trước. Họ lớn lên trong hòa bình, khi kinh tế đã đổi mới, bớt thiếu thốn so với trước. Họ có điều kiện học hành, tiếp cận thông tin nhiều hơn. Họ có ý thức hơn về cái tôi, về bày tỏ bản thân mình. Họ cũng lớn lên và sống trong một xã hội cởi mở hơn trước, do vậy có lẽ cảm thấy tự do hơn và dũng cảm hơn để sống đúng với con người mình. Nhiều người nhận thấy mình có xu hướng yêu cùng giới đã dám sống thật với xu hướng đó. Nhiều người thắc mắc về xu hướng của mình dám tìm tòi khám phá bản thân, chứ không gạt ngay cái thắc mắc đó đi. So với thế hệ trẻ, các thế hệ anh chị cô chú bác ít người dám làm như vậy.

Khi quan hệ cùng giới hiển hiện rõ ràng hơn trong lớp trẻ, thì xã hội nhìn vào họ dễ đi đến nhận định rằng đây là trào lưu. Đó cũng là cách nhìn nhận của một số người làm cha mẹ. Mẹ và bác của Tâm so sánh với “hồi xưa” khi họ không biết (hoặc ít thấy) đồng tính luyện ái, và thắc mắc: “Sao bây giờ nhiều đồng tính thế?” Mẹ của Lý quy kết đây là mặt trái của xã hội hiện nay: “Từ trước đến nay làm gì có chuyện như thế. Bây giờ sung sướng quá chúng mày này nòi ra lắm chuyện. Hồi xưa làm gì có như thế.” Ba của An suy luận “có thể là không phải là do tự thân con người ta như thế mà cũng có thể đây là do đua đòi”.

Quan niệm này khiến một số cha mẹ khi biết con gái mình yêu nữ thì không muốn tin. Cha mẹ có thể nghĩ con “a-dua” hoặc “ngộ nhận”. Gia đình Huệ nghĩ cô không phải là đồng tính “thật”, và tác động đến cô khá nhiều, đến mức có lúc cô cũng phải băn khoăn về điều đó, mặc dù cô rất biết tình cảm, sự nồng nhiệt của mình dành cho phái nữ. Cô của Huệ còn khuyến khích Huệ đến gặp bác sĩ để xác định xem cô có phải đồng tính “thật” hay không. Cuộc gặp khiến cả hai cô cháu đều thất vọng. Vị bác sĩ này không hiểu rõ về đồng tính, ông cứ hỏi cô có muốn kiểm tra nhiễm sắc thể và phẫu thuật chuyển đổi giới tính hay không, trong khi Huệ hoàn toàn coi mình là nữ giới chứ không muốn chuyển đổi giới tính gì cả.

Thực ra hồi xưa cũng có tình yêu nữ với nữ. Một người mẹ có kể với con rằng khi bà còn đi học đã từng nhìn thấy hai cô gái hôn nhau. Ở cùng xóm một gia đình khác, hồi năm tám mấy có một cặp hai người con gái yêu nhau và được gia đình ủng hộ. Đó là ngày xưa, còn bây giờ cũng có những cặp hai người nữ lớn tuổi. Một bạn gái 8x kể có lần mẹ gọi ra xem hai cô khoảng 45 tuổi ghé mua hàng mẹ bán. Một bạn gái 7x kể về hai chị 55-56 tuổi sống với nhau từ khi còn trẻ, và nhắc đến một cặp khác gần 50 tuổi ở gần nhà một người bạn. Vậy nhưng đa số cha mẹ của những người nữ yêu nữ chúng tôi tiếp xúc, cũng như số đông mọi người trong xã hội, có lẽ không biết người thực việc thực, nên tin rằng thế hệ trẻ bây giờ theo trào lưu và ngộ nhận.

Nói đến vấn đề cha mẹ nghĩ con “ngộ nhận”, cần nhắc đến việc một số cha mẹ hiểu lầm rằng phải là những người nữ giống con trai thì mới là đồng tính. Như đã nói đến ở phần giới thiệu, những người nữ yêu nữ có sự đa dạng trong thể hiện giới, nên cộng đồng mới dùng đến các khái niệm B, SB, fem để miêu tả. Tuy nhiên, nhiều người trong xã hội không biết điều đó, mà nếu có chú ý đến đồng tính nữ thì chỉ nhìn thấy những người tướng mạo, ăn mặc giống nam. Có lẽ vì vậy mà có quan niệm đồng tính nữ là giống con trai. Sự hiểu lầm này cũng khiến một số cha mẹ khó chấp nhận việc con mình yêu nữ. Đối với fem thì cha mẹ nói: “Mày có giống như mấy đứa kia đâu, nó như con trai nó mới đồng tính.” Các SB mà không thể hiện tính con trai từ nhỏ thì cha mẹ bảo: “Con không phải thế, ngày bé con xinh lắm cơ.” hoặc “Đấy là con chưa gặp được người đàn ông hợp đó thôi. Ngày xưa con vẫn để tóc dài cơ mà.”

3.2. Con không sống cuộc sống dị tính, cha mẹ thất vọng, day dứt và lo lắng

Sự phản đối của cha mẹ không chỉ xuất phát từ những quan niệm tiêu cực về đồng tính luyến ái nêu trên. Còn một lý do quan trọng nữa, đó là vì con họ không sống một cuộc sống dị tính theo kỳ vọng của cha mẹ, một cuộc sống được xã hội thừa nhận.

Thất vọng và níu kéo

Trừ trường hợp con thể hiện rất rõ xu hướng từ khi còn bé, đa số cha mẹ đều nghĩ con gái mình lớn lên sẽ yêu con trai, lấy chồng, sinh con cái. Đa số hy vọng con gái mình sẽ gặp một người chồng tốt, có những đứa con khỏe mạnh, xinh xắn và ngoan ngoãn. Nhiều gia đình còn dạy con gái nội trợ, dạy tính cách dịu dàng đảm đang, để mai này làm vợ.

Biết con gái yêu nữ, đối với cha mẹ, có nghĩa là những kỳ vọng, những ước mơ đó có nguy cơ đổ vỡ. Đa số cha mẹ có xu hướng cố gắng thay đổi con. Nhìn chung cha mẹ muốn con từ bỏ tình yêu nữ, không phải chỉ để không yêu nữ, mà quan trọng là để có quan hệ với nam giới, lấy chồng, sinh con, tức là sống một cuộc sống dị tính. (Cách tác động của cha mẹ chúng tôi sẽ trình bày ở đoạn sau trong câu chuyện này.)

Có những gia đình qua thời gian thì quen dần với việc con mình yêu nữ, nhưng có những nhà mãi vẫn không quen được. Gia đình Nguyên không muốn tin chuyện con gái yêu nữ là nghiêm chỉnh, chỉ coi đó là chuyện trẻ con, mặc dù con gái họ đã yêu nữ từ hồi cấp ba cho đến giờ cô đã 26 tuổi. Nguyên nói cha mẹ không tin vì vẫn hy vọng cô sẽ lấy chồng. Không ít gia đình khẳng khái con mình “ngộ nhận” chứ không phải là có xu hướng yêu cùng giới.

Một bạn gái xác định mình là bisexual (lưỡng tính luyến ái) cho chúng tôi biết vì cô đã từng yêu nam giới và đã từng suýt lấy chồng, nên mẹ không thể nào chấp nhận được việc giờ cô yêu một người con gái. Mặc dù mẹ cô là người có hiểu biết, có tiếp cận thông tin, hiểu rằng tình yêu cùng giới tồn tại thực sự, và biết trong tình yêu với người yêu hiện giờ cô rất hạnh phúc, nhưng mẹ không thể chấp nhận mà muốn cô phải cứng rắn mà từ bỏ (Trâm 27 tuổi).

Day dứt vì con đi trái lẽ thường

Nỗi khổ tâm của nhiều bậc cha mẹ không đơn giản là không đạt được một ước nguyện cá nhân “con có chồng, mẹ có cháu bé”, mà còn chịu tác động của quan niệm về những gì được coi là bình thường trong xã hội. Nghe chuyện của những người nữ yêu nữ với cha mẹ của họ, chúng tôi hiểu rằng đối với nhiều bậc cha mẹ, việc phụ nữ lấy chồng và sinh con là một cái lẽ thường phải thế, một quy tắc cần phải tuân theo. Con gái yêu nữ có nghĩa là không chịu làm theo cái lẽ thường, cái quy tắc đó.

Rất nhiều cha mẹ không muốn con như vậy. Mẹ của Nina khuyên cô: “Mày đừng có lập dị như thế, đừng có sống khác người như thế.” Một số cha mẹ thấy cái lẽ thường này là đương nhiên, đến mức gọi nó là “quy luật tự nhiên”. Đáng chú ý là quy luật này gọi là “tự nhiên” nhưng gắn liền với định kiến của xã hội, như mẹ của Lân nói với cô: “Phải theo tự nhiên, chứ bây giờ mày đi trái tự nhiên thì tự tách mày ra khỏi thế giới.”

Những lời của cha mẹ nói về vấn đề này nhấn mạnh một từ “phải”—phải làm, dù nó đi ngược với ý muốn của bản thân mình, dù nó cảm chắc không mang lại hạnh phúc. Bố mẹ Dung nói: “Kể cả buồn chán, kể cả không thích thì vẫn phải theo, vì đây là quy luật.” Mẹ của Nina còn khẳng định: “Mày tưởng tao thích đàn ông à? Tao cũng chẳng thích đàn ông tí nào, nhưng đã là phụ nữ thì phải lấy chồng, đẻ con.”

Một cô gái khác kể với chúng tôi rằng cô đã từng nghĩ mẹ cô rất thoáng, vì bà có thể chấp nhận nếu con gái mình không chồng mà có con, nhưng khi con gái yêu nữ thì bà không thể chấp nhận. Một nhóm bạn gái công nhận với chúng tôi là có những gia đình suy nghĩ như vậy. Họ giải thích đó là dù không chồng mà có con được coi là điều không hay, nhưng dù sao thì cũng có con, và có con được quan niệm là đồng nghĩa với người bình thường, còn nếu không có con và là les, thì không được coi là người bình thường.

Không chỉ việc chồng con, mà kể cả ngoại hình của một số SB cũng bị gia đình coi là chướng mắt, khó chấp nhận. Sau khi Dung cắt tóc ngắn, ăn mặc kiểu nam tính, mẹ cô thường bảo: “Trông mày như con điên ý. Ăn mặc chẳng giống ai, dở ông dở thằng.” Mẹ Minh không thể thay đổi việc con mình yêu nữ, nhưng muốn con ăn mặc nữ tính, mặc dù đó hoàn toàn trái với tính cách của cô. Huệ thì sau khi chuyển từ tóc dài thành tóc ngắn (nhưng là tóc kiểu nữ) và mặc quần bò, áo phông (khỏe khoắn, chứ không giống con trai), đã phải nghe rất nhiều lời chê từ cả đại gia đình. Mẹ cô thấy con mình trông “dị hợm”. Mẹ dẫn cô đi mua quần áo và rất buồn khi cô chọn mua áo phông chứ không mua áo hoa mà mẹ cho là đẹp.

Lo con sẽ phải khổ

Một số người giải thích với chúng tôi rằng cha mẹ không thể chấp nhận cũng vì lo con sẽ khổ. Cha mẹ lo con yêu nữ sẽ không đi đến đâu: không được sự ủng hộ của hai bên gia đình, không thể kết hôn, không có con cái, tức là không có ràng buộc, thì sẽ tan vỡ. Cha mẹ lo khi mình đã mất đi, con lớn tuổi sẽ cô đơn một mình. Cha mẹ lo con sẽ bị xã hội kỳ thị, phân biệt, xã hội Việt Nam sẽ không chấp nhận. Vì vậy mà cha mẹ mong muốn con từ bỏ yêu nữ, quay sang yêu nam, lấy chồng, đẻ con.

Nỗi lo lắng của cha mẹ là có cơ sở thực tế, vì quan niệm phổ biến trong xã hội ta vẫn coi tình yêu, gia đình dị tính là bình thường, là chuẩn mực, còn tình yêu, quan hệ cùng giới vẫn là “hiện tượng” đáng chú ý, thậm chí là “có vấn đề”. Luật pháp cũng không cho phép hai người cùng giới kết hôn. Tuy nhiên, đáng chú ý ở đây là một cái vòng luẩn quẩn: một mặt cha mẹ lo con không được sự chấp nhận, ủng hộ thì con khổ, nhưng mặt khác chính cha mẹ góp phần không nhỏ vào sự không chấp nhận đó.

Cha mẹ lo con khổ có lẽ chính vì cha mẹ muốn con hạnh phúc. Như vậy một điều đáng chú ý nữa là các câu chuyện (và các cuộc tranh cãi) giữa cha mẹ và con thường chỉ xoay quanh việc con không lấy chồng, chứ dường như rất ít cha mẹ nghĩ đến hạnh phúc của con với người yêu cùng giới. Một bà mẹ chúng tôi gặp có chuẩn bị tư tưởng là con mình không lấy chồng thì sẽ ở vậy và sống với mẹ cả đời, chứ không nghĩ đến việc con có thể tìm và xây dựng hạnh phúc

riêng của mình với một người con gái mà cô yêu. Có lẽ điều này cũng dễ hiểu, vì cha mẹ nhìn chung biết rất nhiều các gia đình dị tính, chứ rất ít người biết đến gia đình hai nữ, nên khó có thể nghĩ con mình sẽ gây dựng được một cuộc sống hạnh phúc với người cùng giới.

3.3. Đối diện với những người xung quanh và vấn đề thể diện

Tác động của những người xung quanh

Những người sống xung quanh cha mẹ cũng là thành viên của một xã hội dị tính, nhiều người cũng có quan niệm tiêu cực về đồng tính. Vô tình hay hữu ý, họ tác động đến cha mẹ, khắc sâu thêm các quan niệm này trong cha mẹ, cản trở việc cha mẹ chấp nhận con mình. Trong những người xung quanh, tác động lớn nhất có lẽ là đại gia đình, họ hàng. Theo nhận xét của một người quen biết rộng trong cộng đồng les, những cha mẹ còn khá trẻ (khoảng 45 tuổi) có thể hiểu biết về vấn đề này hơn, thoáng hơn, nhưng họ vẫn chịu tác động bởi những người lớn tuổi hơn trong đại gia đình.

Các ông bố bà mẹ sẽ chịu ảnh hưởng từ các bác, từ ông nội bà nội ông ngoại bà ngoại, mà những cái người đấy thì hiện vẫn còn đang sống sờ sờ ra đấy. Có khi bố mẹ định thả cho con cái chạy, thế nhưng mà ông bà sẽ gọi đến và bảo: “Tại sao mà lại để cho con mà như thế?” thì tự nhiên về người ta cũng sẽ phản đối thôi. (Liên Anh 29 tuổi)

Những trường hợp hợp cả đại gia đình đã xảy ra.

Có một chị họ em... trước đây hai chị em chơi với nhau rất là vui... Thế về sau thì bác em đến có nói chuyện là hôm trước bắt được nhật ký cái Quỳnh viết là yêu bạn gái, xong còn bắt được nó đang hôn bạn gái trong phòng. Thế là đại loại là nhà em cũng hợp gia đình kinh lắm. Xong rồi từ đấy đến giờ thì cũng không cho em gặp chị ấy nữa, không dẫn chị ấy đến nhà em nữa... Em nhớ nhất một câu mà bà em bảo là: “Cái Quỳnh nó hỏng thật rồi.” (Jenny 19 tuổi)

Ngoài những người trong gia đình, họ hàng, thì những người quen biết ở xung quanh cũng tác động đến cha mẹ. Những lời hỏi thăm có thể khiến cho cha mẹ không được bình yên.

Có nhiều bậc cha mẹ khi về nhà thì cũng ngó ngó với con mình rồi, cũng nghĩ: “Ừ thôi thì bây giờ nó đã thế rồi thì nó cũng là con mình, dù sao cũng là mình đẻ ra, chấp nhận cũng chả sao cả, cũng chả hại gì, nó cũng chả làm gì xấu cho xã hội.” Nhưng mà khi ra ngoài đường thì [người ta] lại nói là: “Ồ thế con dạo này thế nào rồi? Thế con vẫn thế à? Vẫn chưa lấy chồng à? Thế vẫn bệnh hoạn như thế này thế kia à?” thì về nhà lại điên lắm, lại bảo thế này thế kia rất mệt mỏi. (Lucy 21 tuổi)

Đó là chưa kể những người không biết về việc yêu nữ, mà chỉ hoàn toàn vô tình hỏi thăm: “Cháu nhà anh chị có người yêu chưa? Lấy chồng chưa?” hoặc khoe về việc hôn nhân của con họ. Những lời đó nhắc nhở cha mẹ rằng con mình chưa làm được hoặc không làm được việc đó.

Vấn đề thể diện

Nói đến tác động của những người xung quanh, không thể không bàn đến vấn đề thể diện. Vấn đề này được coi nặng nhẹ khác nhau ở từng nhà, nhưng nhìn chung các gia đình ngại tai tiếng, như nhận xét của Liên Anh: “Một trăm gia đình thì như cả một trăm, không ai là muốn “nổi tiếng” cả.” Do vậy cũng tương tự như người con gái giàu cha mẹ, cha mẹ họ giấu những người xung quanh.

Một gia đình coi nặng thể diện, mà lại coi chuyện con yêu người cùng giới là xấu nữa, thì nhìn nhận vấn đề rất nặng nề. Gia đình Lan gia giáo, khát khe, nên không thể nào chấp nhận, qua nhiều năm đã dùng mọi cách cấm đoán, ngăn cản. Trong nhà vô cùng căng thẳng, con gái đau khổ, cha mẹ đau khổ, rất nhiều chuyện xảy ra, nào là mẹ tự tử (không thành), nào là con quá khổ mà bỏ nhà ra đi, nhưng cha mẹ Lan nhất quyết giấu, không cho ai biết, kể cả họ hàng, chỉ có cha mẹ và con biết với nhau. Khi con gái bỏ nhà đi thì cha mẹ thương nhớ, và cũng sợ người ngoài biết con gái bỏ đi, nên cha mẹ đã xuống nước, nói lời chấp nhận và gọi con về. Tuy nhiên, họ vẫn ra điều kiện với con là giữ bí mật việc yêu nữ, để hoàn toàn không ai ở bên ngoài biết.

Đó là một gia đình thuộc loại cực đoan nhất, còn nhiều nhà khác thì cha mẹ không giấu tới mức như vậy, mà ít nhất cũng nói với một hai người anh chị em trong nhà, hoặc nói với cả đại gia đình. Tuy nhiên việc giấu người ngoài là phổ biến. Kể cả những gia đình đã đành chịu không thể thay đổi được con, thì nhiều nhà cũng yêu cầu con kín đáo, hoặc ít nhất là không “ghen tuông đánh nhau âm ỉ ngoài đường” (như báo chí đã từng đăng tin về trường hợp nào đó), để người ngoài không thể chê cười.

Không chỉ giấu việc con gái yêu nữ, một số gia đình của những bạn gái SB và B còn e ngại người ngoài nhìn vào ngoại hình của con mình mà chú ý. Có nhà nói thẳng với con: “Thôi mày yêu con gái thì tao chịu, nhưng mày ăn mặc đầu tóc cho ra con gái để người ta không nhìn vào nhà mình.”

Có những gia đình vốn không nói với con về vấn đề thể diện. Tuy nhiên, khi có nguy cơ thông tin về con lộ ra cho thêm nhiều người biết, thì mới nhận thấy cha mẹ có lo sợ tai tiếng. Thời gian gần đây có một số hoạt động của cộng đồng những người đồng tính và một số tổ chức nhằm vận động cho một xã hội thân thiện hơn với người đồng tính, mà một số người nữ đồng tính có tham gia. Hai người kể rằng khi cha mẹ biết đã không hài lòng. Một bà mẹ nói: “Chuyện như thế mà sao con không giấu nó đi, còn phô ra làm gì?”

Đối với một số gia đình, thể diện chính là một yếu tố lớn khiến họ không thể chấp nhận việc con yêu người cùng giới. Một người mẹ đã nói rằng bà cảm thấy “thật xấu hổ và nhục nhã.” Còn một người mẹ khác thì phân tích cho con:

Mẹ em có nói ra với em mấy câu đại loại như là: “Nếu mà con ở nước ngoài khi mà người ta có cái tự do cá nhân nó được đề cao, khi mà cái cuộc sống của con nó hoàn toàn độc lập và hoàn toàn tự chủ, lời nói của dư luận không có giá trị gì cả, hàng xóm ở cạnh nhau nhưng không biết đến nhau, thì cái lúc ấy con sống kiểu gì cũng được. Nhưng ở đây nó không như thế, cái việc làm của con nó ảnh hưởng không phải chỉ đến một mình con, nó ảnh hưởng cả đến bố mẹ, cả đến họ hàng, rồi còn em trai, rất nhiều thứ.” Ý mẹ em muốn nói là trong cái xã hội Việt Nam của mình, khi mà những cái tiếp xúc giữa những con người với nhau nó còn quá dày thì không thể làm như thế được. (An 28 tuổi)

Khi so sánh các gia đình, những bạn gái chúng tôi gặp có phân tích rằng những gia đình gia giáo, phong kiến là những gia đình lo lắng về thể diện nhiều nhất. Còn về các gia đình thuộc loại có học thức cao thì họ phân vân: một mặt có học thức thì có cơ hội hiểu biết nhiều, nhưng có thể hiểu biết về lĩnh vực khác còn về lĩnh vực này thì vẫn hạn chế; mặt khác những người có học thức cao thường cũng có địa vị xã hội và giao tiếp với những người giống họ, nên có thể cũng rất lo ngại về thể diện của mình.

3.4. Ngăn cấm và thuyết phục

Ngăn cấm

Khi biết con gái yêu nữ, phần đông cha mẹ phản đối, ngăn cản, cấm đoán và ly gián. Cha mẹ dùng đủ mọi cách, có lẽ cũng tương tự như những nhà có con gái yêu một người con trai mà gia đình không chấp nhận, nhưng sự cương quyết thì có thể có phần hơn.

Nhiều bậc cha mẹ đơn giản là nói với con rất cương quyết: “Tao cấm! Cấm quan hệ với nhau. Cấm nó đến nhà này. Cấm mày đi gặp nó.” Hoặc: “Bạn bè thì được chứ yêu đương thì cấm!” hoặc: “Không được. Chúng mày không được thế. Bố mẹ không bao giờ chấp nhận.”

Có những gia đình dùng biện pháp mạnh hơn, như nhốt con ở nhà để con không thể gặp bạn đồng tính, không thể gặp người yêu. Trong những người chúng tôi gặp, một người bị nhốt ở nhà một tháng vào thời gian hè, khi bức bối quá cảm kéo cắt tóc cha mẹ mới sợ mà thả ra. Một người khác cũng bị nhốt một tháng, không đi học được, đến khi bác đến khuyên mẹ mới thả. Một người nữa thì bị nhốt ngoài giờ đi học, còn khi đi học thì bị kèm và canh giữ:

Nghĩ lại thời gian đấy là thấy sợ. Bố mẹ em biết em và Diệp yêu nhau, bố mẹ em lấy điện thoại di động tháo pin tháo sim và cắt kín, khoá mấy lần khoá, còn điện thoại bàn thì cắt cả hai chiều. Cửa ban công hay cửa ra vào đều khoá mấy khoá. Khi em đi học thì bố đưa đi bằng xe máy. Gần như là bố em đứng luôn ở đấy. Hết giờ bố em đứng đón em. Quần áo của em bố mẹ em lục lọi xem có cái gì Diệp gửi cho em không. Rồi bố mẹ em đánh em và nói nhiều câu xúc phạm. (Chi 23 tuổi)

Có nhà không thể nhốt con thì theo dõi con từng bước:

Bạn ấy đi học thì có người theo dõi. Hồi đấy đang học đại học năm thứ ba. Không thể bắt nghỉ học thì phải cho đi học. Mẹ bạn ấy cho người đi theo dõi... mẹ bạn ấy thuê ai đấy... Nói là không gặp thôi chứ bọn em lúc nào cũng nhắn tin... Hôm đấy... tự nhiên em thấy rất nhớ người yêu thì em bảo đến chỗ ngõ nhà bạn ấy, chỉ gặp nhau đúng 10 phút thôi. Bạn ấy bảo mẹ là đi trả sách cho bạn ở gần nhà, chắc chỉ 10 phút thì mẹ không nghi ngờ gì đâu. Bạn ấy cầm sách, em đứng đợi ở đấy, cách nhà bạn ấy khoảng 500 m. Vừa mới hỏi là mẹ em đâu, vừa được mấy phút thôi, thì nghe thấy tiếng xe đạp lọc cọc, chưa định hình là cái gì thì thấy có người ném rầm cái xe đạp, hét ầm lên, quay lại là mẹ bạn ấy. (Bình 29 tuổi)

Có nhà có điều kiện thì ly gián bằng cách đưa đi xa.

Cái Mỹ bị phát hiện. Hồi học lớp 11, 12, nó có yêu một đứa nữ cùng trường. Hai gia đình phát hiện thì tách hai đứa ra. Đứa kia bị tống vào Sài Gòn. Mỹ ở đây. (Đan 22 tuổi)

Có cha mẹ dọa từ con nếu con không từ bỏ. Có người dọa tự tử:

Bác ấy rất kinh khủng. Bác ấy bắt lựa chọn một là đoạn tuyệt với em, hai là bác ấy sẽ từ mặt. Em chẳng hiểu làm sao những khó khăn như thế mà bạn em vẫn yêu em. (Bình 29 tuổi)

Cách đây mấy tháng, đợt đấy em yêu Thúy... Mẹ em gần như chết đi sống lại và cứ đòi nhày xuống hồ Tây tự tử. Bố mẹ em dẫn em ra hồ Tây, và bố mẹ em nói em là hứa và thề với bố mẹ em, một là sẽ cắt đứt quan hệ với bố mẹ, coi như không có gia đình, muốn đi đâu làm gì thì đi, và hai là phải trở về thành một đứa con gái bình thường, yêu con trai. (Chi 23 tuổi)

Và có người tự tử thật, vì đau khổ, và để ngăn cản con:

Em có người bạn yêu được mười năm rồi, nhưng một bạn lúc nào cũng bị gia đình bắt lấy chồng, một bạn thì người mẹ biết, bà ấy tự tử, bà ấy làm thật ấy [may mà không chết]. Bạn kia sợ quá không dám nữa. Hai bạn buộc phải chia tay nhau mặc dù vẫn đang rất yêu nhau. Hai bạn đi chơi với nhau, em đi cùng, hai bạn cứ khóc khóc. Em bảo thôi cố gắng can đảm lên, cứ làm có tiền thì sống với nhau, làm gì phải lấy chồng. Thì bạn em bảo rất muốn thế, nhưng bạn kia không qua được mẹ, nếu sống với bạn em thì mẹ bạn ấy sẽ tự tử. Nên hai bạn rất yêu nhau nhưng không thể đến với nhau được. (Bích 24 tuổi)

Không chỉ tác động đến con, một số gia đình còn can thiệp ở phía người yêu của con. Một số gia đình đến mách cha mẹ cô gái kia, hoặc làm âm ỉ lên để gia đình kia phải ngăn con. Có nhà còn đến cả cơ quan người yêu của con để can thiệp.

Mẹ bạn ấy đến cơ quan em. Hôm đấy em lại ốm, em ở nhà thì mấy đứa kế toán nó mới gọi điện... Cậu của bạn ấy lại làm công an. Mẹ bạn ấy đi cùng với cậu đến công ty em, đòi gặp em. Mấy đứa công ty em bảo là chị ấy ốm, chị ấy không đi làm. Cô ấy làm âm âm lên: “Cho tôi gặp giám đốc.” Mấy đứa đấy nó bảo: “Giám đốc cháu không giải quyết những việc này. Đây là việc riêng tư, thì cũng chẳng giải quyết vấn đề gì được đâu. Nó không thuộc thẩm quyền của giám đốc.” (Hiên 29 tuổi)

Nhiều gia đình yêu cầu người yêu của con phải rời xa con mình, có thể một cách lịch sự nhẹ nhàng, có thể mắng chửi gay gắt, thậm chí đe dọa:

Bác ấy biết thì đầu tiên bác ấy gọi điện cho em, bác ấy bảo em không được như thế, thế này, thế nọ, thế kia... (Bình 29 tuổi)

[Đợt đấy chia tay rồi] cái Linh có gọi cho em gặp để đưa đồ cho nó. Đứng cách nhà nó một đoạn, vô tình ba nó đi qua, ba nó đổ lại chửi em một trận, bảo: “Mày đừng có gặp con tao.” Không phải ba Linh nghĩ là em lười kéo, vì trước khi cái Linh quen em, nó đã yêu bao nhiêu người rồi mà cũng từng bị ba mẹ nó bắt gặp rồi... Bữa gặp ba nó bị ba nó chửi cho một trận tức ơi là tức. (Lê 23 tuổi)

Nhà Hợp còn dọa nếu không cắt đứt thì thuê người loại bỏ Duyên luôn, nhờ đến cả xã hội đen. Hai đứa không liên lạc được với nhau. Mới hôm kia Duyên bảo là vừa mới gọi cho Hợp xong, vừa nói được mấy câu thì mẹ vào hay sao ấy mà Hợp vội vàng bảo nhầm máy rồi, sợ quá. Căn bản Hợp nó sợ hại đến Duyên, sợ gia đình sẽ thuê người hại đến Duyên nên không dám gần. (Hương 21 tuổi)

Có gia đình đã hành hung người yêu của con mình:

Hôm trước em thấy bạn em bị bố mẹ người yêu đánh. Tức là khi biết hai đứa có quan hệ thì đánh nó. Thực ra nó không phải là người yêu đầu tiên của người yêu nó, nhưng không hiểu tại sao lại đến cầm dao hành hung. (Thỏ 24 tuổi)

Có lẽ đến đây, không cần phải nói thì bạn đọc cũng mừng tượng được việc cầm dao, chia rẽ này gây không ít khó khăn, đau khổ cho những người con. Như đã nói ở trên, có những người con lại “quay vào vòng bí mật”, yêu giấu giếm. Có những người kiếm cho mình một cái “bình phong” là một người bạn trai hờ. Có những người con khi không chịu nổi mà bỏ nhà ra đi.

Thuyết phục

Cấm đoán, chia rẽ nhiều khi chẳng ăn thua, như Thổ nhận xét:

Khi gia đình phát hiện ra thì rất là mệt, cấm đoán, có khi còn nhốt, không cho ra ngoài, không giao tiếp với ai, không điện thoại, không gì hết. Nhưng cấm đoán thế cũng chẳng giải quyết vấn đề gì, vì có nhốt thì lúc thả ra cũng thế, không yêu người này thì yêu người khác, thế thôi, làm sao mà cấm cả đời. Mà trong khi cấm như thế lại ảnh hưởng rất nhiều đến vấn đề khác như việc học hành, làm việc. (Thò 24 tuổi)

Do đó đa phần các gia đình cũng cố gắng thay đổi con mình bằng cách thuyết phục. Với mọi lý lẽ, họ cố gắng thuyết phục con từ bỏ quan hệ đồng tính, hướng con theo con đường dị tính.

Mẹ em nói nhiều lắm. Nói kiêu các cụ, kiêu thâm thúy ấy, nghĩa là: “Phải theo tự nhiên chứ bây giờ mà đi trái tự nhiên thì tự tách mày ra khỏi thế giới.” Mẹ nói mãi. Mẹ chẳng cấm đoán được mấy, chỉ cấm được hai đứa không đi với nhau thôi, còn tình cảm thì nó vẫn thế. Một thời gian thì mẹ lại nói kiêu nhẹ nhàng, bảo: “Bây giờ có hai mẹ con, mày lấy chồng cho mẹ còn có cháu bé.” Rồi mẹ nói: “Quan hệ giữa hai đứa con gái với nhau thì làm gì có cảm giác gì, theo tự nhiên thì phải một trai một gái có âm dương nó mới hòa hợp.” Nói chung là mẹ nói rất nhiều. (Lân 22 tuổi)

Mẹ em có nói là: “Mày đừng có lập dị như thế, đừng có sống khác người như thế. Cái xã hội này không chấp nhận như thế đâu con ạ.” Thì em nói: “Con không quan tâm, nếu mình có cuộc sống riêng, có tiềm lực tài chính, khả năng kinh tế của mình ổn thì có thể sống độc thân. Nếu mẹ thích thì con sinh cháu cho mẹ bé.” Mẹ em nói: “Xã hội này không chấp nhận thế đâu con ạ. Mẹ đã khổ rồi thì mẹ không muốn mày khổ.” (Nina 24 tuổi)

Bố em nói là nếu như mà cứ tiếp tục cái con đường như thế này thì là cuộc sống nó sẽ không ổn định, rồi là nó không có tương lai rồi tương lai nó không thể lâu bền được. Rồi là khi mà sống với nhau mà không có một đứa con thì người ta có thể chỉ vì chán nhau một cái chuyện rất nhỏ mà người ta đã bỏ được nhau rồi, chứ còn nếu mà có cái sự ràng buộc của một đứa con thì là nó sẽ bỏ qua được cho nhau nhiều hơn. Rồi là những cái mối quan hệ như thế này thì không bao giờ được cả hai bên gia đình chấp nhận cả, thế mà nếu mà có khúc mắc khó khăn cả về tài chính hay về tâm lý hay về tình cảm nữa thì ai sẽ là người hỗ trợ, không có bố mẹ vợ, không có bố mẹ chồng, ai sẽ là người hỗ trợ, dựa vào. Huống chi là xã hội chỉ có một phần rất nhỏ người ta chấp nhận cái điều ấy thôi, cái chuyện này thôi, và đều là những người rất trẻ, những người rất trẻ chưa có vị trí, không có địa vị, không có tiếng nói, không có tiền, thì ai sẽ là người hỗ trợ cho mình. (An 28 tuổi)

Bố mẹ em cũng già, cũng nghĩ sợ mình về sau một mình thôi, mỗi mình là bé nhất trong nhà, thì không có gia đình, sống không ổn định, không biết là như thế nào, cũng khổ. Cho nên vẫn cố khuyên răn phải có chồng để theo cái quy luật của tự nhiên, phải theo, kể cả buồn chán, kể cả không thích thì vẫn phải theo, vì đây là quy luật. Kiểu những người ngày xưa thường hay thế, không hiểu được. (Dung 22 tuổi)

Có những khi người con cố gắng giải thích, nhưng nếu thiếu một sự cởi mở thì cha mẹ cũng không thể hiểu những gì khác ý kiến của mình:

Em cũng giải thích, em cũng mua các quyển tìm hiểu về đồng tính cho mẹ đọc. Mẹ cũng có đọc, rồi bảo đây chỉ là những cái bên Tây thôi, ở Việt Nam mình không bao giờ nó chấp nhận đâu, kể cả mẹ có chết đi rồi thì nó cũng không chấp nhận cái chuyện này đâu. Mẹ nói bi quan, bảo các nước Á Đông mình không bao giờ chấp nhận những chuyện ấy nên đừng bao giờ hy vọng gì cả, ngày ấy nó xa lắm... Mẹ em bảo: “Từ trước đến nay làm gì có chuyện như thế. Bây giờ sung sướng quá chúng mày nầy nòi ra lắm chuyện, hồi xưa làm gì có như thế.” Em bảo: “Hồi xưa chẳng qua người ta sợ lễ giáo người ta mới không thế.” Em cãi không lại được mẹ em... Sau em cho mẹ đọc quyển “Bóng” thì mẹ bảo: “Đấy mày xem, quyển Bóng như thế

thì mà thấy thế giới này chỉ có cô đơn thôi thì mà đi theo vào làm gì?” Lý luận nào mẹ cũng nói được hết... Nói chung sách gì về đồng tính em cũng mua. Đọc xong mẹ chỉ rút ra trên khía cạnh của mẹ thôi, mẹ không bao giờ nhìn với con mắt lạc quan hơn... Em bảo: “Mẹ xem, không chấp nhận thì nó vẫn tồn tại một thế giới như thế.” Mẹ bảo không, mẹ trích những đoạn nào hợp với ý kiến của mẹ, mẹ gạch chữ đỏ chữ xanh, bảo: “Đọc đi. Chữ đỏ là chỗ rất quan trọng, mẹ thấy đúng, còn chữ xanh là mẹ cũng thấy gần đúng rồi đấy.” Mẹ cứ ngồi mẹ gạch ra được một đồng. (Lân 22 tuổi)

Cố gắng hướng con theo con đường dị tính

Nhiều gia đình tìm mọi cách để khuyến khích, giục giã, thúc ép, tạo điều kiện cho con gái có bạn trai và lấy chồng. Dường như họ nghĩ rằng miễn con mình đi lấy chồng thì mọi việc sẽ đầu vào đấy, sẽ không yêu con gái nữa.

Thụy Anh là một cô gái xinh xắn, mới 20 tuổi, còn đang học đại học, được ba mẹ rất bảo bọc cưng chiều. Thông thường với một cô gái như thế trong một gia đình như thế, có lẽ ba mẹ còn khó tính với các chàng trai muốn yêu. Nhưng vì ba mẹ đã nghi ngờ cô có tình cảm với một bạn gái, nên giờ rất mong cô có bạn trai.

Ba mẹ em hay giục em có người yêu lắm. Suốt ngày hỏi. Thỉnh thoảng em có đi ăn uống với mọi người xong rồi đi về, ba em toàn hỏi dò là: “Đi chơi có vui không? Ai mời đấy?” Em bảo là: “Bạn bè đi với nhau chứ làm gì có ai mời.” Em trả lời thế thôi. Xong rồi thỉnh thoảng ba em lại bảo em là: “Nếu mà có anh nào đưa đón thì lại đỡ lo, không giục về sớm.” Xong rồi thỉnh thoảng còn giới thiệu bạn trai cho em nữa cơ. (Thụy Anh 20 tuổi)

Bố mẹ Thương sau khi nghe người ta nói Thương yêu con gái đã khẳng khái giục Thương lấy chồng.

Bố mẹ em bảo: “Mày lấy chồng!” Em bảo: “Không lấy chồng, 30 tuổi con mới lấy chồng, bây giờ chưa có tiền không lấy chồng, lấy về để sau này cãi nhau nó bảo mày không có tiền mà lấy tao về.” [Bố mẹ bảo] “Tao không cần biết, tao chỉ cần biết bây giờ mày phải lấy chồng.” Em bảo: “Lấy chồng thì cũng phải từ từ. Chị gái vừa mới đi xong, ai lại em gái, hai đứa con gái phải đi một năm như thế, gia đình đen đui.” [Bố mẹ bảo] “Tao không cần biết thế nào. Tao chỉ cần biết mày phải cưới, trong năm nay là phải cưới.” (Thương 21 tuổi)

Mẹ của Thu Anh thì vừa cố khuyên giải con, đồng thời nhờ cậy vào thế lực siêu nhiên. Bà đi chùa cúng để cô sớm gặp được duyên (dĩ nhiên là một người đàn ông) và kết hôn.

Cha mẹ Lệ rất khát khe, coi việc cô yêu nữ là xấu xa, không thể chấp nhận. Vì muốn cô từ bỏ yêu nữ, cha mẹ ra sức khuyến khích cô có bạn trai. Mẹ cô thậm chí nói cô cứ quan hệ với con trai, thậm chí cả quan hệ tình dục. Đó là điều mà nếu cô không yêu nữ, có lẽ cha mẹ cô không thể nào chấp nhận.

Tất nhiên có những trường hợp cha mẹ nghĩ con thích nữ chỉ là chuyện nhất thời, chẳng hạn như con còn rất trẻ, hay mới chỉ có một người yêu là nữ mà cha mẹ biết, hoặc chưa có mối quan hệ nào sâu sắc, thì dễ hiểu họ nghĩ có khả năng con sẽ yêu nam và lấy chồng. Nhưng có những trường hợp cha mẹ biết con mình yêu nữ đã lâu, đã có nhiều người yêu nữ, hoặc đã yêu một người rất lâu, nhưng vẫn cố thuyết phục con từ bỏ và thúc ép con lấy chồng.

Trong các gia đình không chấp nhận, người khuyên nhủ, thúc ép con gái lấy chồng nhiều nhất thường là người mẹ. Có lẽ trong các gia đình nói chung, vai trò khuyên nhủ con gái chủ yếu thuộc về người mẹ. Nhưng điều đáng quan tâm là người mẹ cũng là phụ nữ, thường hiểu rõ

nổi bất hạnh của người phụ nữ nếu lấy và sống với một người mình không yêu, vậy nhưng họ vẫn khuyên con lấy chồng.

Những khoảng lặng sống—“đành chịu” hay tam “nghĩ bình”

Có những gia đình không chấp nhận, nhưng chỉ căng thẳng lúc đầu, sau đó thấy không thể thay đổi được con thì đành chịu, không làm căng thẳng thường xuyên. Ví dụ như nhà Hân không chấp nhận, nhưng người yêu cô hàng ngày đến nhà cô ngủ đã hai năm nay. Tuy nhiên đành chịu không có nghĩa là chấp nhận.

Mẹ em tính cứ kiểu không chấp nhận được. Mẹ em cũng chẳng nói được gì, chỉ bảo là thay đổi được, vẫn cố khuyên thay đổi. Chỉ nói như thế thôi, chẳng làm gì. Gọi là chưa chấp nhận, nhưng không biết thế nào bắt em hay ép em được... nên cũng đành bó tay... Bố mẹ em không chấp nhận đâu, nhưng như thế thôi, không phản đối hẳn, không quyết liệt, không như những nhà khác kiểu làm căng hay như thế nào... [Buổi tối Liên đến] mẹ em không biết, tại vì nhà em hai phòng riêng biệt nên đi qua không biết... Cũng có những lần biết thì bảo đi về. Nói chung có thể là mẹ em biết, nhưng mẹ em cũng kệ. Mẹ em đi làm cũng mệt, không nói được nhiều. Mà có nói thì vẫn thế. Lúc nào hứng lên thì lại nói, ngứa mắt thì lại nói. (Hân 22 tuổi)

Cũng có những gia đình không hẳn là đành chịu, nhưng có những giai đoạn tạm thời yên ả, khi cha mẹ chưa biết cần xử sự thế nào, hay chưa xây đến hoàn cảnh cần đối phó (ví dụ xuất hiện bạn gái mới của con). Cha mẹ My biết cô thích con gái, thích chơi với bạn đồng tính từ năm 16 tuổi. Giờ cô 22 tuổi, mẹ mong cô lấy chồng, nhưng cô nói không lấy chồng thì mẹ yên lặng... nghĩ bình:

Cạnh nhà em có mấy bạn bằng tuổi đang chuẩn bị lấy chồng. Mẹ về nói bóng gió với em là con gái người ta lấy chồng rồi đấy, con nhà mình không biết bao giờ nó đi lấy chồng nhi. Lúc đó em chỉ nói là con sẽ không lấy chồng đâu. Mới đầu mẹ em bảo: “Vớ vẩn. Con gái không đi lấy chồng thì xây miếu à?” Nhưng em nói câu đó nhiều quá, em nhìn thẳng vào mắt mẹ và nói: “Con không lấy chồng đâu.” Thời gian này em nói thế thì mẹ không nói gì cả. Em nghĩ trong thâm tâm mẹ em biết nhưng không nói thẳng ra vì sợ, mẹ không nói thẳng là “Con bị đồng tính, bị pê đê.”... Mẹ em không ra mặt phản đối vì sợ em tâm trạng chán nản bỏ học, còn ủng hộ thì mẹ em không ủng hộ vì không ai muốn con mình như thế, nên mẹ chọn im lặng để xem tình huống, hoàn cảnh thế nào sẽ xử lý. (My 22 tuổi)

Có người con gái mạnh mẽ, đấu tranh để sống là mình, thì người mẹ mặc dù rất muốn con lấy chồng và đã khuyên con mọi lẽ, cũng có những lúc phải lung lay và lui bước trước sự kiên trì đấu tranh của con.

Em nói chuyện với bạn gái em, mẹ em nhìn thấy hỏi: “Con nào đấy?” Phải nói thật là mẹ em tính hơi đồng bóng. Mẹ em bảo: “Đứa xấu thế mà mà cũng yêu được à?” Lúc thì mẹ em nói thế. Lúc thì lại bảo là yêu con trai. Chắc mẹ em đang đấu tranh nội tâm, kiểu lúc thì chấp nhận, lúc thì không... Sau đấy em cũng có nhiều cách... Em hay gài vào câu chuyện: “Bạn ấy học như thế giới lắm đấy, hoàn cảnh gia đình như thế này mà bạn ấy vẫn cố gắng học giỏi.” Bạn ấy gửi đồ cho em ăn, em lôi ra bảo: “Bạn con gửi đấy.” Hoặc em có đồ dùng gì của bạn ấy như em mặc cái áo, mẹ em bảo cái áo đẹp thì em bảo: “Của bạn con tặng đấy!”, em cũng nói thẳng tên. Mẹ em cũng không thoải mái nhưng cũng có nghĩa là biết rồi. (Nina 24 tuổi)

Lại có gia đình không chấp nhận, rồi chấp nhận, rồi lại không chấp nhận. Hóa ra thời gian chấp nhận đó chỉ là “lui binh” mà thôi. Như đã kể ở phía trên, ba mẹ của Lan cực lực phản đối trong một thời gian dài, đến khi con gái bỏ nhà đi Nam thì quá thương nhớ, nói lời chấp

nhận mà nài nỉ con về. Sau một thời gian, con đã ở nhà, mọi chuyện êm ả thì lại bắt đầu phản đối, lại ngăn cản con gặp bạn gái, khuyến khích con có bạn trai.

Một điều phổ biến là rất nhiều nhà đã “bó tay”, biết không thể làm gì để thay đổi con, nhưng vẫn nuôi hy vọng rằng con sẽ thay đổi, rằng một ngày nào đó con sẽ lấy chồng.

Cũng như nhiều bạn gái phải mất một thời gian mới làm quen được với việc mình thích nữ, yêu nữ, nhiều bậc cha mẹ cũng phải mất thời gian để làm quen với việc con mình yêu nữ. Từ chỗ phản đối căng thẳng, đến phản đối nhưng không căng thẳng, đến tạm thời yên ổn, đến không chấp nhận nhưng đành chịu, đến chấp nhận, đến ủng hộ, có lẽ thái độ của các gia đình có nhiều sắc thái khác nhau và có những giai đoạn khác nhau. Có lẽ nhiều bạn gái chỉ hy vọng cha mẹ mình đi đến được bước “đành chịu” là đã tốt lắm rồi. “Đành chịu” tức là đã quen được rằng con mình là như thế, trong khi có những gia đình không thể nào quen được. Thu Anh bày tỏ một cách rất thực tế:

Bạn em lấy chồng bao giờ cũng được cả hai bên gia đình giúp đỡ, mẹ cho một ít, bố chồng cho một ít. Nhưng đây hai đứa con gái sống với nhau thì ai cho cái gì? Người ta không chửi, không đánh, không mắng đã là may rồi. (Thu Anh 25 tuổi)

Mỗi người con đều muốn có vòng tay yêu thương của cha mẹ, của gia đình. Mỗi người con đều muốn tìm kiếm hạnh phúc của bản thân mình, và cái họ tìm được dù là hạnh phúc hay không, họ cũng muốn được gia đình đón nhận và nâng đỡ. Vậy mà những người con gái yêu nữ không dám mong được yêu thương, nâng đỡ, mà chỉ cần gia đình không cản trở, không gây khó khăn mà thôi.

4. CÓ LÀM NGƯỜI DỊ TÍNH

Ở cuốn 1, khi nói đến quá trình xác định tính dục của bản thân, chúng tôi có nói đến việc nhiều người nữ yêu nữ đã thử cảm xúc của mình với nam giới. Có rất nhiều lý do để làm việc đó. Có thể đơn giản là muốn biết mình có thể có tình cảm với nam giới hay không. Có thể là muốn có tình cảm với nam giới để không khác người. Có thể là từ nhỏ ước ao một gia đình với con cái và muốn yêu nam giới để làm được việc đó. Có thể là đau đớn thất vọng khi tình yêu tan vỡ (với người yêu nữ) nên cảm thấy con đường yêu nữ quá gian truân... Và có một lý do nữa là vì gia đình, vì cha mẹ, mà một số người nữ yêu nữ thử cảm xúc với nam giới, thậm chí cố có quan hệ với nam giới.

Thử với nam giới

Vy đến với tình yêu với người nữ một cách hồn nhiên, không băn khoăn, không mặc cảm. Khi đó cô còn khá trẻ, chỉ nghĩ đến hạnh phúc. Đến khi mẹ biết, ngăn cản... cô mới phải suy nghĩ.

Có khoảng thời gian em nghĩ lại xem mình có thực sự như thế không, nếu không như thế thì mình sẵn sàng sẽ bước chân ra, tại vì điều này rất mong manh ý... nếu làm thế thì sớm muộn sẽ không có gì tốt đẹp cả, sẽ ảnh hưởng nhiều đến gia đình, mọi người nữa. Nhưng sau khi gặp anh đấy thì... có một số cái sự... bài test không thành công... [Tình cảm với bạn gái] thì em hoàn toàn thấy thoải mái, thậm chí rất hạnh phúc với nó, chỉ có một chút là làm như vậy thì gia đình mình sẽ thế nào, khiến mọi người phải suy nghĩ và buồn. Cái đấy cũng là một phần quan trọng, một bên là chữ hiếu, một bên là chữ tình... Từ khi mẹ em để ý đấy, mới phải nghĩ. (Vy 23 tuổi)

Câu chuyện bài test không thành công của Vy là mối quan hệ với một bạn trai trong vòng một năm. Cô kể rằng người ấy rất yêu quý, nâng niu cô, và cô cũng rất quý người ấy, nhưng quý như một người bạn thân. Hai người gần gũi lắm chỉ có cầm tay. Cuối cùng cô đã kết thúc mối quan hệ vì cô thấy rõ mình không có tình yêu mà cảm thấy như mình lợi dụng người ấy. Cho đến giờ cô vẫn cảm thấy có lỗi vì mình đã không thể yêu thương người ấy như cô cảm nhận người ấy yêu thương mình.

Trong câu chuyện với những người trong giới les ở Hà Nội, chúng tôi nghe nói có người này hay người khác không còn ở trong giới mà đã đi lấy chồng. Cũng có người nói người yêu của họ đã lấy chồng. Đáng tiếc chúng tôi không gặp được những người đó để tìm hiểu vì sao họ lấy chồng, vì họ yêu người đàn ông, vì họ mong muốn lập gia đình, hay vì sức ép của gia đình, xã hội.

Ý định lấy chồng

Trong những người chúng tôi gặp mà hiện đang yêu nữ, một số người cũng nói lấy chồng là một con đường mà vì gia đình, vì cha mẹ, có lẽ họ sẽ phải theo, mặc dù không hề mong muốn. Vân day dứt:

Bản thân em là người sống rất độc lập, rất quyết đoán trong cuộc sống của mình, nhưng cũng không dám chắc mình có thể đi theo cuộc sống này, lấy một người con gái hoặc ở với một người con gái. Bản thân em [và mấy người bạn em] đều hiểu rõ cảm xúc của mình, nhưng đều biết rõ trách nhiệm của mình với gia đình, trong người có đến mấy chục phần trăm là kết hôn với một người đàn ông, bởi vì cảm thấy cái trách nhiệm làm con lớn quá, mình sống theo ý muốn của mình làm khổ gia đình nhiều quá. (phỏng vấn lần 1)

Bản thân em thì không hề có cảm giác với đàn ông, có nghĩa là khi mà mình ở bên một người con trai thì mình cảm thấy là mình giống như họ, chị hiểu không?... Không có giao cảm gì về giới... Thật sự là bây giờ em vẫn luôn đặt câu hỏi là liệu khi mà mình quyết định lập gia đình thì mình có vượt qua được rào cản chính bản thân mình để mình có thể quan hệ với người đàn ông hay không... Nhiều khi kiểu mình cứ nghĩ đến đấy, thì mình lại không trả lời được. Mình không trả lời được thì mình lại không dám nghĩ nữa, mà mình cứ để đấy, cảm thấy khi nào mình trưởng thành hơn, những cái lý lẽ sống của mình nó được rần rỏi hơn thì mình sẽ trả lời lại vấn đề đấy. (phỏng vấn lần 2 – Vân 25 tuổi)

Như đã nói ở phần giới thiệu, trong những người nữ yêu nữ, có người xác định mình là đồng tính, có người xác định mình là lưỡng tính, có người không xác định gì cả, có người lại coi mình là “phụ nữ bình thường” (tức dị tính). Thu là một người xác định mình là “phụ nữ bình thường”. Có người yêu nữ rất gắn bó, nhưng cô xác định mình có xu hướng yêu nam, mong muốn có một cuộc sống gia đình vợ chồng con cái. Nói đến Xuân, người yêu nữ của mình, Thu coi đó là tình cảm đặc biệt, cô yêu vì cô yêu con người ấy, chứ không phải vì cô yêu nữ. Cô bị giảng co: một mặt xác định rất rõ sẽ lấy chồng, qua họ hàng giới thiệu cô có gặp gỡ một người con trai; mặt khác tình cảm của cô đặt ở Xuân, cô không có tình cảm gì với người con trai đó, và muốn trì hoãn việc lấy chồng. Thu 26 tuổi. Cô ước muốn ngoài 30 mới lấy chồng, còn hiện giờ thì vẫn tiếp tục yêu Xuân. Nhưng đối với gia đình cô, việc cô lấy chồng muộn như vậy là không thể.

Hỏi: Em nói rất nhiều đến bố mẹ, đến gia đình. Em nói quen anh kia cũng là vì bố mẹ. Thế mong muốn của em mai này có chồng có con có một cuộc sống như đa số những người phụ nữ khác, đây là bao nhiêu phần tự bản thân em mong muốn thế, bao nhiêu phần là vì em thương bố mẹ, thương gia đình, và vì gia đình muốn thế?

Thu: 40% là em muốn như thế, 60% còn lại là dành cho gia đình. Bởi vì khi người ta nhìn những người phụ nữ có gia đình rồi ấy, khi mà về già cũng có một đứa con, có một người chồng người ta lo cho mình chẳng hạn, cũng như những người khác thôi. Thì em cũng là một người trong số đấy, em cũng muốn có một đứa con, cũng muốn có gia đình. Thực ra mà nói, nếu mà để em có quyền lựa chọn và gia đình em thoáng, cách suy nghĩ rất là Tây ý, thì em sẽ lấy Xuân, còn vấn đề con cái thì sẽ nói sau. Nhưng đây là nếu gia đình em thoáng đấy, thế là thoáng đấy. Còn gia đình nhà em thì như thế... tất nhiên mình phải có một cái gia đình, phải lấy chồng, như thế thì mới cho mọi người hết suy nghĩ, hết lo lắng về mình.

...Mình biết là bố mẹ quý mình như thế, thành ra mình chẳng làm cái gì cho bố mẹ mình, thì ít ra là mình phải hy sinh, phải đi lấy chồng... Tất nhiên là lấy chồng là cái tốt, không thể nói là hy sinh. Nhưng mà cũng có thể mình lấy chồng thì bố mẹ mình sẽ thấy là thoải mái, vì đã già rồi, chả ai muốn là phải lo cho con cái mãi cả. Mình chẳng muốn bố mẹ mình phải suy nghĩ mãi về mình... (Thu 26 tuổi)

Thực hiện quyết tâm lấy chồng

Một người lớn tuổi hơn (Thị 31 tuổi) kể cho chúng tôi nghe về cuộc hành trình đi lấy chồng của chị. Trong câu chuyện này, có những người đàn ông và họ cũng có những trải nghiệm, tâm tư của họ, nhưng vì chủ đề nghiên cứu là những người nữ, nên chúng tôi sẽ chỉ kể lại câu chuyện từ góc độ của người phụ nữ.

Từ khi còn đi học, Thị thấy rõ mình có xu hướng thích các bạn nữ. Lớn lên chị có người yêu là nữ, mặc dù có nhiều bạn nam và có những người nam thích mình. Chị xác định mình là người đồng tính nữ đã từ lâu. Thị là con thứ hai trong một gia đình ba con. Chị là một người con có trách nhiệm, thường đứng ra làm trụ cột khi gia đình có việc. Thị kể chị rất thương bố

mẹ hay đau yếu, lại buồn nhiều vì em trai Thi đi xa làm ăn mấy năm về không mang theo một cô để cưới mà lại mang về một đứa con. Chị gái Thi ngoài 40 tuổi, không có ý định lập gia đình. Việc yêu nữ Thi chưa từng nói với bố mẹ. Vì chị bắt đầu lớn tuổi, bố mẹ lo nghĩ, muốn chị lập gia đình. Sau khi chia tay người yêu mà bốn năm trời hầu như ngày nào cũng gặp (vì người ấy muốn lập gia đình nhưng không thể lấy chị vì chị là con gái), đó là khi Thi nghĩ lại.

Cái chuyện mọi người đã động đến hôn nhân thì nó cũng xuất hiện thường xuyên. Mẹ cũng cảm thấy mình già rồi, mà con mình chưa có gì. Xung quanh em cũng có nhiều bạn bè có chồng có con rất là tốt. Bố em cũng nhắc nhắc một chút nữa. Sau khi chia tay thì bản thân em cũng phải đấu tranh rất là nhiều. Em nghĩ một lối duy nhất mà mình nên đi, và phải đi, là quay lại cái giới tính của mình... Em nghĩ có thể mình chưa tập trung, tìm kiếm một anh nam giới nào đấy để có thể đi đến một tình yêu, đi đến hôn nhân. Cũng để cho mình bình thường như người khác, cho bố mẹ mình vui, rồi để bố mẹ đáp lại những gì... trả đáp lại cho xã hội vì nhà có ba đứa con mà chả có nổi một cái đám cưới. Em nghĩ có thể mình chưa tập trung, chưa tìm được đúng người, mình hay bị những tình cảm đối với bạn gái nó chi phối khi các anh đến với mình... cho dù em rất biết là tất cả những tình cảm của em, sự say mê, sự nhiệt tình của em đều đi về phía giới kia, chứ không phải là về nam giới.

Khi đó, Thi đã quyết sẽ đến với đàn ông và sẽ lập gia đình. Chị gặp người thứ nhất, là một người chị rất quý, nhưng không thể nói yêu. Khi người ấy nói đến chuyện hôn nhân thì chị cảm thấy không thể được, vì thấy có nhiều điểm hai người không thể hợp nhau.

Rồi Thi được một người bạn giới thiệu người thứ hai. Bạn chị nói đó là người đàn ông hoàng. Mặc dù không có mấy cảm tình, nhưng chị vẫn gắng tiến tới.

Nói chung có rất nhiều thứ làm bố mẹ em rất là lo lắng... anh em nhà họ mập mờ một số chuyện nên bố mẹ em không yên tâm. Mà về mặt hình thức thì cũng thường lấm. Chưa kể là trông rất xa xôi đối với em, đi cạnh em thì trông rất xa xôi đối với mình... về mặt hấp dẫn thì không có gì đối với em, thực sự là không có gì đối với em... Lúc đấy em như kiểu bị sức ép với mình ý, em muốn giải quyết nhanh... Cho dù mình có rất ít tình cảm với họ nhưng mình cũng thử ép mình xem sao. Mình thực sự là ép, em hoàn toàn là ép 100%... Thế rồi em phát hiện ra là bác này hút thuốc lá, em bị một trận ốm vì hít phải hơi thuốc lá. Em cảm giác cực kỳ sợ... em bảo khiếp, mình phải đi ăn ở với một thằng bạn như thế, thuốc lá thuốc liếc như thế, mình chẳng thấy nó có hấp dẫn gì cả.

Vậy mà hai người đã dạm ngõ, đã thuê phòng cưới, áo cưới. Sau đó trong thời gian chuẩn bị để tiến tới kết hôn, anh ấy và bố mẹ chị bắt đầu có mâu thuẫn. Rồi vì anh tỏ ra thiếu tôn trọng bố mẹ chị nên chị quyết định bỏ.

Sau đó là người thứ ba. Với người này cũng lặp lại như cũ, tình cảm không nhiều và có rất nhiều điều chị không thích ở người ấy, nhưng chị nghĩ không thể lại bỏ người ta nữa thì bố mẹ sẽ quá buồn. Thi đã phải rất cố gắng để tỏ ra có tình cảm với người ấy để quan hệ của hai người phát triển được tới hôn nhân. Chị kể thời gian trước khi cưới chị đã phải tránh gặp, vì chỉ sợ gặp thì sẽ bỏ. Và cuối cùng họ đã làm đám cưới. Điều mà chị hài lòng là cha mẹ hạnh diện vì đông đảo khách khứa, tiệc tổ chức hoàn hảo, khách đều khen.

Lúc mà đón tiếp khách khứa... nói chung có rất nhiều người không nghĩ họ đến mà họ lại đến, mấy người họ hàng bên nhà em, cả xếp cũ, cơ quan, khá đông đủ, nhiệt tình, rồi bạn bè bố mẹ em. Có những người... một bác bạn mẹ em, đã chuyển vào trong miền Nam mà cũng ra đây đến tiệc cưới cháu Thi... cảm thấy rất là vui khi gặp lại những người đấy. Hồi đấy các bà mất rồi, còn có một bà họ đến, là di ruột của bố em, còn mỗi bà đấy. Bảo là cũng may là còn mỗi bà đấy, chứ nếu mình làm muộn muộn nữa thì nhà chẳng còn người già nào trong họ hàng

mình nữa cả, còn toàn người trẻ hết thì cũng buồn... Em cũng phải chuẩn bị bài nói các thứ để cho bố em đọc. Nói chung là bố mẹ mình còn khỏe để làm những cái việc này là mình cũng tự hào về bản thân, mình cũng tổ chức một bữa tiệc như thế để bố mẹ mình hiện diện và cũng thể hiện một cái gì đấy với những người xung quanh.

...

[Hỏi: Nếu mà chị gái hay em trai Thi đã từng có một cái đám cưới thì Thi có nghĩ là Thi sẽ...]
Thì em sẽ bớt cái gánh nặng đi rất nhiều. Em sẽ bớt gánh nặng đi một chút, có thể là em có những quan hệ mà chưa chắc đã phải cần đến hôn nhân, chưa chắc đã phải cần có một cái đám cưới mà phải làm hết sức mình có nó tốt đẹp, tử tế, cầu kỳ... Hôm đấy chả ai có thể chê một cái gì ở cái tiệc nhà em. Đến tận bây giờ bạn bố mẹ em hết sức là khen, họ hàng cũng thế, chả ai chê cái gì cả.

Đi đôi với sự hài lòng về tiệc cưới, là nỗi buồn:

Đến lúc mà cô dâu chú rể phải xuất hiện, em phải khoác tay người đẩy thì lúc đấy em buồn thâm thiết. Lúc đấy mắt em cảm giác chỉ muốn khóc, nhưng mà em không thể nào mà khóc được... (Thi 31 tuổi)

Để có thể ép mình đi qua cả một quá trình để tiến tới một cuộc hôn nhân với một người mà ngay từ đầu đã biết là mình không yêu quý, trong con người Thi phải có sự mạnh mẽ quyết đoán dữ dội. Có lẽ trong cùng con người đó khó mà có đủ khả năng nhẫn nhịn để sống với cuộc hôn nhân đó mỗi ngày. Kết cục là họ đã chia tay.

Nhiều bậc cha mẹ nghĩ một cách đơn giản rằng con mình có bạn trai rồi lấy chồng, vậy là kết thúc êm đẹp, coi như là giải quyết được “vấn đề” yêu nữ. Thực tế không đơn giản như vậy. Chúng tôi hỏi một số người rằng nếu một người bạn trong giới của họ đi lấy chồng thì họ nghĩ sao. Họ trả lời rằng nếu người ấy thực sự yêu người đàn ông mà mình lấy, thì họ mừng cho người ấy. Vấn đề là ở chữ “nếu” đó. Cố làm người dị tính, việc đó nhiều người đã thử. Nhưng nếu người con gái không có cảm xúc với nam giới nói chung, hoặc không có tình yêu với người nam mà họ chọn làm đối tượng, thì cố vẫn chỉ là cố. Và khi người ta cố làm cái việc trái ngược với mong muốn, trái ngược với tình cảm của mình, dù trong ý nghĩ hay bằng hành động, thì khó có thể nói là họ được bình yên và hạnh phúc.

Nếu để nói một lời kết cho câu chuyện này, chúng tôi sẽ nói một lời ngắn gọn: “Thời xưa hay nói chuyện cha mẹ ép duyên con. Thời nay có con gái tự ép duyên vì cha mẹ.”

5. CHA MẸ CHẤP NHẬN CON

Những câu chuyện gia đình không chấp nhận, những câu chuyện yêu giấu giếm hoặc cố làm người dị tính cho thấy rõ những khó khăn của những người nữ yêu nữ, và những khó khăn của gia đình họ, trong một xã hội mặc định dị tính. Bên cạnh đó, có những câu chuyện về những gia đình đã chấp nhận con và người mà con yêu. Các bậc cha mẹ ở các gia đình đó vượt qua được những khó khăn rào cản của xã hội để yêu thương con và vì con.

Ấn tượng chung của những người nữ yêu nữ mà chúng tôi phỏng vấn là ít gia đình chấp nhận, và nếu có, thì cha mẹ phải khá trẻ, và dễ chấp nhận hơn nếu con đã thể hiện xu hướng thích nữ hoặc tính tình như con trai từ khi còn nhỏ.

Em biết một vài gia đình mà bố mẹ chấp nhận cái chuyện đây của con cái một cách tương đối nhẹ nhàng, có thể là bà mẹ qua vài đêm khóc lóc, ông bố qua vài đêm mất ngủ nhưng mà cuối cùng thì họ vẫn chấp nhận. Nhưng mà đây phải là những cái người mà thứ nhất là phải trẻ ở cái mức độ như thế nào đấy. Ông bố bà mẹ đây phải trẻ, từ 45 tuổi trở xuống, thì khi mà trong cái thời đoạn họ lớn, họ trưởng thành hay là họ ra đi làm, thì cái xã hội cũng đã có nhiều cái biến đổi rồi, thì họ sẽ chấp nhận cái sự thay đổi nó dễ hơn. Cái thứ hai là tốt nhất là nên ở trong cái trường hợp là cái đứa con ấy nó thể hiện cái xu hướng ấy của mình từ bé, ví dụ như là thể hiện cái xu hướng thích chơi với bạn nữ, hoặc là thích ăn mặc quần áo con trai. Nếu như mà bố mẹ đã được chuẩn bị tâm lý trong một quãng thời gian dài đằng đằng trong mấy năm, có khi cái suy nghĩ không bật lên thành lời nhưng mà họ đã có một cái mừng tượng sẵn trong đầu rồi thì họ chấp nhận nó sẽ dễ hơn nhiều. (Liên Anh 29 tuổi)

Có vẻ cha mẹ trẻ thoáng hơn trong vấn đề này. Trong quan hệ bạn bè chúng tôi cũng có biết những người nghĩ về chuyện đồng tính với con mình khá cởi mở. Một người mẹ 35 tuổi cảm nhận thấy con trai mình khác các cậu con trai khác, nghĩ có lẽ con là người đồng tính, thì chỉ bán khoản không biết khi trưởng thành con mình có bạn để chơi, có cộng đồng người đồng tính để gặp gỡ, để sống vui hay không. Một người mẹ khác ngoài 40 tuổi có cô con gái tính tình ăn vận như con trai, nói lớn lên sẽ không lấy chồng, đã nghĩ đến khả năng con mình thích con gái, và bán khoản không biết làm thế nào để con biết rằng nếu con thích con gái thì bố mẹ cũng thấy bình thường, không có vấn đề gì cả.

Và có lẽ nếu cha mẹ cảm nhận dần dần chứ không phải một ngày nào đó bất ngờ biết được thì cha mẹ không bị sốc, không bị một cú thất vọng quá lớn, mà đã có một quá trình để quen với việc con mình khác các cô bé khác, chứ không phải chỉ khi phát hiện con có người yêu cùng giới mới bắt đầu làm quen với việc đó.

Tuy nhiên, *tiếp xúc trên thực tế, chúng tôi thấy không nhất thiết phải là cha mẹ trẻ và con có thể hiện khác từ nhỏ mới có được sự chấp nhận của gia đình.* Các gia đình đã chấp nhận mà chúng tôi được biết thực sự mỗi nhà mỗi cảnh, khác nhau về lứa tuổi, học vấn, nghề nghiệp, hoàn cảnh sống, mức độ công khai trong gia đình, mức độ công khai với họ hàng và xã hội. Họ có điểm chung là cha mẹ thực sự chấp nhận việc con mình yêu nữ. Có ít nhất năm gia đình là như vậy—ba gia đình của những người nữ yêu nữ chúng tôi gặp và hai gia đình người yêu hoặc bạn. Xin kể tóm tắt về họ:

Thứ nhất là gia đình Liên. Liên 22 tuổi, là một cô gái xinh xắn, nữ tính, tóc dài ngang lưng. Cô yêu Hân cùng tuổi, một cô gái cũng xinh xắn, là SB, tóc ngắn, ăn mặc giống con trai mà “bụi”. Bố mẹ Liên người trên người dưới 60 tuổi. Theo lời Liên thì bố mẹ cô thương con và muốn con vui. Sau một thời gian ngắn (hai tuần) không chấp nhận, thấy con buồn, bố mẹ cô đã chấp nhận chiều theo mong muốn của con. Liên kể:

Em trước đây cũng chơi với nhiều người cũng là con gái, và cũng tại đi với nhau nhiều nên bố mẹ nghi ngờ thôi. Xong rồi hôm đấy em cũng chẳng nhớ là lý do nào mà biết, nói nói. Thế là em cũng nói thẳng ra em là như thế, nói là yêu Hân. Bố mẹ em làm âm lên. Xong được hai tuần lại bình thường với bọn em. Nói chung bố mẹ em tính đồng bóng, sồn sồn lên, xong được mấy ngày rồi thôi mà. Lúc đấy cũng ghê, cũng bảo tao lên nhà nó, đến chỗ làm nó nói thế nọ thế kia, cấm không cho nó đến nhà. Được hai tuần thì bố mẹ em lại bình thường, lại nấu cơm cho hai đứa ăn bình thường. Nhà em lại đồng ý đầu tiên. (Liên 22 tuổi)

Như vậy bố mẹ cô đã chấp nhận được khá nhanh. Có những gia đình khác, với một người con gái nữ tính như thế (và hồi đi học đã từng có bạn trai), cha mẹ rất khó chấp nhận, mà chỉ muốn con yêu con trai. Chúng tôi ngạc nhiên hơn nữa, và mừng cho cô, khi nghe cô kể rằng đã hai năm nay, hai bạn cứ ngày ngày qua nhà Liên ăn cơm cùng bố mẹ rồi tối về nhà Hân ngủ, và được bố mẹ Liên hoàn toàn ủng hộ và chăm sóc.

Nhà em thì nói chung thoải mái. Còn nhà Hân thì rình rình lúc bố mẹ đi ngủ thì mới mò lên, vì nhà Hân thấy em thì đuổi về vì không chấp nhận. Nhà em thì bố mẹ em thoải mái, bảo về đây mà ngủ, đi ăn uống cho gần. Nhà em mẹ toàn ở nhà nấu cơm, nên toàn ăn cơm ở nhà em.

... Nhà em thì coi như là gả cho nhà Hân rồi. Buổi trưa thì về nhà em ăn cơm. Buổi chiều hai đứa đi làm. Tối đi ra ngoài ăn rồi về nhà Hân ngủ... Buồn cười tại hôm người em cũng mệt mệt, bọn em về nhà em ăn cơm, sau một hồi xem phim xong, em mới buột mồm ra em bảo: “Thôi đi về thôi.” Mẹ em bảo: “Con này buồn cười nhỉ. Nhà mày đâu mà mày bảo về.”... Em cứ ngồi em buồn cười. Nói chung là em nói câu đấy thì mẹ em cũng kiêu buồn cười, cũng chẳng nói gì cả. Cuối cùng hai đứa lại đi về, em bảo: “Tí mẹ ra khóa cửa cho con.” Mẹ em bảo ừ, chẳng nói gì.

...Nói chung bố em là người ghê nhất nhưng vẫn lo cho em và Hân. Biết là bọn em nhiều lúc chưa có lương cũng rơi vào hoàn cảnh hết tiền không có cái gì ăn, bảo: “Chúng mày hết tiền thì về đây. Thích gì về bảo mẹ nấu cho mà ăn.” (Liên 22 tuổi)

Thứ hai là gia đình Yên, người yêu Vân Anh. Yên khoảng 25 tuổi, là một SB. Vì không phỏng vấn Yên nên chúng tôi không có nhiều thông tin về gia đình cô, không biết từ trước như thế nào, chỉ biết nay mẹ và cả đại gia đình cô hoàn toàn chấp nhận. Điều đó khiến Vân Anh rất sung sướng.

Thật ra cũng chẳng biết là bà cụ biết từ bao giờ nhưng mà chắc là cũng lâu lâu rồi ấy, chắc cũng độ 3-4 năm rồi, tức là bà già có một cái linh cảm... Gia đình tên này thì được cái rất là quý người, như em đến thì mọi người cũng coi như con gái trong nhà, bạn cũ của Yên cũng thế, cũng coi như là con gái trong nhà. Thực ra là cả họ đều biết nhưng mà cứ âm thầm với nhau mà không thừa nhận ra miệng thôi chứ còn thật ra cả họ đều biết... Ví dụ như bọn em thì thoáng mà có cái gì đấy hơi hớ hênh mà mọi người nhìn thấy thì cũng chẳng ai tỏ ra ngạc nhiên, lại âm thầm quay đi, ví dụ như thế.

Bây giờ thỉnh thoảng em đến nhà nấu cơm, rửa bát, lau nhà, kiêu như là công việc gì ở nhà cũng làm... cũng chẳng có cái bạn gái thân nào mà lại như thế... Với cả đợt nào em bận xong rồi em qua mà tự nhiên mẹ bắt được em một cái, lại mắng um lên: “Cái con này mày để nhà cửa bẩn. Hai đứa chúng mày ở nhà chẳng dọn dẹp các thứ.” như thế chẳng hạn... “Mẹ có cái bộ quần áo để trên gác, để mưa ướt hết của mẹ, không có đứa nào lên rút xuống cho mẹ à?” Các cái kiêu như thế thì cũng như là thừa nhận. Nói chung là về cái khoản đấy thì em rất là sướng. (Vân Anh 28 tuổi)

Mẹ Yên còn chủ động cho Yên ra ở riêng với có nhà chật. Như vậy sẽ thoải mái hơn cho cuộc sống riêng của cô, cho quan hệ của cô và Vân Anh.

Thứ ba là gia đình của Lê. Lê 23 tuổi, là một SB, gương mặt thanh tú, đôi mắt sáng. Trong tình yêu cô cũng gặp khó khăn như nhiều người khác. Nhưng cô lại được sự thoải mái ở gia đình, mặc dù cô cảm nhận nhà cô không thuộc loại tình cảm và cô chưa hề một lần nói con đồng tính, hay con yêu bạn gái ấy. Lê gặp người yêu đầu tiên cách đây 4 năm, đến hẳn nhà người ấy ở, thỉnh thoảng mới về. Cô chỉ nói là bạn, nhưng bố mẹ cô cảm nhận được, và có đánh tiếng với cô bằng cách nói vu vơ: “Tao có bạn của người bạn là pê-đê.” (Bố mẹ Lê dùng từ pê-đê có lẽ vì từ đó người ta hay dùng chứ không phải ác ý.) Ban đầu Lê tưởng bố mẹ nói xỏ xiên, nhưng dần dần hiểu ra rằng bố mẹ có ý “bật đèn xanh”, và qua các mối quan hệ về sau, cô nhận thấy bố mẹ chấp nhận mình.

Thời gian cái Linh ở nhà em, mẹ em nằm trên giường xem phim, em và cái Linh mắc võng cạnh giường nằm ôm nhau đùa giỡn, bà cũng chẳng phản ứng gì cả, bà rất vui thoải mái. Nhiều lúc bà vào phòng em bà thấy hai đứa nằm ôm nhau ngủ bà cũng chẳng nói gì, bà lấy đồ rời đi... Đợt ba mẹ Linh đến nhà em nói chuyện làm âm lên, bảo là: “Hai đứa này pê-đê nó ôm ấp nhau, nó đi chơi.” Bà già em bênh, bà bảo: “Cái Linh nó ở nhà tôi không có chuyện đó đâu. Mấy lần tôi thử rình xem hai đứa có chuyện gì không, nhưng tôi chẳng thấy cái gì cả. Nếu bọn nó ôm ấp nhau, tôi đuổi thẳng cổ rồi.”

...Có đợt em và nó giận nhau, đứng ở dưới nhà em ôm nó, dỗ nó. Bà già từ trên phòng bước xuống nửa chừng, nhìn thấy, lại đi lên. Em không để ý, nhưng cái Linh bảo: “Mẹ xuống kìa.” Em quay mặt ra bảo: “Đâu?” thì nó bảo: “Chắc mẹ nhìn thấy mẹ đi lên rồi.”

...Hôm đó ba mẹ cái Linh đến bắt Linh về, cái Linh bảo mẹ em là: “Bác xuống bác xin cho cháu ở hết đêm nay.” Mẹ em bảo nhiều, nhưng ba mẹ Linh không đồng ý, vì cấm mà.

...Có thời gian em và nó giận nhau, nó đi chơi với bạn nó, ba nó gọi điện bảo là cấm em gặp cái Linh... thì gặp bố em. Bố em không nói gì, em thì ở trên phòng em chỉ nghe loáng thoáng thôi. Em xuống hỏi ba Linh à, ông bảo ừ. Em rất tức, em gọi cho ba cái Linh... Rõ ràng bố em nghe điện thoại thế rồi cũng không nói gì.

...Có một lần cách đây mấy năm giỗ bà ngoại em, hôm đó các bác các cậu đến ăn giỗ. Hôm trước em đã tuyên bố thẳng với mẹ em là em không bao giờ lấy chồng. Thế là hôm sau mọi người đông đủ, mọi người cũng hỏi mà, mẹ em đánh luôn cho một câu: “Nó bảo rồi, cả đời này nó không lấy chồng, nên các bác các cậu đừng có hy vọng gì.” (Lê 23 tuổi)

Lê nghĩ bố mẹ cô chấp nhận vì nhà cô là nhà buôn bán, tiếp xúc nhiều loại người trong xã hội, và rất thực tế. Có lẽ đây là những đặc điểm khiến một gia đình dễ chấp nhận hơn việc con mình yêu cùng giới, tức là làm một việc không theo “chuẩn mực” của xã hội. Tuy nhiên, có những đặc điểm đó cũng không đảm bảo. Có những người khác chúng tôi gặp gia đình cũng có những đặc điểm như vậy, nhưng lại không hề chấp nhận. Lê nói thêm rằng gia đình cô không thuộc loại phong kiến, gia giáo. Cô so sánh với nhà người bạn không thể chấp nhận vì gia đình đó rất phong kiến và bố mẹ ít tiếp xúc với xã hội.

Thứ tư là bà Mây, một người mẹ mà một số bạn trẻ gọi là “phụ huynh thoáng nhất”. Người mẹ này biết con yêu nữ từ cách đây mấy năm, khi con còn học cấp ba. Chúng tôi không biết câu chuyện lúc ban đầu khi bà mới biết ra sao, nhưng hiện nay bà hoàn toàn chấp nhận việc con mình yêu nữ, chỉ nói con yêu ai thì mang về nhà, và yêu thì cần phải sống tốt với nhau. Khác với các gia đình khác, ở gia đình này mọi người đều biết và công khai, người yêu của con gái bà được giới thiệu với cả nhà, cả họ hàng ở quê, và mọi người đều yêu quý, không có

gì phân biệt. Bà gần gũi, yêu quý và chia sẻ với người yêu và với bạn bè của con, nên họ đến nhà bà cảm thấy rất thoải mái. Bà còn làm chỗ dựa tinh thần, an ủi, khuyên nhủ bố mẹ của một cô gái khác mà còn rất đau khổ, chưa chấp nhận được con mình là người đồng tính.

Có những yếu tố nào góp phần làm nên một người mẹ cởi mở và chấp nhận con như thế? Bà Mây cũng là người làm ăn buôn bán, giống như ba mẹ của Lê. Bà rất thương yêu con, muốn con sống tốt. Chúng tôi phỏng đoán có khả năng bà biết chuyện có những cô gái bỏ nhà ra đi, nên mới khuyên con đưa người yêu về nhà, và cố gắng gần gũi với bạn bè của con. Nghe chuyện bạn con gái bà kể, chúng tôi hiểu bà thực sự yêu quý bạn bè và người yêu của con mình.

Thứ năm là gia đình Kim. Như đã nói ở phía trên, Kim 32 tuổi, giấu gia đình rất lâu nhưng cuối cùng đã nói với mẹ để mẹ khỏi nghĩ người yêu mình là bạn xấu và ngăn cản gặp nhau. Kim kể rằng chị đã làm công tác tư tưởng cho mẹ mãi rồi mới nói, khi nói ra thì mẹ hoàn toàn chấp nhận: “Mẹ thấy bình thường thôi, nếu yêu nhau đem lại điều tốt cho nhau.” Bố mẹ chị coi người ấy như con:

Bố mẹ mình quý bạn ấy lắm. Bố mẹ mình muốn cho mình khoảng một hai chục triệu, thì cũng gọi bạn ấy về để đưa cho bạn ấy chứ không đưa cho mình, vì bố mẹ biết mình ham chơi. Bố mẹ mình rất quý bạn ấy. Bố mẹ đã từng nghĩ nếu hai đứa sống với nhau thì bố mẹ sẽ cho bạn ấy nhập hộ khẩu về với gia đình, để khi mẹ mình mất đi thì cũng sẽ để lại cho bạn ấy một phần, không phải là nhiều nhưng là một phần gia sản nhà mình.

Lý giải về việc mẹ hoàn toàn ủng hộ, Kim nói mẹ là người rất từng trải, nghĩ “mọi cái thuận theo tự nhiên, không thể bắt được, nếu như bắt được thì mọi cái đã không như thế”. Mặc dù là người lớn tuổi (67 tuổi), nhưng bà không hề phong kiến. Có lẽ cũng giống như bà Mây, mẹ của Kim là một người coi trọng những gì thực chất. Bản thân Kim cũng từng trải, có lẽ mẹ chị hiểu được đâu là hạnh phúc của con mình thì đó là cái quan trọng cần phải giữ lấy, chứ những cái lễ thường, thể diện không phải là quan trọng.

Cần phải nói rằng những gia đình đã chấp nhận con mình, không phải họ chỉ sống với bản thân họ, mà họ cũng sống với mọi người trong một xã hội dị tính. Do đó ở gia đình này hay gia đình khác, thẳng hoặc cũng có những biểu hiện trái chiều với sự chấp nhận, chẳng hạn như không muốn nhiều người biết chuyện của con, hay lâu lâu lại nói một câu “đi lấy chồng”. Điểm khác là câu “đi lấy chồng” của họ nhẹ nhàng hơn nhiều. Có thể là “nửa đùa nửa thật” chứ không phải là thúc ép. Có thể là tự dung nghĩ đến con một nhà khác cưới thì cũng nói con mình và người yêu nó như thế, chứ không hẳn có ý là các con hãy bỏ nhau và đi lấy chồng đi. Tất nhiên những lúc thẳng hoặc này có thể làm người con phải chạnh lòng, nhưng cái đó có lẽ không phải là quá lớn so với sự chấp nhận và ủng hộ mà họ có được.

Ngoài những gia đình thực sự đã chấp nhận, có lẽ *đó đây có những gia đình đang bắt đầu chấp nhận con mình*. Xin kể câu chuyện của Lily. Với những gì diễn ra ở nhà Lily trước khi chúng tôi hoàn thành báo cáo này, chúng tôi hy vọng đây là một trong những gia đình đang bắt đầu chấp nhận.

Lily 20 tuổi, là một cô gái vóc người nhỏ nhắn, tính nhẹ nhàng mà hài hước. Gia đình Lily có bố mẹ và anh trai, là một gia đình yên ấm. Lily kể mẹ cô khá phong kiến, dạy con gái phải có công dung ngôn hạnh thì mới có thể làm người vợ tốt. Bố cô là người học rộng, tiếp xúc nhiều. Đã từng có lần ông nói ở Hà Lan người ta còn cho người đồng tính kết hôn. Nhưng Lily nghĩ có lẽ bố không bao giờ ngờ con gái mình là người đồng tính, vì cô rất nữ tính cả ở

hình thức lẫn tính tình. Mặc dù con gái học giỏi, nhưng ông không kỳ vọng con thành đạt, mà kỳ vọng con có người chồng tốt... và đặt ra khá nhiều tiêu chuẩn cho người chồng tương lai của con. Trong một gia đình như thế, cô nghĩ mẹ không thể nào chấp nhận, còn bố thì có lẽ nghĩ người khác đồng tính thì được chứ chưa chắc đã chấp nhận là con mình.

Bố mẹ Lily đã biết cô yêu nữ từ một năm trước. Trong một hoàn cảnh nhất định, họ hiểu ra về quan hệ của cô với cô gái mà họ vẫn nghĩ là bạn gái thân của con mình. Khi bố mẹ hỏi, Lily đã kể lại về tình cảm của hai người, và cũng kể về xu hướng thích con gái của mình từ khi mới lớn. Khi đó hai người đã chia tay nhau và Lily còn buồn. Có lẽ vì vậy mà bố mẹ cô không làm căng thẳng. Nhưng bố mẹ có nói: “Có thể chỉ là con chưa gặp người con trai hợp với con.” Bố mẹ khuyên cô tránh xa các bạn les, bớt quan hệ với họ. Rồi bố mẹ sẵn đón các bạn cấp 2, cấp 3 của Lily để chơi với cô (để cô khỏi chơi với các bạn les). Bố mẹ tìm cách giới thiệu cô với con trai của bạn mình. Nói tóm lại là có nhiều dấu hiệu khiến cô nghĩ bố mẹ rất muốn cô thay đổi làm người con gái dị tính.

Vậy nhưng bước ngoặt khiến Lily vui là thái độ của bố mẹ khi người yêu hiện tại của cô xuất hiện và thường xuyên lui tới. Người đó phong cách nam tính, nên nhìn là thấy rất rõ hai người là một cặp với nhau. Hơn nữa khi trước trong câu chuyện gia đình, có những chi tiết cô đã để lộ ra để bố mẹ hoàn toàn có thể đoán được. Vậy mà khi người ấy xuất hiện, bố mẹ xử sự bình thường, không có gì khó chịu. Có hôm bạn ấy ngủ lại, bố mẹ cũng không phản đối.

Trường hợp này, bố mẹ Lily không phải là trẻ, mà đã ngoài 50 tuổi. Gia đình cô có thể coi là gia giáo. Lily lại là một người rất nữ tính, và còn khá trẻ. Theo nhận xét của nhiều người trong cộng đồng les thì đó là những đặc điểm khiến gia đình khó chấp nhận. Mặt khác lại có thuận lợi là bố cô đã từng nói ở Hà Lan người ta cho người đồng tính kết hôn, và Lily là một cô gái có nhiều ưu điểm—học tốt, sống có trách nhiệm với bản thân, với gia đình, quan tâm đến mọi người. Nếu đưa lên bàn cân thì thật khó nói gia đình cô sẽ phản ứng theo hướng nào. Sự nhẹ nhõm trong phản ứng của cha mẹ là một điều bất ngờ đối với cô.

Không tiếp xúc được với bố mẹ Lily, chúng tôi không dám nói việc đón nhận sự hiện diện của người yêu cô là dễ dàng hay khó khăn đối với họ, và còn hơi sớm để nói mọi việc với gia đình cô sẽ suôn sẻ. Nhưng trước mắt là bố mẹ cô không gây khó khăn cho con gái mình và người cô yêu. Có lẽ họ đang bắt đầu chấp nhận việc con mình yêu nữ.

Qua câu chuyện các gia đình này, chúng tôi rút ra một điều rằng đúng là có những yếu tố, những hoàn cảnh khiến cho gia đình dễ chấp nhận hơn, và cũng có những yếu tố, những hoàn cảnh khiến cho gia đình khó chấp nhận hơn, nhưng chúng tôi chưa kết luận được một quy tắc nào để đoán được phản ứng của cha mẹ trong một gia đình sẽ ra sao. Nếu nhìn một cách lạc quan thì có thể nói: dù ở hoàn cảnh nào, cũng có khả năng gia đình sẽ chấp nhận, mặc dù điều đó không dễ dàng, nếu cha mẹ thực sự nhìn thẳng vào những gì là quan trọng đối với hạnh phúc của con và không làm nô lệ của thể diện và định kiến.

Mặt khác, cần tiếp tục nghiên cứu để thực sự hiểu được những gia đình này có điểm gì khác các gia đình chưa thể chấp nhận. Phải chăng áp lực dị tính, quan niệm lễ thường không quá nặng nề ở các gia đình này và trong môi trường xã hội của họ? Và vì sao như vậy? Hay áp lực dị tính (từ bên trong gia đình, từ đại gia đình, từ xóm giềng, người quen) cũng không phải là nhỏ, nhưng những bậc cha mẹ này vượt lên được không để áp lực đó chèn ép bản thân và con mình? Và họ vượt lên như thế nào? Những câu hỏi đó đòi hỏi có nghiên cứu tập trung phỏng vấn những người làm cha mẹ.

6. KHÔNG DANH CHÍNH NGÔN THUẬN NHƯNG HÒA NHẬP GIA ĐÌNH

Trong nghiên cứu này chúng tôi có gặp hai người mà dù họ chưa hề come out với cha mẹ, nhưng đã đưa được người yêu của họ hòa nhập trong gia đình của mình.

So với phần đông những người nữ yêu nữ chúng tôi đã gặp thì Thuận ở một thể hệ khác. Chị sinh vào cuối thập niên 60. Thời chị còn đi học, ít người nghĩ đến đồng tính luyến ái, bạn gái chơi thân thiết với nhau thoải mái, không ngại người khác nghĩ có phải là đồng tính hay không. Thuận gặp người yêu đầu từ thời đó, hai người yêu nhau, cả hai gia đình đều rất quý, không chút nghi ngờ. Lớn lên, không thấy dẫn bạn trai về nhà, không thấy lấy chồng, gia đình cũng thúc giục, nhưng vì chị là một người độc lập tự chủ nên cũng không gây áp lực nhiều. Thuận kể cho chúng tôi nghe về một mối tình sâu sắc mà với người ấy chị đã từng tính chuyện lâu dài. Người ấy đã trở nên rất thân với cả gia đình chị, được coi như con trong nhà. Việc thể hiện tình cảm giữa hai người cũng không bị gia đình thắc mắc, vì trong nhà chị mọi người cũng rất tình cảm với nhau.

Trong gia đình nhà chị các chị em vẫn thường ôm ấp nhau là chuyện bình thường, cái chuyện bày tỏ tình cảm nó rất là phổ biến. Thành ra nếu nghĩ là mình rất là gần gũi hoặc có tình cảm với một bạn nào đấy thì mọi người cũng nghĩ là rất bình thường, như hai chị em với nhau.

...Bọn chị có nói chuyện là sẽ nói với gia đình như thế nào. Thì chị nói là có khi chẳng cần thiết phải nói với gia đình, chỉ miễn cứ về ở với nhau... Rất nhiều đợt đi chơi xa, đi nghỉ, thì bạn đấy đi cùng. Các anh các chị thì chăm sóc vô cùng. Chả ai thắc mắc gì cả. Bạn đấy cũng gọi mẹ chị là mẹ mà. Nhưng mà bọn chị thì chiến lược là theo kiểu nhận làm con nuôi, thế thì vẫn là mẹ là con. Bạn đấy lúc mà nịnh mẹ chị thì con thế này, con thế kia, rồi nấu món gì cho chị ăn, hay mua cái gì cho chị. Mẹ chị thì vô cùng cảm động về điều đấy.

...Chị rất tin là tình yêu của mọi người trong nhà đối với mình nó lớn hơn tất cả định kiến khác. Tất nhiên nó có thể có khó khăn ở một thời điểm nào đấy, ở lúc mà bắt đầu nói về chuyện đấy chẳng hạn, nếu như mà phải nói. Nhưng chị không nghĩ là sẽ không thể vượt qua được. Bởi vì quan trọng cuối cùng vẫn là mình hạnh phúc mà. Hoặc ở cái tuổi của chị thì cũng đủ tự tin để biết rằng gia đình không thể mất nhau được, vì nó vẫn là những ràng buộc máu mủ ruột rà, chưa kể mọi người rất là yêu thương nhau, rất là lo cho nhau. Chẳng có lý do gì vì một cái chuyện đấy mà có thể làm thay đổi tất cả những gì đã có từ trước đến giờ. Lúc bọn chị nói đến chuyện sống với nhau thì cũng nói đến chuyện bao giờ thì nói, nói như thế nào. Thì chị bảo bao giờ mọi người hỏi thì nói, thế còn về sống với nhau thì cứ về sống thôi. Thực ra thì cũng có thời gian từng sống cùng [và mọi người cũng biết] rồi mà.

Còn Hạnh thì 35 tuổi, đã sống cùng người yêu bảy tám năm nay. Người yêu của Hạnh là Thư, bố mẹ ở xa, thuê nhà ở Hà Nội một mình. Ban đầu Hạnh bắt đầu đến ở cùng Thư với cơ bạn thân, đến nhà đó ở cho tiện đi làm. Sau đó hai người đã cùng nhau chuyển từ nhà thuê này đến nhà thuê khác. Khi bố mẹ chuyển nhà mới, Hạnh chủ động việc thiết kế, đã không tính có phòng của mình trong đó. Chị kể cho chúng tôi nghe về quan hệ giữa Thư và gia đình mình:

Bọn mình cứ cuối tuần về ăn cơm với bố mẹ mình, cũng như nhà khác lấy vợ lấy chồng rồi hàng tuần về ăn cơm với bố mẹ ấy. Nhưng nhà mình thì trên danh nghĩa là bạn. Mà bố mẹ mình rất quý Thư. Cả nhà ông bà nội ngoại cũng thế, kiểu như coi là thành viên trong nhà ấy. Đợt nào có giỗ hay tụ tập gia đình mà tên đấy bạn không đến được thì lại hỏi sao cái Thư không đến.

...Minh cũng không rõ là nhà mình có biết gì không, hay đơn giản chỉ coi là bạn gái thân thiết thì coi như con thôi. Mà thế nào cũng được, sống như thế này bao nhiêu năm là ổn. Nhiều lúc cũng nghĩ không biết mọi người có biết không.

...Chuyện giục lấy chồng thì xưa nay bố mẹ mình không giục, ông già chỉ có nói đúng một lần mà lâu lâu lẩm rôi. Không bao giờ giục. Có lẽ cũng vì tính mình tự lập, thích gì làm nấy, không có gì ép được, nói gì mình thì mình phản ứng. Đại gia đình ông bà cô chú thì hồi xưa có nói, nhưng đến một lúc nào đấy tự nhiên không nói nữa. Khi người ngoài nói lấy chồng đi thì cô mình lại còn nói đỡ đi cho mình nữa chứ. Không rõ chuyện không giục nữa là vì mình lớn tuổi, mọi người cho là ế rồi nên không giục nữa, hay là vì biết mình với Thu nên không nói đến chuyện lấy chồng nữa.

...Thình thoảng mình cũng nghĩ không biết nhà mình có biết không. Nhưng đến gần đây thì bọn mình mua nhà, mình có nói là bọn con góp tiền mua nhà chung. Bố mẹ mình cũng nói nhà thế này, nhà thế kia, chứ không có ý kiến gì về việc mua nhà chung cả, mà cũng không hỏi con góp bao nhiêu, nó góp bao nhiêu. Mẹ mình còn bảo hai đứa có thiếu tiền cần tiền thì để mẹ đưa thêm.

Như thế thì mình nghĩ là nhà mình có biết, hoặc ít ra là biết ở một chừng mực nào đó, biết là hai đứa này nó có nhau, nó sẽ sống đời ở kiếp với nhau. Mọi người gọi cái tên nó là gì thì không biết. Bố mẹ mình thì không bao giờ hỏi, không bao giờ nói. Xưa nay cũng không nói chuyện yêu đương bao giờ, nhà mình không nói những chuyện đấy. Tên kia thì bảo chắc chắn là biết, yên tâm đi. Nhưng mình lăm lăm lại chột dạ có khi là không biết, chỉ coi là bạn thân, vì đã bao giờ nói thẳng ra đâu.

Đây là hai người duy nhất trong số 40 người chúng tôi gặp mà không danh chính ngôn thuận với gia đình rằng đây là người yêu, nhưng người yêu lại hoàn toàn hòa nhập trong gia đình của họ. Họ có điểm chung là cùng lớn tuổi. Tất cả chỉ là phỏng đoán, nhưng chúng tôi nghĩ lớn tuổi có thể có nhiều ý nghĩa.

Lớn tuổi có nghĩa là khi có người bạn gái đó, họ đã gây dựng được một chỗ đứng cho bản thân mình, về công ăn việc làm, kinh tế, tiếng nói trong gia đình. Điểm này chúng tôi biết là đúng với cả hai chị. Như vậy trong câu chuyện này, họ đối diện với gia đình ở tư thế khác với những người còn trẻ và còn phụ thuộc. Điểm này trùng với dự định của người thế hệ 8x hiện nay, là có cuộc sống, công ăn việc làm ổn định mới nói với cha mẹ.

Lớn tuổi có thể có nghĩa là khi họ gặp người bạn gái đó, đã cách đây một số năm, xã hội chưa để ý và bàn luận nhiều về đồng tính nữ (như hiện nay). Có thể chẳng vì thế mà họ không phải đối diện với việc hàng xóm nhìn con họ, bàn tán và đến tai họ. Có thể trường hợp của Thuận, gia đình chị không hề nghi ngờ.

Lớn tuổi có thể có nghĩa là mối quan hệ với người yêu của họ có một thời gian để phát triển và có một thời gian để người yêu họ hòa nhập với gia đình. Khi mới đến có lẽ gia đình chỉ nghĩ là bạn, không nghi ngờ và rất yêu quý trong thời gian dài. Sau đó có khả năng cha mẹ đã dần dần cảm nhận được không đơn thuần là bạn, nhưng có thể không gọi tên hẳn đó là người yêu. Hoặc có thể cha mẹ có nhận ra đó là người yêu của con mình, nhưng thấy cô gái kia tốt và mình rất quý, mà con mình lại hạnh phúc, thì phân vân rồi không nói gì. Dần dần mọi người quen với mối quan hệ đó, và miễn không nói thẳng ra thì không có gì thay đổi, không có gì căng thẳng trong gia đình.

Tuy nhiên, khi phân tích như vậy thì chúng tôi cũng thấy không nhất thiết đây chỉ có thể là câu chuyện của những người lớn tuổi. Đơn giản là các điều kiện hội tụ đủ để duy trì trạng thái gia đình (biết hay không biết, nghi ngờ hay không nghi ngờ) đều cùng không hỏi, không nói, nhưng mọi người yêu quý nhau.

Vậy nhưng vì chỉ có hai người có câu chuyện đó, nên chúng tôi thắc mắc liệu đây có phải là trường hợp cá biệt hay không. Đọc tài liệu viết về người đồng tính ở các nước, chúng tôi mới thấy đây không phải là cá biệt, mà hiện tượng này có ở các nước châu Á khác: Người con mang người yêu cùng giới của mình về nhà, không nói đó là người yêu, không come out với gia đình. Gia đình kết nạp và yêu thương người đó như một người con, và hiểu rằng hai người là của nhau và cần có nhau. Vì không come out, không gọi là người yêu, nên cha mẹ không cần phải đối diện với việc con họ là “đồng tính”, “gay” hay “les”, hay “yêu cùng giới”, không phải nhắc đến những từ này, cũng không phải thừa nhận việc này với ai, cả trong và ngoài gia đình. Hoàn cảnh này có lợi nếu đây là những khái niệm, từ ngữ khiến cha mẹ không thoải mái, không thích, e ngại. Cha mẹ chỉ cần nghĩ đây là con tôi và tôi yêu quý nó, và đây là bạn của nó và tôi cũng yêu quý đứa bạn của nó như con của tôi. Nhiều khi có những chuyện người ta không muốn nói ra mà chỉ cần “tự hiểu”.³

Có lẽ đây là một phương cách thu xếp ổn thỏa trong một số gia đình, khi một bên hoặc cả đôi bên—con và cha mẹ—chưa sẵn sàng để thừa nhận với nhau và với mọi người. Nhìn vào hai trường hợp của Thuận và Hạnh, cách này quả là rất ổn. Tuy nhiên, nó không giúp người ta đi hết được con đường mưu cầu hạnh phúc lứa đôi. Cặp Hạnh - Thư hiện đang nghĩ đến việc có con, và đang băn khoăn rằng để làm việc đó thì không thể không có một cuộc nói chuyện, một lời giải thích rõ ràng với cha mẹ, tức là sẽ buộc cha mẹ phải đối diện với bản chất quan hệ giữa hai người, không biết liệu có gây sóng gió trong gia đình hay không.

³ Nguồn: Homosexuality and the Cultural Politics of *Tongzhi* in Chinese Societies (tạm dịch: Đồng tính luyến ái và các tương tác văn hóa của người đồng tính trong các xã hội người Hoa) của tác giả Chou Wah Shan, đăng năm 2001 trên Journal of Homosexuality (Chuyên san khoa học về Đồng tính luyến ái) số 40, quyển 3, trang 27-46; chủ đề: Gay and Lesbian Asia: Culture, Identity, Community (Đồng tính nam và nữ ở châu Á: văn hóa, bản dạng và cộng đồng)

BÀN LUẬN

Trên đây, chúng tôi đã trình bày sáu câu chuyện:

- Giấu cha mẹ
- Come out... và bị lộ
- Cha mẹ phản đối
- Cố gắng làm người dị tính
- Cha mẹ chấp nhận con
- Không danh chính ngôn thuận, nhưng hòa nhập gia đình

Sáu câu chuyện này nói lên rằng: trong một xã hội mặc định dị tính (coi tình yêu, quan hệ, gia đình giữa nam với nữ là bình thường, dĩ nhiên, còn tình yêu, quan hệ cùng giới là bất thường), thì quan hệ của người nữ yêu nữ và cha mẹ họ gặp rất nhiều khó khăn. Chúng tôi xin tóm tắt những phát hiện của nghiên cứu từ góc độ của người con và từ góc độ của cha mẹ, và bàn luận một số vấn đề đặt ra từ kết quả nghiên cứu này.

TÓM TẮT

Từ góc độ người con

Đa số những người con gái yêu nữ giấu cha mẹ về tình cảm của mình với nữ giới. Hai lý do chính khiến họ giấu là thương cha mẹ, không muốn cha mẹ buồn, và lo lắng cho bản thân phải chịu những phản ứng tiêu cực của cha mẹ. Họ giấu bằng nhiều cách, từ cẩn thận trong lời nói, hành vi, giữ một vẻ ngoài nữ tính, đến giấu tình yêu và quan hệ bạn bè. Họ giấu khi cha mẹ chưa biết, và có thể giấu cả khi cha mẹ đã biết. Giấu giếm là gánh nặng tâm lý thường xuyên, và trong hoàn cảnh sống chung với cha mẹ thì đặc biệt nặng nề khi gặp khó khăn về tình cảm, vì không được thể hiện cũng như chia sẻ. Bên cạnh đó, còn có áp lực làm người dị tính từ phía gia đình, giục giã con có bạn trai, lấy chồng.

Có come out với cha mẹ hay không là một câu hỏi lớn đặt ra. Có hai lý do để come out. Thứ nhất là để sống thật là mình với cha mẹ, với gia đình. Thứ hai, đây là chuyện lớn, không thể giấu mãi. Vấn đề là come out thì nhiều khả năng sẽ bị cha mẹ phản đối, do vậy đa số vẫn giấu. Số người chủ động nói cho cha mẹ biết còn ít ỏi. Một số không chủ động nói mà khi cha mẹ đã nói đến thì thừa nhận. Đa số các trường hợp cha mẹ biết là do phát hiện ra hoặc cảm nhận được.

Khi biết, những phản ứng của cha mẹ thường là tiêu cực. Cha mẹ ngăn cản bằng nhiều cách, từ cách đơn giản “Tao cấm!”, đến những biện pháp mạnh như nhốt con ở nhà, theo dõi con, đánh con, đưa con đi xa, dọa từ con hoặc tự tử. Có nhà đến mách bố mẹ người yêu con. Có nhà từ tôn yêu cầu cô gái đó từ bỏ con mình, có nhà đe dọa hoặc thậm chí dùng bạo lực. Ngoài việc ngăn cấm, cha mẹ còn cố gắng thuyết phục con từ bỏ quan hệ cùng giới, hướng con theo con đường dị tính. Nhiều gia đình khuyến khích, giục giã, thúc ép, tạo điều kiện cho con gái có bạn trai và lấy chồng.

Về việc xây dựng hạnh phúc lứa đôi, người nữ yêu nữ gặp rất nhiều khó khăn. Cũng như tình yêu nam nữ, tình yêu nữ với nữ không phải lúc nào cũng suôn sẻ. Không chỉ thế, họ không

được sự công nhận và bảo vệ của xã hội (bằng hôn nhân hợp pháp). Tại gia đình, họ thường cũng không có được sự chấp nhận và nâng đỡ của cha mẹ.

Vì cha mẹ, một số người nữ yêu nữ đã cố làm người dị tính. Có những người trong tâm tưởng nghĩ rằng một ngày nào đó mình sẽ lấy chồng và trần trở với suy nghĩ đó. Có những người gặp gỡ và quan hệ với nam giới, thậm chí đi đến hôn nhân với nam giới. Những câu chuyện cổ điển với nam giới dù không có tình yêu mà chúng tôi biết được đều không có kết thúc “hạnh phúc trăm năm”.

Mặc dù có những khó khăn với cha mẹ, nhiều người nữ yêu nữ vẫn tìm cách để sống thật với con người mình, sống với tình yêu của mình. Giấu, mặc dù không giải quyết vấn đề cha mẹ, nhưng lại là cách để bảo toàn sự bình lặng trong gia đình và tránh gây rắc rối cho tình yêu. Chủ động nói ra, hoặc thừa nhận khi cha mẹ hỏi, là một bước tiến đến chỗ đối mặt với vấn đề gia đình. Ở những nhà mà cha mẹ đã biết, có những người con gái tìm cách thuyết phục, cung cấp thông tin, để cha mẹ hiểu và thay đổi cách nhìn nhận của cha mẹ. Có những người có ý thức trong cuộc sống hàng ngày làm sao để cha mẹ quen dần với việc mình yêu nữ. Một số người đưa người yêu về để gây dựng mối quan hệ rồi hòa nhập với gia đình, cả trong những gia đình đã biết và chưa biết.

Mặc dù ít, có những gia đình chấp nhận và ủng hộ. Đó là món quà lớn đối với con họ và người cô ấy yêu. Một số gia đình này cũng là chôn ghế chân bình yên cho bạn bè trong giới.

Từ góc độ cha mẹ

Đa số cha mẹ không chấp nhận việc con gái mình yêu nữ. Một nguyên nhân là những định kiến tiêu cực về đồng tính luyến ái phổ biến trong xã hội. Thứ nhất là quan niệm đồng tính luyến ái là bệnh (mặc dù khoa học đã khẳng định không phải thế). Thứ hai là định kiến đồng tính luyến ái là xấu xa. Thứ ba là quan niệm coi đồng tính luyến ái hiện nay là trào lưu và mong muốn tin con mình ngộ nhận.

Một vài lý do nữa khiến cha mẹ không chấp nhận liên quan đến việc con gái không chịu sống cuộc sống dị tính. Đó là một nỗi thất vọng đối với cha mẹ, vì cha mẹ vốn kỳ vọng con gái lớn lên sẽ lấy chồng, sinh con. Không chỉ thế, cha mẹ day dứt vì con không làm theo cái lẽ thường là trai lấy vợ, gái lấy chồng, một quy tắc bất thành văn của xã hội được nhiều cha mẹ rất coi trọng, thậm chí gọi đó là quy luật tự nhiên. Hơn thế nữa, vì con không chịu sống cuộc sống dị tính nên cha mẹ lo rằng con sẽ khổ, vì không có hôn nhân, không có con cái, quan hệ không lâu dài, lại không được xã hội chấp nhận. Cha mẹ rất ít nghĩ đến việc con có thể có hạnh phúc với người yêu cùng giới.

Sống trong một xã hội dị tính, cha mẹ chịu tác động của những người xung quanh. Sự bày tỏ ý kiến của họ hàng, những lời hỏi thăm thông thường của người quen biết, khắc sâu những định kiến tiêu cực về đồng tính luyến ái. Ở một số gia đình, việc con gái yêu nữ là một vấn đề thể diện khá nặng nề. Họ không chấp nhận được con mình, và giấu mọi người xung quanh. Một số gia đình chịu không thay đổi được việc con yêu nữ, nhưng cũng muốn con không có thể hiện gì để người ngoài có thể chú ý hoặc nghi ngờ.

Cha mẹ dùng rất nhiều cách để ngăn cản và thuyết phục con, hướng con từ bỏ quan hệ cùng giới, đi theo con đường dị tính—có bạn trai và lấy chồng. Có những nhà khi không thay đổi được con thì đành “bó tay” nhưng vẫn không phải là chấp nhận, mà vẫn nuôi hy vọng một ngày nào đó con sẽ thay đổi.

Một số (ít) gia đình thực sự chấp nhận con, và có gia đình đang bắt đầu chấp nhận. Theo nhìn nhận của một số người trong cộng đồng, có những yếu tố khiến cho gia đình dễ chấp nhận hơn: cha mẹ trẻ, con thể hiện xu hướng thích con gái hoặc tính tình như con trai từ nhỏ. Vậy nhưng các gia đình chấp nhận con mà chúng tôi được biết lại khá đa dạng về độ tuổi, học vấn, nghề nghiệp, hoàn cảnh sống, mức độ công khai trong gia đình, mức độ công khai với họ hàng và xã hội. Không có một quy tắc nào để đoán được phản ứng của cha mẹ trong một gia đình sẽ ra sao. Có lẽ dù ở hoàn cảnh nào thì cũng có khả năng cha mẹ chấp nhận, nếu cha mẹ thực sự nhìn thẳng vào những gì là quan trọng đối với hạnh phúc của con và không làm nô lệ của thể diện và định kiến.

Trong hoàn cảnh chưa hoàn toàn công khai và chấp nhận, một số gia đình thực hiện “không hỏi không nói”. Con vẫn có bạn gái, có khi người bạn gái thân thiết với gia đình, nhưng không nói với cha mẹ đó là người yêu. Cha mẹ chấp nhận, yêu quý người bạn gái của con, mà không hỏi, không đặt vấn đề về tình cảm đó của con mình.

BÀN LUẬN

Quan niệm về đồng tính luyến ái

Quan niệm của cha mẹ về đồng tính luyến ái phần nào phản ánh quan niệm phổ biến trong xã hội về vấn đề này. Câu chuyện quan hệ con với cha mẹ ở đây không đơn thuần là chuyện nội bộ gia đình, mà là một vấn đề xã hội. Nó là ví dụ điển hình của việc cuộc sống của một nhóm người thiểu số bị tác động bởi đa số ở xung quanh. Người nữ yêu nữ sống trong một gia đình, một xã hội dị tính phải chịu sức ép của gia đình, xã hội đó. Cha mẹ của người nữ yêu nữ cũng sống trong xã hội dị tính, một mặt họ là hiện thân cho sức ép của xã hội đối với con họ, mặt khác họ chịu sức ép của xã hội.

Do đó, cần xem xét các quan niệm xã hội và tìm cách tác động để thay đổi các quan niệm này theo chiều hướng tích cực hơn. Ở đây có cả vấn đề về thông tin, tri thức và vấn đề thái độ, quan niệm đạo đức. Về tri thức, đơn giản nhất là truyền thông để mọi người biết rằng khoa học đã khẳng định đồng tính luyến ái không phải là bệnh, mà được coi là một phần của đa dạng tính dục. Tri thức đó, nếu phổ thông, sẽ khiến cho xã hội bớt kỳ thị người đồng tính, sẽ giúp các bậc cha mẹ bớt cảm thấy mất mát vì con mình đồng tính, và bớt phải lo ngại về thể diện gia đình. Sâu hơn nữa còn có tri thức về quá trình nhận diện bản thân về mặt tính dục. Nếu các bậc cha mẹ có được tri thức này, có lẽ sẽ hiểu con hơn và có cách xử sự tốt hơn đối với con.

Bên cạnh tri thức khoa học, còn có những thông tin, bình luận trên đài, báo, truyền hình. Những thông tin, bình luận này có thể khiến người ta nhìn nhận đồng tính luyến ái là bình thường, mà cũng có thể khiến người ta coi đó là hiện tượng có vấn đề. Một nghiên cứu năm 2009 của iSEE và Học viện Báo chí và tuyên truyền cho thấy khoảng 40% các bài báo đăng trong năm 2004, 2006 và 2008 của 10 tờ báo lớn mang tính kỳ thị với người đồng tính, và khoảng 40% không mang tính kỳ thị.⁴ Tỷ lệ 1:1 này có nghĩa là số bài kỳ thị khá nhiều. Điều đáng mừng là tỷ lệ này có lẽ đang giảm. Gần đây, sau khi tiếp xúc nhiều hơn với cộng đồng

⁴ Nguồn: Lưu Hồng Minh, Nguyễn Thị Tuyết Minh, Bùi Thu Hương, Bùi Hương Trà, Phạm Thị Vân (2009). Thông điệp đồng tính trên báo in và báo mạng. Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế và môi trường & Học viện Báo chí và tuyên truyền. Hà Nội.

đồng tính, một số nhà báo đã viết những bài tôn trọng, hiểu biết và cảm thông. Tuy nhiên, đó đây vẫn còn có những bài báo kỳ thị.

Ngoài báo chí, còn có những thành tố khác có thể góp phần thay đổi quan niệm xã hội. Gần đây có hai tổ chức bắt đầu tiến hành các dự án liên quan đến vấn đề này. Trung tâm Nghiên cứu và Ứng dụng Khoa học về Giới - Gia đình - Phụ nữ và Vị thành niên (CSAGA) năm 2009 đã bắt đầu một dự án hỗ trợ người đồng tính nữ và truyền thông thay đổi dư luận xã hội về vấn đề đồng tính. Cũng trong năm 2009, Viện Nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường (iSEE) đã thực hiện một dự án hướng tới giới báo chí để cải thiện hình ảnh của người đồng tính trên báo chí, và bắt đầu hoạt động xây dựng năng lực cho người đồng tính làm công tác vận động. Một số nhóm xã hội của người đồng tính đã tham gia tích cực vào các dự án này và cũng có những hoạt động riêng của họ để tác động đến dư luận xã hội.

Tuy nhiên, các hoạt động đó vẫn còn là ít với một đất nước gần 86 triệu con người. Vì vậy có câu hỏi: Để thay đổi quan niệm của xã hội nhằm giảm bớt khó khăn cho những người yêu người cùng giới và gia đình cha mẹ họ, thì những ai, những tổ chức nào cần phải vào cuộc? Đây là một câu hỏi cần được trả lời.

Xã hội đang có sự thay đổi, vì vậy chúng ta mới thấy sự hiện diện rõ ràng hơn của những người đồng tính, đặc biệt trong các thế hệ trẻ. Đến khi thế hệ trẻ hiện nay làm cha mẹ, có lẽ những người con của họ nếu đồng tính sẽ được cha mẹ chấp nhận và ủng hộ nhiều hơn. Tuy nhiên, sự thay đổi của xã hội diễn ra từ từ, mà hiện nay có bao nhiêu người con đang phải đối diện với cha mẹ. Lại có những em nhỏ đang bước vào tuổi mới lớn, vài năm nữa sẽ phải đương đầu với vấn đề này. Liệu chúng ta có thể làm gì để cuộc sống của họ bớt bị gò bó, để cha mẹ thêm năng lực chấp nhận và yêu thương con mình? Hay là chỉ chờ vào vòng quay từ từ của lịch sử, và để cho các thế hệ này tự lo liệu, cha mẹ gia đình họ tự đối phó, trong môi trường xã hội vẫn nặng mặc định dị tính?

“Lễ thường”

Tình yêu thương của cha mẹ gắn với những kỳ vọng, những âu lo theo mỗi giai đoạn cuộc đời con. Khi còn nhỏ thì lo nuôi cho lớn, dạy cho ngoan, rồi lo chuyện học hành. Lớn lên thì lo cho đến khi con có công ăn việc làm ổn định. Kế đến là chuyện dựng vợ gả chồng. Khi con đã lập gia đình, sinh con cái, cha mẹ mới yên lòng. Đó là cách yêu thương của nhiều người làm cha mẹ. Những kỳ vọng của cha mẹ đối với con dựa trên các giá trị của xã hội. Trong xã hội mặc định dị tính, con gái lớn lên lấy chồng, sinh con là lễ thường. Xung đột xảy ra khi con không làm theo kỳ vọng đó, bởi họ yêu người cùng giới.

Thực ra, kể cả những người dị tính, không phải ai cũng vui vẻ đi theo con đường lấy vợ lấy chồng khi đến độ tuổi nhất định như lễ thường quy định. Ví dụ người nữ ngoài 25 hay ngoài 30 tuổi mà chưa lập gia đình thì sẽ hay được nhắc nhở, trong gia đình, ngoài xã hội. Cả nam và nữ, có những người quyết định lấy vợ lấy chồng không phải vì yêu và muốn chung sống với một người, mà có nhiều lý do khác để làm việc đó—muốn lập gia đình, lớn tuổi nên sợ “ế”, vì lý do kinh tế, vì đây là người tốt, v.v. Bên cạnh những lý do vì mình, có lý do vì cha mẹ, để cha mẹ yên lòng.

Đối với nhiều người nữ yêu nữ, cha mẹ mong muốn họ lấy chồng. Thời nay chắc hiếm có chuyện ép gả con, nhưng nhiều gia đình ra sức thuyết phục, thúc giục con gái lấy chồng. Đó là việc đi ngược lại với mong muốn, với hạnh phúc của họ, khi họ không yêu một người nam.

Vậy mà nó xảy ra khá phổ biến, mà chưa được xã hội chú ý. Có lẽ nó vẫn được coi là chuyện nội bộ gia đình.

Có những người con gái đã đi lấy chồng, mặc dù không yêu và lòng không vui vẻ. Những người đồng tính nam cũng vậy, không ít người đã vì cha mẹ mà lấy vợ. Không rõ nếu cha mẹ biết nội tâm của con khi đó thì cha mẹ nghĩ ra sao. Chúng tôi chỉ biết rằng khi khuyên con lấy chồng, có những bà mẹ dùng đến cái lý: “kể cả buồn chán, kể cả không thích cũng phải theo, vì đây là quy luật”, “tao cũng chẳng thích đàn ông tí nào, nhưng đã là phụ nữ thì phải lấy chồng, sinh con”. Vậy có nghĩa là họ chấp nhận cho con gái mình một cuộc hôn nhân không hạnh phúc, miễn để sống theo lẽ thường của xã hội.

Đó là chúng ta mới chỉ nói đến người con, chứ chưa nghĩ đến người chồng, người vợ bất đắc dĩ của họ. Cuộc sống của họ những người này thay đổi như thế nào? Cuộc hôn nhân ấy sẽ ra sao, liệu có bền lâu? Những đứa con sinh ra trong cuộc hôn nhân ấy sẽ sống ra sao?

Càng phân tích thì càng thấy rõ là cần phải xem xét lại cái lẽ thường này. Nó gò bó người ta vào một khuôn mẫu quá nhỏ hẹp không chứa nổi sự đa dạng của các thành viên trong xã hội. Thế kỷ trước đã có sự vận động xã hội để thay đổi một cái lẽ thường của thời bấy giờ là cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy. Nay có lẽ cũng cần vận động thay đổi xã hội để thanh niên nam nữ không bị bó buộc trong cái khuôn mẫu trai phải lấy vợ gái phải lấy chồng.

Quay trở lại với cha mẹ, điều chúng tôi vẫn băn khoăn là dù con gái không yêu nam giới, vì sao có những bậc cha mẹ lại vẫn mong con gái lấy chồng đến vậy. Cần có nghiên cứu trực tiếp cha mẹ để hiểu rõ hơn tâm tư của họ. Ở đây, chúng tôi chỉ có thể suy luận, mà suy luận thì chưa chắc đúng.

Nếu lạc quan, chúng ta có thể nghĩ rằng đa số cha mẹ mong muốn điều tốt nhất cho con. Khi thúc giục con gái lấy chồng, họ tin rằng đó là điều tốt nhất. Có thể họ tin vậy vì họ đã so sánh mọi mặt hai cuộc sống đồng tính và dị tính, và kết luận rằng: trong xã hội này, nếu con mình chọn cuộc sống dị tính, thì dù nó không hạnh phúc, kết quả vẫn còn hơn là chọn yêu cùng giới. Nếu vậy thì có lẽ xã hội hiện giờ là nơi quá chông gai cho người nữ yêu nữ. Mặc khác, cũng có thể cha mẹ tin đó là điều tốt nhất vì cha mẹ không thể hình dung được cho con một hạnh phúc với người yêu cùng giới. Cha mẹ không có đủ thông tin để so sánh, mà chỉ mong mỗi con sống cuộc sống dị tính vì đó là cuộc sống mà cha mẹ biết.

Chúng ta cũng có thể nghĩ rằng cha mẹ thúc giục con lấy chồng có phần vì con và cũng có phần vì bản thân cha mẹ. Có thể vì bản thân chưa chấp nhận được việc con yêu nữ. Có thể vì ngại mất mát thể diện gia đình. Sự không thể chấp nhận, nỗi sợ mất thể diện đó, cũng xuất phát từ bối cảnh xã hội mặc định dị tính, với cái lẽ thường mà con họ không tuân theo.

Dù trường hợp nào đúng, thì việc vận động để thay đổi cái lẽ thường này cũng sẽ giúp ích cho cả những người con và những người làm cha mẹ. Khi khuôn mẫu không còn quá cứng nhắc, thì người con gái sẽ bớt bị gò bó trong những quyết định liên quan đến tình yêu và hạnh phúc của mình, và cha mẹ sẽ bình yên hơn khi con mình không sống theo khuôn mẫu.

Tác động của sự phản đối của cha mẹ đến cuộc sống của con

Tác động đến sự phát triển tâm lý-xã hội

Gia đình cha mẹ là nơi người ta lớn lên, trưởng thành, để rồi từ đó xây dựng cuộc sống, chỗ đứng cho mình trong xã hội. Một gia đình yêu thương, đùm bọc là một cái nôi bình yên thuận lợi cho sự phát triển của con người. Cần thừa nhận không phải gia đình nào cũng hoàn hảo, nhưng gia đình đóng vai trò quan trọng trong cuộc sống của mỗi con người. Đối với người nữ yêu nữ, dù cha mẹ đã biết và phản đối, hay cha mẹ chưa biết và họ còn giấu, thì sự bình yên họ có được nơi gia đình đã giảm bớt. Họ không dựa vào gia đình được nhiều như những người con gái dị tính.

Phát triển cảm xúc, quan hệ giới tính

Một đồng nghiệp, khi nghe chúng tôi chia sẻ là ít người nữ yêu nữ chủ động nói cho cha mẹ biết, đã nói: “Có lẽ mọi người cần phải nghĩ: một cô gái trẻ khi thích bạn trai, có người yêu [là nam] có thể tâm sự với mẹ, còn một cô gái trẻ yêu bạn gái lại không thể tâm sự với mẹ.” Anh thấy bất công cho cô gái thứ hai. Có lẽ những người như anh còn quá ít, tuy nhiên lời anh nói đáng để suy nghĩ.

Khi mười mấy hai mươi tuổi, đa số người ta bắt đầu có cảm xúc giới tính với người khác, những cảm xúc có thể mạnh mẽ hoặc nhẹ nhàng, có thể lâu dài hoặc thoáng qua, và nó có thể làm người ta bối rối. Sách vở viết nhiều về những “rung động đầu đời” là vì vậy. Một cô gái ở tuổi này khi cảm thấy thích một người con trai có thể tâm sự với mẹ (hoặc cha). Tất nhiên không phải cô gái nào cũng tâm sự, nhưng cô có thể tâm sự với cha mẹ. Khi có bạn trai, cô gái có thể dẫn người yêu về nhà. Cô có thể tâm sự với mẹ (hoặc với cha) khi vui, buồn, khi bực mình “Vì sao người ấy làm như thế?”, khi bối rối “Sang nhà đây phải xử sự thế nào với hai bác?” Mẹ (hoặc cha) có thể lắng nghe, chia sẻ, hoặc cho cô lời khuyên.

Một cô gái yêu một người con gái không thể kể những điều đó với cha mẹ. Như vậy là trong toàn bộ quá trình phát triển cảm xúc, phát triển quan hệ giới tính của cô gái trẻ, không có sự tham gia của cha mẹ. Vậy thì họ được chia sẻ và có được lời khuyên từ đâu? Có lẽ các cô gái trẻ nếu đã giấu cha mẹ thì cũng giấu người lớn tuổi nói chung. Nếu có nói ra được với ai thì thường là một vài người bạn bè thân thiết, thường cũng là người cùng lứa và cũng ít kinh nghiệm sống như mình. Đó là chưa kể người bạn mà cô đã thổ lộ có thể là người dị tính, có thể chấp nhận bạn yêu nữ mà không kỳ thị, nhưng có thể không hiểu hoặc thậm chí không muốn nghe tâm sự về quan hệ cùng giới của bạn mình.

Phát triển ý thức về bản thân

Con người ta từ nhỏ đến lớn, nhiệm vụ phát triển không đơn thuần là phát triển thể chất, tích lũy tri thức về thế giới xung quanh, học các kỹ năng giao tiếp xã hội, mà có một việc rất quan trọng là phát triển ý thức về bản thân. Nói nôm na là từ lúc thiếu niên đến khi trưởng thành, người ta cần dần dần xây dựng được ý thức mình là ai, và quan trọng là cảm xúc tích cực về điều đó. Một phần trong ý thức về bản thân là ý thức về tính dục. Những người nữ thích con trai (và những người nam thích con gái) không phải băn khoăn gì khi nhận ra điều đó. Một người nữ yêu nữ, khi nhận ra mình thích người cùng giới, có thể không khẳng định điều đó ngay, mà mất một thời gian băn khoăn, thậm chí đấu tranh với bản thân... Vấn đề này sẽ đề cập kỹ hơn ở cuốn 1.

Những khó khăn trong quan hệ với cha mẹ thường khiến sự băn khoăn, đấu tranh này kéo dài hơn, hoặc lặp đi lặp lại, và nhìn chung là khó khăn hơn. Kết quả của quá trình này không đơn giản là việc người ta xác định yêu nữ hay lấy chồng. Đó chỉ là mặt bên ngoài của câu chuyện. Điều cốt lõi ở bên trong là người ta có ý thức và cảm nhận về bản thân mình như thế nào. Sự

phản đối, ngăn cản, sự suy nghĩ, buồn khổ, dằn vặt của cha mẹ có thể làm cho người con không chấp nhận, hoặc có cảm xúc tiêu cực về việc mình yêu nữ. Điều đó khiến người con mặc cảm về bản thân mình.

Stress và sức khỏe tâm thần

Áp lực tâm lý khi phải giấu, sức ép của cha mẹ muốn con thay đổi, những cảm xúc tiêu cực (có lỗi với cha mẹ)... tăng thêm lượng stress mà những người nữ yêu nữ phải chịu. Nếu không có những vấn đề này thì cuộc sống cũng đã có nhiều yếu tố gây stress, đặc biệt đối với người trẻ: học hành, công ăn việc làm, thu nhập, tình yêu, tương lai, v.v. Tăng lượng stress có thể làm tăng nguy cơ các vấn đề sức khỏe tâm thần như trầm cảm, tự tử, lạm dụng bia rượu, thuốc lá.

Trong nghiên cứu này có người nhắc đến việc tự tử, nhưng chúng tôi đã không hỏi nhiều người về vấn đề này, nên khó đưa ra nhận định gì. Ngoài ra chúng tôi cũng không có số liệu về tự tử hoặc ý định tự tử trong nữ thanh niên nói chung để có thể so sánh. Về bia rượu và thuốc lá thì chúng tôi có quan sát thấy việc sử dụng ở những người nữ yêu nữ trẻ. Một số người cũng nói rằng les uống rượu hút thuốc nhiều hơn các bạn gái dị tính. Có thể đây là thói quen đã hình thành và được chấp nhận trong cộng đồng les. Tuy nhiên, cũng cần tính đến stress có thể là một nguyên nhân làm tăng các vấn đề này ở những người nữ yêu nữ. Đây là những chủ đề cần nghiên cứu thêm.

Lừa dối không được sự nâng đỡ của gia đình

Kết quả nghiên cứu cho thấy rõ người nữ yêu nữ chịu thiệt thòi so với các bạn gái dị tính. Trong tình yêu, trong việc gây dựng hạnh phúc lừa dối, họ thường không được sự ủng hộ, nâng đỡ của cha mẹ. Một người còn nói hai người con gái mà ở với nhau thì chỉ mong gia đình “không chửi, không đánh, không mắng là đã may rồi”.

Nguyên nhân của thực trạng này liên quan nhiều đến việc cha mẹ không chấp nhận mà chúng tôi xin không lặp lại một cách dài dòng ở đây. Chỉ xin nêu hai điểm đáng chú ý. Một là dường như đa số cha mẹ không hình dung được một tương lai hạnh phúc cho con với người yêu cùng giới. Có lẽ cha mẹ nghĩ là con không thể có hạnh phúc ở quan hệ đó thì không có lý do gì để hỗ trợ. Thứ hai là có những bậc cha mẹ dù lo con khổ vì không được xã hội chấp nhận, nhưng chính bản thân họ cũng không chịu chấp nhận con.

Như vậy, đây là một cái vòng luẩn quẩn xoắn xuýt nhiều vấn đề. Để gỡ ra, sẽ cần sự suy ngẫm xem nên tác động ở đâu. Có lẽ cha mẹ biết đến một vài cặp hai nữ sống chung thì sẽ dễ hình dung con mình hạnh phúc và dễ ủng hộ con hơn? Có thể nếu cha mẹ biết một số gia đình đã chấp nhận con và người yêu của con, thì sẽ mềm lòng hơn với tình yêu của con mình? Hoặc nếu thấy có các tổ chức xã hội quan tâm đến cuộc sống của những người như con mình, cha mẹ sẽ nghĩ lại? Tất cả ở đây chỉ là suy đoán. Cần có nghiên cứu thêm về cha mẹ, để hiểu làm cách nào gỡ rối cho cha mẹ.

Vấn đề vi phạm quyền của con

Trong cuộc sống của một gia đình, việc cha mẹ con cái bất đồng ý kiến không phải là ít gặp. Quan hệ gia đình là tình cảm yêu thương gắn bó, mà có những lúc cũng đồng thời là sự đấu tranh, giằng co, thỏa hiệp, giữa những quan điểm đối lập. Việc cha mẹ phản đối con yêu

người cùng giới là có thể hiểu được, vì đại đa số cha mẹ xuất phát từ tình thương yêu con, dù sự không chấp nhận đó mang đến bản khoăn, dằn vặt, đau khổ cho người con của họ.

Tuy nhiên, một số gia đình đã đi thái quá trong việc cấm đoán, thậm chí đã giam cầm và đánh đập con, mà không nghĩ hoặc không biết rằng mình đang vi phạm pháp luật và xâm phạm quyền của con. Dù là con, nhưng họ vẫn là công dân và được pháp luật bảo vệ. Hơn nữa, những hành vi này trái với đạo đức và tình người, đặc biệt lại xảy ra với thành viên trong gia đình. Xã hội Việt Nam chưa quen với việc pháp luật điều chỉnh quan hệ trong gia đình (vợ chồng, cha mẹ con cái, anh chị em). Vì vậy có những bậc cha mẹ vẫn cho mình quyền xâm phạm đến cơ thể cũng như tinh thần của con em mình, những hành động mà nếu thực hiện với một người ngoài xã hội thì chắc đã bị lên án và có sự can thiệp của pháp luật.

Chấp nhận và ủng hộ

Một điều đáng mừng là qua nghiên cứu chúng tôi được biết về những gia đình thực sự chấp nhận con. Có một điểm làm chúng tôi đặc biệt chú ý, đó là động tác “bật đèn xanh” của bố mẹ Lê. Thực ra cách đánh tiếng để bật đèn xanh của bố mẹ Lê làm cô cảm thấy chột dạ, vì khi bố mẹ đánh tiếng, cô không ngờ được đó là “đèn xanh”. Có lẽ bật đèn xanh như thế nào để con hiểu và cảm thấy thoải mái thì với mỗi người con cần một cách cho phù hợp, nhưng đó chỉ là điểm nhỏ. Điều quan trọng hơn cả mà chúng tôi muốn nói là nếu cha mẹ đã thấy có thể chấp nhận, thì rất nên có một động tác bật đèn xanh.

Cũng như xã hội có mặc định nam lấy vợ, nữ lấy chồng, cha mẹ mặc định con mình là dị tính, thì người con yêu người cùng giới cũng có mặc định là cha mẹ mình sẽ không chấp nhận. Như vậy không khác gì họ luôn thấy trước mặt một cột đèn luôn luôn đỏ. Thể hiện mình yêu cùng giới với cha mẹ có nghĩa là vượt đèn đỏ, có khả năng tai nạn. Nếu không có tín hiệu đèn xanh bật sáng rõ ràng, thì người con bản khoăn, sợ hãi, không dám bộc lộ mình. Những người con dị tính, không cần cha mẹ có ý thức về việc đó, thì họ vẫn luôn luôn có một cái đèn xanh. Còn đối với người con yêu người cùng giới, nếu cha mẹ biết và chấp nhận, thì rất nên chủ động bật đèn xanh một cách tế nhị, để con có thể bộc lộ được dễ dàng.

Những người con gái (và có lẽ cả những người con trai) yêu người cùng giới tìm thấy hạnh phúc lớn khi được gia đình thừa nhận và ủng hộ. Như Uyên chia sẻ, chị mơ ước gia đình mình giống như một người cha đã tuyên bố với nhà báo: “Con tôi yêu đâu tôi gả đó.” Sự thừa nhận và ủng hộ của gia đình không chỉ xóa đi mặc cảm của người con rằng mình có lỗi với cha mẹ, mà còn tạo cho người con một chỗ dựa vững chắc để đối mặt với những định kiến trong xã hội. Việc gia đình come out với xã hội và công khai ủng hộ con mình, trong một xã hội còn thiếu thông tin và nhiều định kiến, có lẽ còn là rất khó. Tuy nhiên, có nhiều cách cha mẹ có thể ủng hộ con trước mọi người, như nói đỡ khi có người giục lấy chồng, phản đối khi có người có lời nói không hay về đồng tính, luôn dành chỗ cho người bạn của con trong các hoạt động của gia đình và đại gia đình. Những hành động đó sẽ khiến người con yêu thương, trân trọng gia đình mình hơn và có điểm tựa tốt hơn trong cuộc sống.

Diễn biến tâm lý của cha mẹ

Trong báo cáo này, chúng tôi đã trình bày rất nhiều những khó khăn, trở ngại, cũng như sự chấp nhận, ủng hộ của cha mẹ. Tuy nhiên do thông tin chúng tôi có được chủ yếu qua câu chuyện của người con, nên chúng tôi đã không tìm hiểu được diễn biến tâm lý của cha mẹ thay đổi từng bước như thế nào. Nghiên cứu này chưa cho chúng ta biết được ở những gia đình phản đối thì diễn biến tâm lý của cha mẹ ra sao, có phải luôn là phản đối, hay có những

lúc đấu tranh, giằng co trong tư tưởng. Tương tự, ở những gia đình chấp nhận con, diễn biến tâm lý của cha mẹ từ khi biết đến khi chấp nhận con như thế nào, điều đó còn chưa rõ.

Sau khi một người cảm nhận thấy tình cảm của mình với người cùng giới, thường họ trải qua một quá trình mới xác định mình là ai. Trong quá trình đó, họ không chỉ khám phá bản thân, mà còn đương đầu với những mặc định dị tính trong chính mình đã hình thành từ khi còn nhỏ, và đương đầu với thế giới dị tính xung quanh. Có lẽ cha mẹ cũng vậy, từ khi biết con mình yêu cùng giới đến những gì cha mẹ quyết định sau này, dù là chấp nhận, ủng hộ hay kiên quyết phản đối, có lẽ cha mẹ cũng trải qua một quá trình. Việc hiểu được diễn biến tâm lý của cha mẹ, và biết có những loại diễn biến tâm lý nào, là quan trọng đối với việc tác động hỗ trợ cha mẹ vượt qua những thời kỳ khó khăn. Đây là một chủ đề cần nghiên cứu.

Hỗ trợ tâm lý-xã hội

Hỗ trợ cho những người yêu người cùng giới (đặc biệt là các bạn trẻ)

Hiện nay, rất nhiều người nữ yêu nữ gặp khó khăn ở gia đình. Xã hội xung quanh họ là một xã hội dị tính, hoặc không biết về họ, hoặc có biết thì cũng không hiểu họ. Nơi những người nữ yêu nữ được hiểu và hỗ trợ là ở cộng đồng les. Họ đến với cộng đồng les qua diễn đàn trên mạng và qua các hoạt động off line. Cộng đồng là vô cùng quan trọng. Qua tiếp cận thông tin và biết những người khác giống mình, người nữ yêu nữ cảm thấy bớt cô độc và tự tin hơn về bản thân. Kết nối với những thành viên khác, họ có bạn để chia sẻ. Bởi diễn đàn là nơi để chia sẻ, chứ không phải là tổ chức hỗ trợ xã hội, nên sự nâng đỡ trong những hoàn cảnh khó khăn chủ yếu diễn ra trong quan hệ giữa cá nhân các thành viên, chứ chưa có một địa chỉ để thành viên yêu cầu hỗ trợ. Ngoài ra, có thể có những người chưa đến được với cộng đồng, chưa có ai để chia sẻ.

Như vậy cần có các dịch vụ xã hội dành cho những người (cả nam lẫn nữ) là đồng tính hoặc lưỡng tính luyến ái, hoặc đang thắc mắc về xu hướng tính dục của mình. Cần có những dịch vụ để hỗ trợ họ đối phó với những vấn đề trong cuộc sống: sự giằng co trong bản thân, các vấn đề ở gia đình, trong xã hội, việc come out, khó khăn trong tình yêu, việc lo liệu cho cuộc sống riêng và cuộc sống với người yêu, vấn đề pháp lý (trong trường hợp bị ngược đãi), v.v. Điều quan trọng là các dịch vụ này cần có thái độ tôn trọng, thân thiện, có sự hiểu biết, dẫn dắt của người trong cuộc, và quan trọng là không cố gắng thay đổi khách hàng thành người dị tính.

Hỗ trợ cho những người làm cha mẹ

Cũng như những người con, những người làm cha mẹ cần được hỗ trợ. Có lẽ cha mẹ cần sự hỗ trợ này hơn cả, bởi những người con hiện nay có một cộng đồng có thể tiếp cận để tìm sự chia sẻ, cảm thông, trong khi cha mẹ không có được một nơi như thế. Sự hỗ trợ đó là rất cần thiết với các gia đình đang sốc hoặc vẫn buồn khổ vì chưa chấp nhận được con. Nó có thể cũng cần thiết đối với các gia đình đã chấp nhận, bởi họ vẫn phải đối phó với sự kỳ thị của xã hội, và có thể vẫn còn sự mặc cảm trong chính mình.

Cần có dịch vụ hỗ trợ tâm lý-xã hội cho cha mẹ của những người đồng tính, là nơi cha mẹ có thể tìm kiếm thông tin để có hiểu biết về tình cảm cùng giới của con, nơi họ được tư vấn để hiểu rõ hơn về cảm xúc của mình, tìm được sự bình tĩnh cần thiết để yêu thương con. Bên cạnh đó, rất nên có một loại hình hội nhóm các bậc cha mẹ của những người đồng tính. Một người mẹ đã bày tỏ với chúng tôi nhu cầu gặp gỡ những người mẹ, người cha khác. Việc tập

hợp những người cha mẹ vừa giúp họ chia sẻ, hỗ trợ cho nhau, vừa tạo ra tiềm năng làm những việc khác có ích để hỗ trợ cho những người con đồng tính trong lâu dài.

THAY LỜI KẾT

*gửi đến bạn đọc là người dị tính, các bậc cha mẹ,
giới truyền thông, Hội Phụ nữ, và những người nữ yêu nữ*

Nhấn gửi mỗi bạn đọc là người dị tính (tức yêu người khác giới)

Nếu sau khi đọc báo cáo này, có bạn đọc vẫn cảm thấy mình còn chút kỳ thị với những người yêu người cùng giới, xin bạn hãy tự hỏi: “Mình đang kỳ thị ai?”

Nếu tính theo một tỷ lệ khiêm tốn thì ở Việt Nam có hàng trăm nghìn người có xu hướng yêu cùng giới. Họ có mặt ở tất cả các ngành nghề, loại hình công việc, độ tuổi, thu nhập, trình độ văn hoá, hoàn cảnh gia đình. Nói đơn giản, họ là một xã hội thu nhỏ sống đan xen trong xã hội lớn. Không ai dám chắc rằng trong số con em, họ hàng, bạn bè, người thân và đồng nghiệp của mình không có ai là người yêu cùng giới. Vì vậy, nếu bạn kỳ thị những người yêu người cùng giới, là bạn đang kỳ thị ai đó trong số người thân của mình. Đã đến lúc mỗi chúng ta phải xóa bỏ những định kiến và vượt qua chính mình!

Bởi bạn đã đọc báo cáo này (và đọc đến đoạn kết!), bạn hẳn là một người đã và đang vượt qua những định kiến của mình. Xin bạn hãy đặt thêm một câu hỏi: “Mình có thể làm gì trong cuộc sống hàng ngày (và trong công việc), để xã hội của chúng ta thân thiện hơn với người đồng tính?” Bạn cùng những người khác có hiểu biết và lòng nhân hậu sẽ góp phần giúp mọi người trong xã hội hiểu biết hơn, tôn trọng và sống hài hòa hơn với những người khác mình.

Nhấn gửi các bậc cha mẹ

Đây là một báo cáo nghiên cứu cho đông đảo bạn đọc quan tâm, nhưng cũng là một bài viết dành cho các bậc cha mẹ có con yêu người cùng giới. Hy vọng báo cáo này giúp các bạn đọc là cha mẹ hiểu rõ hơn những gì con mình trải qua và cũng hiểu rõ hơn chính bản thân mình, để yêu thương, nâng đỡ con, và tìm được bình yên, hạnh phúc trong gia đình.

Báo cáo này không tránh khỏi những điểm thiếu sót. Nếu có điều muốn góp ý, có tâm sự muốn chia sẻ, hoặc có bất kỳ điều gì muốn trao đổi, xin hãy liên hệ với chúng tôi ở địa chỉ cuối trang sau. Chúng tôi rất mong nhận hồi âm của các bậc cha mẹ.

Trao đổi với các cơ quan truyền thông

Các cơ quan truyền thông có vai trò cung cấp kiến thức và định hướng thái độ của xã hội. Do đồng tính, lưỡng tính luyến ái chưa được giảng dạy trong trường học, và do còn thiếu vắng các tổ chức chuyên về đồng tính, lưỡng tính luyến ái, nên vai trò của truyền thông rất quan trọng. Báo in, báo mạng, truyền hình, phát thanh và ngành công nghiệp giải trí đang đóng vai trò to lớn trong việc truyền thông về đồng tính luyến ái, khiến cho xã hội biết đến và quan tâm hơn đến cuộc sống của người đồng tính. Chúng tôi mong giới truyền thông phát huy sức mạnh này để tăng hiểu biết và sự thừa nhận đối với những nhóm thành viên này của xã hội.

Tuy nhiên, chúng tôi cũng khuyến cáo những người làm truyền thông cần trọng tránh đi theo hướng giật gân câu khách làm méo mó hình ảnh người đồng tính cũng như kiến thức của xã hội, một hiện tượng đã xảy ra trong thời gian gần đây. Đã đến lúc truyền thông cần nhận trách nhiệm của mình góp phần xóa bỏ định kiến và bảo vệ hạnh phúc của hàng trăm nghìn người đồng tính và lưỡng tính luyến ái trong xã hội.

Trao đổi với Hội Phụ nữ

Hội Phụ nữ hoạt động vì sự tiến bộ của phụ nữ và bảo vệ quyền của phụ nữ. Hội Phụ nữ cũng đóng vai trò to lớn trong việc nâng cao chất lượng cuộc sống, hạnh phúc gia đình. Những người nữ yêu nữ cũng là phụ nữ, và là con của những người phụ nữ, là thành viên của các gia đình. Vì vậy, Hội Phụ nữ là cơ quan đoàn thể phù hợp để bảo vệ cho những người nữ yêu nữ.

Công tác vận động của Hội Phụ nữ từ trước đến giờ đã thể hiện rõ khả năng ảnh hưởng đến những người mẹ, khả năng tác động đến nội bộ các gia đình để tạo môi trường sinh sống yên lành hạnh phúc hơn cho các thành viên. Như báo cáo này đã đề cập, dường như trong gia đình người nữ yêu nữ, người cố gắng thuyết phục, thúc ép con làm người dị tính thường là người mẹ. Một nghiên cứu khác của iSEE⁵ cho thấy những người nam đồng tính mong muốn bộc lộ xu hướng tính dục của mình cho người mẹ nhiều hơn cha. Như vậy sự gần gũi của người mẹ và tác động của người mẹ đối với tinh thần của người con (dù là trai hay gái) là to lớn. Với tác động của Hội Phụ nữ, nếu người mẹ hiểu thì sẽ giúp được rất nhiều cho người con và sẽ giúp rất nhiều cho tất cả các thành viên trong gia đình.

Nói riêng về người nữ yêu nữ, họ không chỉ cần được sự bảo vệ của Hội Phụ nữ. Hiện nay chưa có cơ quan đoàn thể chính thức nào đại diện cho tiếng nói của họ. Có lẽ đa số họ không phải là thành viên Hội Phụ nữ. Nếu họ có tham gia Hội Phụ nữ thì những nội dung sinh hoạt đặc thù của Hội Phụ nữ tập trung vào các vấn đề vợ chồng con cái cũng không phù hợp với họ, và môi trường sinh hoạt phụ nữ có lẽ không phải là nơi phù hợp để họ có thể come out và sống thật với bản thân mình. Liệu Hội Phụ nữ có thể sử dụng phương cách phù hợp để có sự tham gia của những người nữ yêu nữ và đại diện cho tiếng nói của họ?

Với những người nữ yêu nữ

Xin cảm ơn những bạn gái đã giúp chúng tôi trong nghiên cứu này qua việc trả lời phỏng vấn, giới thiệu bạn gái khác, và động viên, khích lệ chúng tôi. Chúng tôi cảm động được nghe những câu chuyện rất khác nhau mà cùng chung một điểm, đó là cuộc đấu tranh vừa muốn sống là mình, vừa muốn bảo vệ cho những người thân yêu.

Với báo cáo này, chúng tôi xin góp một phần nhỏ giúp xã hội hiểu hơn về cuộc sống của các bạn, những người nữ yêu nữ. Hy vọng với những báo cáo loại này, những cuộc bàn luận, các hoạt động vận động, các dự án, sự tham gia của các tổ chức của người đồng tính và các tổ chức ủng hộ người đồng tính... thái độ của xã hội sẽ dần dần thay đổi, thái độ của các bậc cha mẹ về tình yêu cùng giới sẽ tích cực hơn... để việc sống thật là mình và hạnh phúc của những người thân yêu của các bạn sẽ trở nên dung hòa, chứ không còn là phải chọn một trong hai nữa. Xin chúc bạn nhiều niềm vui, hạnh phúc, và sức lực để vượt khó khăn trong cuộc sống.

Mọi phản hồi, chia sẻ, xin gửi về địa chỉ:

Viện Nghiên cứu xã hội, kinh tế, môi trường – Nghiên cứu nữ yêu nữ
Phòng 1004, Tòa nhà Artex, 172 Ngọc Khánh, Hà Nội

Xin chân thành cảm ơn.

⁵ Nguồn: Điều tra internet về cuộc sống của những người nam có quan hệ tình dục với nam ở Việt Nam, do iSEE thực hiện năm 2009 (chưa xuất bản)